

LÊ VĂN TRƯƠNG

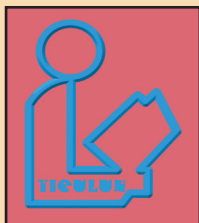
MỘT LINH HỒN ĐÀN BÀ

Những Tác Phẩm Hay
NHÀ XUẤT-BẢN TÂN-DÂN HANOI

MỘT LINH HỒN ĐÀN BÀ

LÊ VĂN TRƯỞNG

Lê Văn Trương
(1906-1964), bút hiệu
Cô Lý, là nhà báo,
nhà văn Việt Nam
thời tiền chiến.

Theo nhiều nhà
nghiên cứu văn học
Việt, hiện nay (2009),
ông được xem là cây
bút có số lượng tác
phẩm nhiều nhất.

5 | Một Linh Hồn Đàn Bà

Tôi là một đứa trẻ mồ côi cha. Từ tấm bé, tôi đã thấy mẹ tôi phải trải bao nhiêu gian lao để nuôi tôi và chịu bao nhiêu thiếu thốn để cho tôi đi học.

Sự học vấn và địa vị tôi ngày nay, mẹ tôi đã mua bằng bao nhiêu cực khổ, bao nhiêu đau-đớn cam chịu, cam chịu để cho đứa con yêu quý nên người và «bằng người», như mẹ tôi thường nói.

Những bậc hiền mẫu như mẹ tôi, xã hội cổ Việt-nam đầy đầy. Đời các «ngài» dệt bằng toàn hy-sinh, yêu đương và lao cần. Đức hạnh đã làm thơm-tho đời các «ngài» và lưu một chút hương thừa cho những cuộc đời của chúng ta.

Mỗi người chúng ta, thử lục tìm quá khứ, ai không thấy hiện lên trong đám kỷ-niệm lu-mờ cái hình ảnh rực rỡ của bà mẹ hiền từ chối những khoái lạc cho riêng mình, để dành tiền mua cho con một cái «compas» hay một quyển địa-dư !

Tôi là đứa con nhà nghèo ; cái khổ của đời tôi ở đấy, mà cái sướng của đời tôi cũng ở đấy.

Cha tôi làm thừa-phái ở một tỉnh đường ngược. Khi tôi lên năm, cha tôi mất. Mẹ tôi đem tôi về ở nhờ nhà một bà cô tại Hanoi. Nói rằng ở nhờ, nhưng mỗi tháng,

mẹ tôi cũng phải trả một đồng bạc để được quyền ở một cái buồng kê vừa một cái giường và một cái bàn cho tôi viết. Những ngày giỗ thầy tôi thì sách vở ở cái bàn ấy lại dọn xuống giường để lấy chỗ bày đồ cúng.

Nghèo, nhưng mẹ tôi đảm. Mẹ tôi làm đủ các thứ nghề mà chẳng có một nghề chính thức.

Mẹ tôi làm một cái nghề-có thể gọi là nghề không-rất bấp-bênh, nhưng rất nên thơ : nghề hàng xách. Xách đây không phải là sách vở, mà nó nghĩa là đứng trung-gian giới thiệu cho người mua kẻ bán. Rồi một khi người mua bằng lòng thứ gì thì «xách» từ nhà kẻ bán lại cho người mua. Cái nghề chào hàng ấy ngày nay đã bị những quảng cáo của các báo cướp mất. Và nó đã được thực hành trên một khuôn khổ to hơn, rộng hơn bởi các ông «bá-chín» ăn hoa-hồng.

Hơn ba mươi năm về trước, sự buôn bán ở Hanoi chưa có tổ chức theo phương-pháp của văn-minh. Lúc ấy, người ta còn chất phác dãn-dị, người ta chỉ sợ mua hớ ; mẹ tôi chẳng những được việc cho kẻ bán mà lại được việc cho cả người mua.

Những người bán hàng ở Hanoi hồi ấy nói thách khiếp lắm. Nhiều người vào mua hàng nghe thấy nói giá nhiều quá, không dám trả giá, lui ra. Cũng có lắm người

7 | Một Linh Hồn Đàn Bà

vì tính cả nể, bị nhà hàng nài ép : «thì cứ trả thử đi xem, được giá tôi bán, không thôi», nên cũng trả bằng-quơ một câu. Một câu trả giá bằng-quơ ấy nhiều khi làm cho họ phải ân hận mãi mãi. Vì ít ai có thể tưởng tượng được của nói mười đồng mà lại chỉ bán có một.

Hồi ấy, người ta chưa biết rõ giá cả hàng hóa và sự tốt xấu của nó như bây giờ, cho nên người ta đều tin và nhờ cậy ở người hàng xách quen biết.

- Bà thừa đã bảo thứ này tốt.

- Bà thừa bảo giá ấy không đắt.

Những lời nói của mẹ tôi được tin gần như sấm-truyền trong bọn người dùng hàng hóa.

Làm nghề hàng xách để kiếm lãi, nhưng mẹ tôi lại là bạn của những người mua. Người ta tin mẹ tôi mà mua, tin ở cái tài «biết của» của mẹ tôi mà mua.

Chẳng những người có hàng hóa muốn bán phải cần đến mẹ tôi, chính những người muốn mua hàng, cũng lại cần đến mẹ tôi nữa.

Người ta muốn dùng thứ gì, người ta bảo mẹ tôi ; mẹ tôi tìm cho thì vừa được tốt, vừa được rẻ. Mẹ tôi làm hàng xách cho nhiều thứ hàng. Mẹ tôi đi chào khách

cho những lái buôn lụa, buôn lĩnh, buôn yếm, buôn quế, buôn chè, buôn mật ong. Nói tóm lại, bất cứ một thứ hàng-hóa gì muốn bán, mẹ tôi cũng có thể giúp được. Mẹ tôi đã có sẵn trong đầu một quyển sổ tên những người cần dùng những thứ gì. Mỗi khi mẹ tôi đem hàng đến bán thì thời thường được người mua nhờ mua nhiều thứ khác bằng những câu rất tin cẩn :

« - Tôi cần dùng... tôi cần dùng... xem có ai bán vừa tốt, vừa rẻ, bà mua dùm tôi.» Người ta nói, mẹ tôi nhớ lấy, rồi khi cơ hội đến, mẹ tôi đem hàng lại để kiếm lời.

Mẹ tôi chào khách rất đắt hàng, vì nhiều khi tuy người ta không cần dùng, nhưng người ta nể mẹ tôi, người ta cũng mua hộ ít nhiều. Người ta lại còn giới thiệu mẹ tôi cho các bạn bè thân thuộc nữa.

Mẹ tôi được tiếng là đứng đắn, phải chăng trong công việc vì mẹ tôi không hề lừa dối ai, và cũng không ăn lãi nhiều. Những buổi mẹ tôi đi bán hàng như thế, phần nhiều là từ sáng đến chiều, bởi ngoài sự đi bán hàng, mẹ tôi còn buộc lòng - vì nghề nghiệp - muốn được người ta yêu mình phải ngồi nghe hết cả truyện của truyện nhà của người ta nữa. Mẹ tôi phải buộc lòng ngồi nghe người ta khoe khoang, người ta than-trách số-phận, hay người ta nói xấu người khác. Nhưng những truyện người ta đã kể với mẹ tôi, mẹ tôi đều để trả lại trong nhà

9 | Một Linh Hồn Đàn Bà

trước khi bước chân ra khỏi ngưỡng cửa.

Trong đời tôi, tôi chưa hề nghe thấy mẹ tôi nói xấu một người nào. Và cũng không bao giờ mẹ tôi đem truyện người khác đi nói. Trong đầu mẹ tôi, thật chứa bao nhiêu bí mật của bao nhiêu gia-đình, nhưng một khi ai hỏi đến truyện người, mẹ tôi đều chối rằng chẳng biết gì hết.

«Truyện đâu bỏ đó», câu trâm-ngôn ấy mẹ tôi theo một cách triệt để suốt trong đời.

Vì thế nên mẹ tôi có thể là bạn thân của những gia-đình thù ghét nhau đến có thể giết nhau được.

Những chuyện buôn bán của mẹ tôi, không bao giờ mẹ tôi nói với tôi cả, nhưng lâu dần rồi tôi cũng phỏng đoán ra.

Mẹ tôi có hai người mua hàng nhiều nhất là bà Cả hàng Đồng và bà An-Vinh Phúc-Kiến. Hai nhà đều giàu. Hai nhà ấy có tư thù với nhau. Mỗi tư-thù ấy sinh ra chỉ vì bà An-Vinh hỏi con gái bà Cả cho con giai mình, nhưng bà Cả chê là học dốt không gả.

Có lẽ hai nhà mua hàng cho mẹ tôi nhiều chỉ vì kèn-cựa nhau.

Tôi còn nhớ một hôm chủ-nhật, tôi được nghỉ học, mẹ tôi có nhiều hàng của lái yến và lái lụa ở trong Thanh ra, nên cho tôi đi theo. Chín giờ sáng, cơm nước xong, mẹ tôi đeo tay nải, còn tôi thì lễ-mễ ôm một gói yến to đến nhà bà An-Vinh Phúc-Kiến trước, vì nhà tôi ở Mã-Mây, ra đây gần hơn.

Thoạt mới nhìn thấy mẹ tôi, bà An-Vinh đã cười nói hể hả, rồi nắm tay mẹ tôi kéo vào nhà trong, gọi người têm trầu, pha nước rồi rót.

- Thôi, hôm nay lại mất một ngày chuyện với bà đây. Độ này buôn bán gì mà lâu không thấy bà lại, nhớ quá. À thế nào, đã mang hàng lại «đăng ấy» chưa ?

Mẹ tôi hiểu. «Đăng ấy» đây là bà Cả hàng Đồng. Mẹ tôi vội nói :

- Khi nào, bao giờ tôi cũng mang lại hầu cụ trước rồi còn thừa mới đến đăng ấy.

Đó, sự nhượng-bộ về công việc buôn bán của mẹ tôi chỉ có thế. Bà An-Vinh nghe mẹ tôi nói thế đặc chí cười khanh-khách, rồi ghé sát vào tai mẹ tôi thì thầm những gì tôi không biết. Nhưng tôi cũng đồ chừng là những câu nói xấu bà Cả hàng Đồng.

11 | Một Linh Hồn Đàn Bà

Bà ta mời mẹ con tôi ở lại ăn cơm, nhưng mẹ tôi nhất-định từ chối, lấy cớ đã chót hẹn mấy nhà rằng trưa nay đến.

Khi ở nhà bà An-Vinh ra thì gói yến của tôi đã vơi đi nhiều, mà cái tay nải của mẹ tôi cũng nhẹ đi được ba cây, vừa lĩnh vừa lựa.

Chúng tôi đến nhà bà Cả hàng Đồng thì liền bị bà trách ngay :

- Trưa thế này, hai mẹ con mới đến, ý hẳn đã đem lại «đăng ấy» trước rồi có phải không ? Thôi có thứ gì tốt người ta chọn dáo, còn gì để phân tôi nữa !

Mẹ tôi cười xin lỗi :

- Ấy, tôi cũng định lại cụ trước, nhưng vì đi qua, cụ An-Vinh trông thấy cứ lôi gọi vào cho kỳ được rồi giữ ở ăn cơm. Nhưng đăng ấy có mua được bao nhiêu đâu. Còn chán thứ tốt. Thì trước kia có năm thanh quế, tôi chả lại đăng ấy trước mà rồi thanh quế tốt nhất lại vẫn về tay cụ đấy ư. Cứ gì trước với sau. Tốt xấu... ở con mắt biết của. Cụ tính đi bán hàng, chả nhẽ có người mua không bán.

Vì nghề nghiệp bắt buộc, mẹ tôi phải nói thế, nhưng cũng chỉ nói có thế. Nói thế, để người ta mua hàng cho

mình thật nhiều.

Sự sung sướng của bà Cả lộ hẳn ra nét mặt :

- Phải, bà nói phải, người ta cũng phải có con mắt biết của thì mới có thể có được của tốt mà dùng.

Ấy thế rồi muốn tỏ ra rằng mình là người biết của, và nhiều tiền, bà Cả mua cho mẹ tôi năm cây vừa lĩnh vừa lựa, và lấy gần hết gói yến. Mẹ tôi phải ngồi nghe bao nhiêu truyện bà Cả nói xấu bà An-Vinh cũng như lúc này, mẹ tôi đã phải nghe bao nhiêu truyện bà An-Vinh nói xấu bà Cả. Mẹ tôi ít muốn đi ăn cơm nhà ai, nhưng buổi chiều hôm ấy, phải buộc lòng ở lại ăn cơm để cho bà Cả có thể nói được một câu mạt-sát kẻ thù :

- Đẳng ấy kiệt như hủi, chắc chả có gì ăn. Lần sau, bà đừng có thèm ăn cơm ở đây, lại đây với tôi.

Mẹ tôi chỉ tùm-tỉm cười không nói.

Bữa cơm hôm ấy, nếu không có con mắt mẹ tôi cứ luôn luôn nhìn tôi như một cái máy hãm nó bắt tôi phải từ từ thì ôi thôi, có lẽ tôi đã ngốn hết mâm cơm. Quả tình, tôi chưa hề bao giờ được ngồi trước một mâm cơm có nhiều món ăn ngon như thế. Tôi chẳng biết là những món gì, chỉ biết chi-chít khắp cả mâm, mình đụng đũa vào đâu, cũng thấy mùi thơm bốc lên ngùn ngụt. Tôi

bồi rồi không biết ăn món nào, đừng món nào. Có phải bà Cả muốn tỏ cho mẹ tôi biết nhà ta sang hơn nhà bà An-Vinh, nên đã ngầm gọi bếp khách đến nấu hay không thì tôi không biết. Chỉ biết sự kèn-cựa của hai nhà có lợi cho cái dạ dày thèm thuồng của tôi. Lúc ấy, tôi cầu mong cho hai nhà cứ hiềm khích nhau mãi. Và chủ nhật nào mẹ tôi cũng kéo tôi đi. Nhưng than ôi ! lần ấy là lần đầu tiên mà cũng là lần cuối cùng. Vì thế nên tôi không được đem cái... biệt tài của cái lưỡi tôi để đến phẩm-bình sự nấu-nướng của nhà bà An-Vinh.

Bán được nhiều hàng, chiều hôm ấy, mẹ tôi vui vẻ lắm. Mà tôi, vì được bữa ăn ngon, cũng vui vẻ lắm. Tôi lại càng vui vẻ vì tôi được để nguyên hai bàn tay mà múa-mên, chẳng phải ôm cặp một thứ gì. Buổi sáng, tôi không dám nhìn ngang, nhìn ngửa, cứ chăm chăm chú chú ôm thật chặt gói yến vì mẹ tôi đã dặn : phải coi chừng, không ăn cắp nó giât. Chứ chiều nay, còn phải đề phòng cái gì nữa mà con mắt chẳng nhìn cho hả.

Tôi yêu-cầu mẹ tôi dắt tôi qua hàng Ngang, hàng Đào, hàng Bồ. Đến hàng Bồ, tôi vòì mẹ tôi phải mua cho tôi một cái mũ để trả cái công ôm hàng của tôi. Ấng chừng hôm ấy, mẹ tôi kiếm được lãi nhiều, nên bằng lòng bỏ ra hai hào rưỡi mua cho tôi một cái mũ dơm. Nhưng đến khi nghe thấy tôi đòi mua đôi guốc hoa thì mẹ tôi

hình như cho lời yêu-sách của tôi là quá đáng - trẻ con nhà nghèo cần mũ để che nắng, chứ guốc để làm gì ? - nên mẹ tôi vội vàng kháo lên đầu tôi một cái nện thân.

Cách giả nhời ấy tuy khí đột-ngột, nhưng màu nhiệm lạ, - màu nhiệm ở chỗ mạnh mẽ - tôi im thin thít không dám yêu-sách thêm một lời. Tôi đội mũ, sung-sướng như một ông hoàng, nhưng chán quá, vì sợ kẻ cắp nó giật, tôi phải để một tay lên giữ mũ, thành thử mẹ tôi mua cái mũ để cho cái mũ... đội tay tôi, chứ không phải để cho tôi đội cái mũ.

Về đến đầu hàng Ngang, hình như tôi nhận thấy cái lỗi mua mũ để che cho mũ, chứ không phải để mũ che cho mình ấy là vô lý, tôi liền bỏ tay ra đi vênh-vang để khoe mũ mới.

Cái mũ ấy, mẹ tôi chọn rộng quá vì còn để phòng đầu tôi nhón. Thành thử một khi tôi quay mạnh đầu để nhìn ngược, nhìn xuôi thì cái mũ lại soay đi nửa vòng ở trên đầu tôi.

Lần đầu tiên tôi thấy cái mũ «động đậy» ở trên đầu, tôi hoảng hốt tưởng ăn cắp, vội vàng kêu rú lên. Mẹ tôi thấy thế lại ban cho tôi một cái tát nện thân. Cái tát ấy liền nhồi ngay vào óc tôi một chân-lý : của cải chỉ đem đến cho người ta những cái lo và những... cái đau.

15 | Một Linh Hồn Đàn Bà

Nhưng về đến hàng Buồm, tôi vẫn vui sướng đón lấy cái áo vệ-sinh mà mẹ tôi đã mua cho tôi để lo, để đau một cách... sung sướng.

Trong lòng mỗi người chúng ta, thật là đầy trái ngược. Nó bắt đầu trái-ngược từ khi thơ ấu mà trái ngược đi. Phải chăng đúng như câu văn của Anatole France «Nous sommes d'éternels enfants et nous courons sans cesse après des jouets nouveaux» (Chúng ta vĩnh viễn là những đứa bé con chạy theo những đồ chơi mới).

Mà chạy theo như thế để làm gì ? Để tìm lấy một chút vui trong những cái lo, một chút sướng trong những cái đau.

Ngoài cái nghề hàng xách, thường ngày mẹ tôi làm vàng hồ và đến mùa, mẹ tôi thông và bóc hạt sen cho người ta. Mẹ tôi may vá giỏi, nhiều khi trong nhà túng tiền, mẹ tôi nhận may cả quần áo cho người ta nữa.

Suốt ngày, mẹ tôi làm việc. Không bao giờ tôi thấy mẹ tôi nghỉ tay. Nhà tôi không mượn con sen - tiền đâu mà mượn - nên đêm nào cứ khoảng mười giờ, tôi sắp đi ngủ là tôi đánh thức mẹ tôi dậy để mẹ tôi đi gánh nước: máy lúc ấy vắng, và mẹ tôi không muốn người ta trông thấy cái cảnh nghèo cực của chúng tôi.

Ngoài hai bữa cơm, không bao giờ tôi thấy mẹ tôi ăn một xu quả hay thứ gì khác, ngoài xôi chè bánh trái mà những nhà có công việc đem biếu. Không bao giờ ai cho một thứ gì mà mẹ tôi lại ăn trước tôi cả.

Nói rằng mẹ tôi ăn thừa tôi thì không đúng hẳn. Bao giờ mẹ tôi thấy tôi ăn chán không buồn ăn nữa mới ăn.

Tuy nhà tôi nghèo, nhưng vì cái nghề hàng xách làm cho mẹ tôi quen với nhiều nhà giàu, nên thỉnh thoảng cũng được người ta đem cho đùi gà và thịt quay.

Những hôm có thịt như thế, tôi ăn uống ngon lành lắm. Mẹ tôi chỉ đúng vào đấy một hai miếng, có khi không ăn. Còn thừa lại, mẹ tôi đem kho để dành đến bữa khác cho tôi.

Những bữa cơm tôi ăn thường là không có thịt, cho nên tôi thèm thịt lắm, hay nói cho đúng ra, thì bất cứ tôi trông thấy cái gì khác rau muống và dưa cải cũng thèm.

Những sự tiêu tốn trong nhà đều vì tôi. Tôi nằng nặc đòi thịt, tôi nằng nặc đòi cá, tôi nằng-nặc đòi những thứ mà khi tôi đi học, tôi trông thấy bán ở ngoài đường.

Giờ phú cho tôi tính tham ăn kỳ quái. Tôi còn nhớ hồi tôi lên mười hai, sau bữa cơm, có một người khách đến chơi với mẹ tôi. Người khách ấy cho tôi một hào.

17 | Một Linh Hồn Đàn Bà

Tôi để mẹ tôi với người khách ngồi ở trên buồng, tôi lần xuống dưới nhà, tôi đem hào bạc ăn phở và bún chả hết.

Bây giờ, tôi nghĩ vẫn lấy làm không hiểu sao mẹ tôi khản ăn như thế lại sinh được ra tôi là một đứa tham ăn. Về sự ăn uống, tôi không giống mẹ tôi một tí nào cả. Tôi thích đồ sào, thịt mỡ, còn mẹ tôi rất ghét. Có phải giờ sinh ra cái tạng mẹ tôi không thích ăn thịt, hay tại từ tấm bé cứ nhường cho anh chị, sau nhón lên, nhường cho chồng con ăn, rồi thành thói quen ? Mẹ tôi chỉ thích muối vừng, nộm giá hay cá tép kho tương.

Nói thế, không phải bảo mẹ tôi không biết nấu nướng. Mẹ tôi làm bếp giỏi lắm. Mẹ tôi biết làm đủ các thứ bánh và làm đủ các thứ đồ nấu. Những nhà quen có cưới xin hay giỗ chạp to đều đến nhờ mẹ tôi.

Những lần ấy thì dạ-dầy tôi hả hê lắm. Phần nhiều, người ta bung đến biếu mẹ tôi một mâm cỗ. Tôi nhớ có một lần, tôi ăn tới chướng bụng. Ban đêm, bội thực, tôi đau bụng, tôi mếu như ba bị. Mẹ tôi vừa lấy dầu xoa bụng cho tôi, vừa khuyên :

- Mẹ vẫn đã bảo con miếng ăn quá khẩu thành tàn mà. Ăn cho đủ no thì thôi, sao con lại ăn nhiều đến thế. Tham thực thì cực thân, bây giờ con đã hiểu chưa ?

Lúc bụng tức như một quả «ba-lông» bị bơm thì tôi hiểu lắm. Lúc ấy, giá ai cho vàng tôi cũng không dám đúng lấy một miếng thịt. Nhưng sáng hôm sau, sau khi đã nôn ra được, cái bụng đã ngon ngọt, tôi đã lại thấy thèm thịt ngay. Thấy mẹ tôi dọn cơm chỉ có một đĩa dưa, tôi liền hỏi :

- Hôm qua, còn thừa nhiều thứ lắm cơ mà, hờ mẹ ?

Mẹ tôi thấy thế bật phì cười :

- Thế mày chưa sợ à ? Thôi, hẵng ăn tạm một bát cơm đi học, trưa về, hẵng ăn. Mẹ đã kho để dành cho con đây.

Suốt đời, chỉ toàn những «mẹ đã để dành cho con» !

* * *

Tết nào, tôi cũng có áo mới, guốc mới. Tôi chưa thấy mẹ tôi mặc áo mới bao giờ. Những nhà giàu mà mẹ tôi quen biết cho mẹ tôi những áo cũ, mẹ tôi đem về chữa mặc.

Cái tài vá víu, chữa xura của mẹ tôi thật là tuyệt. Bất cứ một mẫu vải nào, mẹ tôi cũng làm thành những cái áo cho tôi mặc. Tôi còn nhớ có một lần tôi mặc một cái áo nhiều tam-giang mà hai tay lại bằng the, và một lần,

tôi mặc một cái áo alpaga mà nửa vạt đằng sau lại bằng đoạn. Những áo sặc sỡ ấy sở dĩ tôi phải mặc chỉ tại mẹ tôi biết cắt, biết may. Giá không thì quyết không có một người thợ may nào lại chịu mất giá trị mà nhận may những cái áo như thế.

Nói về quần áo thì đời tôi thật có lắm kỷ-niệm kỳ-lạ. Nhưng cái kỷ niệm êm đềm nhất là lần tôi có được đôi giày láng mới. Đôi giày láng ấy giá để đến bây giờ đi cũng vẫn còn vừa. Mẹ tôi bảo mua rộng như thế để phòng tôi nhớn.

Tuy chân tôi sở vào, đôi giày còn thừa đến nửa gang và mỗi lần tôi xuống cầu thang thì thế nào cũng có một chiếc văng xuống trước, nhưng tôi vui đáo để.

Tôi còn nhớ hôm mẹ tôi mua về đưa cho tôi, tôi liền sở vào lê khắp gian buồng hàng giờ mà chẳng biết mỗi chân. Tôi chỉ lê thôi, vì tôi không thể nhắc chân lên được. Nhắc chân lên thì chiếc giày khổng-lô liền tuột ra khỏi bàn chân tí-hon của tôi.

Hơi có một phút dỗi-dãi nào là tôi để cho đôi giày sai khiến tôi bắt tôi đem nó đi du-lịch khắp gian buồng. Đi một lúc, tôi thấy cái mũi có bụi tôi lại đem lau thật bóng. Cứ muốn đi mà lại cứ thấy cần-dùng phải lau luôn vì muốn cho đôi giày mới luôn, bóng luôn. Từ đấy, tôi chỉ

lê nó ở trên giường. Có khi đương học bài, sức nhớ đến đôi giày, tôi lại mở hòm, lôi nó ở trong bao nhiêu lần giấy lê nó ở trên giường vài vòng, rồi thì tôi mới lại có thể yên lòng mà học được. Tôi nhớ lần nào trước khi đi học, tôi cũng mở ra xem đôi giày gói ghém có kỹ-lưỡng không. Mà lúc ở trường, tôi chỉ lo ngay ngáy ở nhà nhờ có kẻ cắp «nặng» mất.

Vì thế khi về đến nhà, tôi chạy bay lên gác, mở hòm. Nhìn thấy đôi giày, tôi vui mừng như vừa tránh được một tai nạn ghê gớm. Rồi như muốn trả thù nó, tôi lại đem lê nó mấy vòng để cho nó lại được hành hạ tôi ở sự lau chùi gói ghém.

Tôi nhớ tôi bắt đầu biết sợ ăn trộm và nghĩ đến ăn trộm từ khi tôi có đôi giày mới. Tôi tưởng tượng ngay ăn trộm là một giống quái chỉ truyền-trị có một việc : đi ăn trộm giày mới của trẻ con để xé rách mà chơi.

Lúc đi ngủ, tôi phạt-phòng lắm. Tôi bắt đầu ngờ vực chiếc hòm không đủ... lực lượng bảo-vệ cho đôi giày tôi đối với những bàn tay lông lá của những thằng ăn trộm. Tôi liền đem đôi giày từ trong hòm ra đặt ở đầu giường để tay tôi có thể luôn luôn sờ đến. Nhưng tránh được cái sợ bị ăn trộm, tôi lại bị thấp thỏm về sự chuột cắn hay gián nhấm. Nạn này mới là to tát : chuột với gián, nhà tôi nhiều lắm ! Chuột, suốt ngày đêm rúc rích

ở trên mái nhà, số buồng, dưới sân. Còn gián thì bất cứ mở cái ngăn kéo hay cái bồ nào ra, cũng hàng chục con là ít.

Vì đôi giày, tôi đã được sống những phút hồi hộp mà những trẻ con nhà giàu không thể biết. Tôi đã bị lo lắng, bị giày vò, nhưng phải chăng «lo lắng», «giày vò» mới chính là cái bản sắc hạnh-phúc của thể nhân - tôi chỉ nói đến thể nhân thôi, chứ tôi không nói đến những nhà hiền-triết. Có ai thấy hạnh-phúc không đi liền ngay với lo lắng và giày vò. Giàu lo mất, yêu lo phai. Có của khổ về của, có tình nhân thì bận rộn về tình nhân. Ông giời thật đã đem đặt ngay vào các nguồn hạnh phúc của cuộc đời một hành hạ khiến cho mặt đất bày ra cảnh tượng mâu thuẫn của một thằng điên, chỉ có thể hả cơn điên bằng cách làm tội mình, làm khổ mình.

Mà chán ngán thay, thể nhân lại chỉ có thể tìm thấy sung-sướng và khoái lạc trong sự tự làm tội mình, tự làm khổ mình ấy thôi.

Lịch-sử loài người đã được chép trong mấy triệu pho sách, bằng không biết bao nhiêu thứ tiếng. Nhiều quá và thừa, chỉ bốn chữ nô-m na của cái tiếng Việt-nam mà một bọn ngu-dốt, lười biếng cho là nghèo nàn, cũng quá đủ, thừa đủ.

Bốn chữ «thân làm tội đời» đủ để hình-dung một cách rõ rệt cho lịch sử của loài người đã qua, đang đến và sắp đến.

Cả một triết-lý đau đớn và xác thực đã chứa đựng ở trong ấy, chứa đựng ở trong một câu nói tầm thường của nước Việt-nam cổ hũu.

Xưa kia, lúc trẻ trung, ta tự cho ta là thông-thái, không thèm đi tìm chân lý ở những cái tầm-thường mà thành ra... dốt đặc. Chân-lý như ánh sáng, như khí giới, như nước trong không bao giờ hóc-hiếm. Nhiều người chúng ta chỉ là một bọn quých hiếu-kỳ, biết độc một thứ bất chúc hèn mạt, cứ ngỡ rằng chân lý phải nằm trong những câu thơ tàu tử vận hay trong những câu chữ tây khó hiểu. Không, một phần nghìn những ca dao, tục ngữ của nước Việt-nam này cũng đủ gây nguồn nghĩ ngợi cho ta đến khi xuống lỗ.

* * *

Tôi sắp đi thi bằng tuyển-sinh thì bỗng một hôm người anh họ cùng ở một nhà với tôi nói thầm cho tôi biết mẹ tôi sắp đi lấy chồng.

Tôi không hiểu sao lòng tôi bỗng giá lạnh, vì thật tình lúc ấy tôi chưa hiểu rõ sự lấy chồng là thế nào. Tôi

hoảng-hốt hỏi y :

- Sao mày biết ?
- U tao bảo với tao thế.

Rồi lên vẻ mặt kiêu ngạo và che chở, y nói tiếp :

- U tao bảo nếu u mày đi lấy chồng thì mày sẽ phải ở nhà tao.

- Ở nhà mày ? Thế bây giờ tao không ở nhà mày à ?
- Lúc ấy... ở khác...
- Sao lại khác ?
- U mày đi với người ta thì phải gửi mày ở nhà tao.

Đi với người ta ? Lấy chồng là đi với người ta ! Tôi vừa toan khóc thì y vội nắm tôi một quả rồi ù té chạy. Có lẽ y muốn tỏ trước cho tôi biết bằng cách ấy cái oai-quyền bất khả xâm-phạm của y sau này, một khi mẹ tôi vì đi với người ta phải gửi tôi ở nhà y.

Phần vì tức-bực bởi cái tin mẹ tôi sắp đi lấy chồng, phần vì ức lòng bởi cái ý nghĩ : rồi đây không ai che-chở, mình sẽ phải cúi đầu để cho người ta bắt nạt, tôi đuổi theo, tóm được, đè y xuống, nắm cho một hồi. Vừa

đám, tôi vừa hét :

- Tao ở nhà mày, mày cũng không thể bắt nạt được tao !

Không hiểu sao lần ấy tôi khỏe mạnh và táo-bạo đến thế. Xưa nay, tôi chỉ để cho người ta đánh, chứ tôi chưa hề dám đánh ai bao giờ. Bất cứ ai cạ khịa với tôi, tôi cũng chịu lún.

Là đứa con mồ côi cha, tôi không học được ở một người đàn ông nào những đức-tính để làm người cho dũng-mạnh. Tôi chỉ tập ở cạnh mẹ tôi cái tính dút-dát, hiền lành, chỉ muốn cho mọi việc yên-ổn mà không tự biết rằng việc đòi yên cũng ở như mình, chẳng yên cũng ở như mình. Tôi rất sợ những bạo động nó làm phiền-lụy. Cái đức nhẫn nhục tuy tốt cho một kẻ làm vợ, làm mẹ, nhưng nó không làm danh-giá cho đời sống của một kẻ con trai giống khỏe.

Nội trường ai bắt nạt tôi cũng được. Tôi mà lòi thôi để cho rách áo, xưng mặt thì chẳng những đã bị đau đòn, về nhà, mẹ tôi còn đánh thêm nữa. Mẹ tôi vừa đánh, vừa mắng :

- Nhịn nó đi, một câu nhịn chín câu lành, tao vẫn đã bảo mày như thế cơ mà.

25 | Một Linh Hồn Đàn Bà

Tôi nhón lên với câu khuyên khôn ngoan đầy hèn-yếu ấy. Chỉ cầu cho yên thân, tôi nhin, cái gì tôi cũng nhin.

Thằng Mẫn bị tôi đánh hôm ấy rất lấy làm kinh-ngạc. Cả trường đều kinh-ngạc như nó. Mà có lẽ cái người kinh-ngạc nhất là tôi.

Vào lớp, tai tôi như ù. Tôi chẳng nghe thấy gì. Đến khi thầy giáo bảo nhắc lại, tôi hốt-hoảng đứng giậy ngơ ngác nhìn mọi người. Thấy thế, thầy giáo liền cho là tôi đã ngủ gật, vụt luôn cho tôi bốn thước kẻ ! Đã mụ, tôi lại càng mụ thêm.

Về nhà, tôi không dám hỏi mẹ tôi. Tôi hỏi hộp chò cái ngày mẹ tôi đi...với người ta rồi gửi tôi ở nhà thằng Mẫn.

Tuy tôi không hỏi, nhưng tôi cứ lăm-lét nhìn mẹ tôi khiến cho có một lần, mẹ tôi đã lấy làm lạ mà phát gắt :

- Thằng ông mãnh, mày làm sao mà cứ ngơ ngác như mắt rắn dáo mòng năm thế kia ?

Tôi chờ một tuần lễ, rồi một tháng, mẹ tôi vẫn chưa đi với người ta. Rồi đến kỳ thi tuyển-sinh, tôi đỗ. Khi tôi về báo cái tin mừng ấy cho mẹ tôi, mẹ tôi mừng quỳnh ôm lấy tôi hôn chùn chụt. Tôi thừa lúc ấy liền hỏi :

- Thế mẹ không đi lấy chồng ư ?

Mẹ tôi đang hôn tôi, bỗng dừng lại nhìn tôi, rồi lại ôm chầm lấy :

- Không, mẹ không bao giờ mẹ đi lấy chồng cả. Suốt đời mẹ ở với con để nuôi con.

Tôi tụt khỏi lòng mẹ tôi. Tôi chạy xuống cầu thang sung-sướng như một thằng điên. Tôi làm lành với thằng Mẫn, vì từ ngày tôi đánh nó, chúng tôi vẫn giận nhau; tôi báo cái tin mừng ấy cho nó biết, rồi tôi kết-luận bằng một câu nó làm cho tôi kiêu-hãnh lạ-lùng :

- Mẹ tao bảo suốt đời ở với tao. Tao không bao giờ phải đến ở nhà mày.

* * *

Mãi sau này, tôi mới biết truyện. Hồi ấy, có một ông phán làm ở phủ Thống sứ, nhà giàu, góa vợ muốn lấy mẹ tôi làm kế. Năm lần bảy lượt, ông nhờ bà cô tôi dỗ dành mẹ tôi, nhưng mẹ tôi đều từ chối.

Những điều nghĩ của những bà mẹ cổ Việt-nam đều giản dị, thiêng-liêng và đẹp-đẽ. Các ngài nghĩ rằng : người đàn bà chính-chuyên chỉ một đời chồng. Chồng chết, đã có con, các ngài bầm bụng ở vậy nuôi con cho

tới chết.

Tôi không phản-đối sự tái giá của người đàn-bà; tôi cho người đàn bà có quyền lập lại cuộc đời nếu mình thích. Nhưng tôi không thể không thiếp-phục tấm lòng hy-sinh cao-quý của những bà mẹ cổ Việt-nam đã nguyện rằng đời mình chỉ tôn-thờ, âu yếm có một người, và chỉ biết có một nguồn hạnh phúc : hạnh-phúc của chồng con.

Các ngài là những người đàn bà hiền, hay theo cái lối lý-luận hoạt đầu của một bọn người chỉ biết sống cho vật chất, chứ không biết xả-thân cho một lý-tưởng thiêng-liêng thì đó chỉ là những người đàn-bà đại. Nhưng biết đại cái đại ấy mới vĩ đại biết bao !

Mẹ tôi hồi ấy còn đẹp lắm, dẫu rằng đã ngoại ba mươi. Mỗi khi tôi hồi tưởng đến thời-kỳ thơ ấu, luôn luôn tôi nhìn thấy làn má đỏ hồng, đôi con mắt đen láy và làn môi ăn giàu cắn chỉ của mẹ tôi. Khi mẹ tôi cười thì ngài để lộ ra hai hàm răng vừa đều, vừa đen dưng-dức khiến cho các chị họ tôi thường phải khen : «Răng thím Thừa đẹp như huyền». Ông phán ở trước cửa mê mẹ tôi vì sắc đẹp, mà quý mẹ tôi vì cái tính hiền-hậu và cái tài tần tảo đảm đang. Sau ông kính mẹ tôi vì tấm lòng kiên trinh.

Cô tôi kể cho tôi biết ông ấy yêu mẹ tôi lắm, ông ấy tìm hết cách để cảm-dỗ, nhưng không bao giờ có thể làm siêu tâm lòng người mẹ hiền nhất định ở vậy nuôi con.

Mãi đến khi biết rằng lòng mẹ tôi không lay chuyển được, ông đi lấy vợ, ông còn nói :

- Tôi vì nhà neo người, không thể không lấy vợ, nhưng tôi quyết rằng tôi chẳng thể gặp một người vừa ý và có được cái tính-nết của bà Thừa.

Nhờ tấm lòng kiên-trinh của mẹ tôi, nên dù nghèo túng, phải chịu bao nhiêu đau khổ, tôi vẫn còn có thể nghĩ đến thời-kỳ trẻ trung một cách khoan-khoái và nhớ tiếc. Chúng tôi đã sống bằng tình yêu, bằng sự làm việc với một nguyện vọng chung : sự thành-đạt của tôi. Và bao giờ tôi cũng có thể kiêu-hãnh về mẹ tôi.

Bốn năm sau, tôi đỗ bằng cơ thủy. Cái tin mừng ấy một suýt nữa làm cho mẹ tôi ngạt thở.

Hồi ấy, tôi đã nhón, mẹ tôi không hôn tôi nữa. Mẹ tôi nhìn tôi bằng một cái nhìn mới tự đắc và sung-sướng làm sao. Tôi có cái cảm tưởng rằng cái nhìn ấy một phần là để gửi cho người đã khuất, mà sự sung-sướng ấy một phần gây ra bởi câu nói mà mẹ tôi thầm nói với

người đã khuất :

- Đây, ông xem, con nó đã đỗ, nó đã làm danh-giá cho nhà ta...

Tôi tin rằng mẹ tôi không một chút nào nghĩ đến cái công của mình cả.

Hôm ấy, mẹ tôi làm lễ cúng thầy tôi. Khi cúng xong, mẹ tôi khóc, mẹ tôi khóc thảm-thiết. Mười mấy năm nay, tôi mới lại thấy mẹ tôi khóc, mẹ tôi khóc một nửa vì sung-sướng, một nửa vì nhớ tới người xưa.

Khi cúng xong, chúng tôi dọn cỗ xuống ăn, mẹ tôi nói với tôi một câu nó làm cho tôi rõ biết ngài đã yêu đương và được yêu đương biết chừng nào.

- Giá cậu cả mày còn sống...

Bao nhiêu nước mắt, ngài phải buộc lòng nuốt đi là để cho có đủ can-đảm táo-tàn nuôi tôi.

Ngài đã để hết cả bao nhiêu nhớ tiếc vào giọng nói khiến cho tôi phải dỏ nước mắt.

Tôi đỗ rồi, bà cô tôi và cả họ hàng đều bàn nên soay việc làm cho tôi. Người ta nghĩ đến một chức ký khố hay một chân bán hàng gì đó. Tôi, tôi cũng thích đi làm đáo-để vì tôi biết mỗi tháng lương của tôi dù ít đến đâu

cũng giúp cho mẹ tôi đỡ vất vả bội phần.

Duy mẹ tôi không nghe, nhất định khuyên tôi cố học đề thi vào Bưởi.

Vì thế, có sự xích mích với bà cô tôi.

- Người ta giàu có, người ta mới đi học nữa, chứ nghèo vất vả không đủ đút miệng, học Bưởi thì lấy gì để theo học chứ !

Vì lý-do ấy, nên bà cô tôi khuyên mẹ tôi đừng cho tôi đi học nữa. Nhưng đó chỉ có một phần. Cái lý-do chính là tại thằng Mẫn, cháu bà cùng học với tôi, năm nay vẫn còn lẹt đẹt ở lớp ba. Bà không muốn cho tôi hơn cháu bà.

Loài người bản-tính ghen ghét, mà thứ nhất ở trong một họ, người ta lại càng ghen ghét nhau hơn.

Tôi đi học ở Bưởi được sáu tháng thì bà cô tôi, vì không chịu được sự tôi học giỏi hơn thằng Mẫn, cứ phàn nàn suốt ngày rằng người đông, nhà chật. Mẹ tôi là người rất khẳng-khái, liền dọn đi ở chỗ khác.

Chúng tôi dọn lại ở một cái gác tối phố Hàng Vải. Cái gác nhỏ bằng cái bàn, phải đi qua nhà bếp, phải trèo một cái cầu thang treo ngược mới tới nơi. Ấy thế mà mẹ

tôi phải giả một tháng ba đồng rưỡi.

Lúc ấy, tôi đã nhớn, tôi đã nhìn rõ những nỗi khó-khăn vất vả mà mẹ tôi đã phải trải để nuôi tôi ăn học.

Nghề hàng xách của mẹ tôi đã bắt đầu không phát-đạt vì có sự quảng cáo của các nhà buôn. Và người ta một ngày một tinh khôn không còn bỡ ngỡ và dại khờ như trước nữa.

Sự thiếu thốn bắt đầu tới thăm nhà tôi khi tôi học năm thứ hai. Công nợ réo róc thì bắt đầu từ năm thứ ba.

Phải nhận rằng mẹ tôi đã cố gắng một cách tuyệt-đối, nhưng một người đàn bà làm thế nào mà đối đầu được với sự mưu-sinh đất đỏ của cái đất Hanoi từ khi nghề kiếm ăn của mình đã không hợp-thời.

Tôi còn nhớ một hôm chủ nhật, tôi đang ngồi học, mẹ tôi đang thổi cơm thì có một người đến hỏi nợ.

Bấy giờ, tôi mới hiểu nghĩa câu : «nói vật từng miếng thịt». Mà tiếng việt nam thật có nhiều câu sâu sắc không kém một thứ tiếng nào. Chủ nợ đi rồi, tôi và mẹ tôi cùng khóc. Tôi nhất-định đòi thôi học để tìm cách giúp đỡ mẹ tôi. Nhưng mẹ tôi nhất định không nghe :

- Con cứ chịu khó cố đi cho tới khi đỡ *đíp-lôm*.

Trong có mấy năm lo-nghĩ và thiếu thốn, mẹ tôi già hẳn người đi. Mới ngoài bốn mươi mà trông đã như người ngoài năm mươi. Những đường dẫn chi-chít ở đuôi mắt. Nhiều khi tôi không dám nhìn mẹ tôi nữa, vì nhìn đến thì lòng tôi không chịu được.

Chúng tôi nhịn đói là thường. Mà hôm nào có ít cơm thì mẹ tôi nhường cả cho tôi ăn, lấy cớ rằng tôi cần phải ăn cho có sức để học.

Bữa no, bữa đói, công nợ bo-bíu, nhưng chúng tôi vẫn sống, chúng tôi sống một cách cơ-cực cho đến khi tôi đỗ.

Ngày ấy thì cái gì cũng quên hết. Mẹ tôi chỉ còn nhớ có sự thành đạt của tôi. Nghèo quá, không có tiền làm xôi gà để cáo-phó với thầy tôi, mẹ con chỉ thì thụp trước nén hương và bát nước.

Nhắc lại cái ngày tôi được bổ làm thông phán trên tỉnh Bắc-Giang thật là nhắc lại cả một truyện đau đớn, nhưng nó mới tha-thiết cho lòng tôi biết bao. Nó ghi một hi-sinh không bờ bến của mẹ tôi đối với tôi.

Được giấy bổ giữa lúc trong nhà không còn lấy một đồng xu, gạo lại hết, củi cũng hết, và nhịn đói đã hai

33 | Một Linh Hồn Đàn Bà

bữa rồi, mẹ nhìn con ngơ ngác lặng-im, con nhìn mẹ đứng đưng nước mắt.

Một lát lâu, mẹ tôi đứng dậy, thở dài rồi bảo tôi :

- Thôi, con cứ yên lòng, thế nào mẹ cũng chạy được tiền để mai con đi.

- Mẹ chạy đâu bây giờ ?

-Khác có chỗ chạy.

- Nhưng con muốn rằng mẹ cùng lên ở với con cơ.

- Thì hẵng chạy lấy tiền cho con lên, vài tháng nữa rồi sẽ hay.

Mẹ tôi đến vay tiền ở đâu ? Mẹ tôi đến vay tiền ở nhà bà cô họ mà đã mấy năm nay vì có chuyện xích-mịch, mẹ tôi không đến nữa. Giá mẹ tôi không phải người khăng khải thì đó cũng là một sự thường. Nhưng mẹ tôi vốn là người khăng khải, không thể chịu được một câu nói. Thế mà bây giờ vì tôi, phải dẹp lòng tự ái hạ mình xuống nói khó với họ hàng.

Mẹ tôi đi được một lát thì tôi cũng đi. Tôi lại mấy nhà người bạn giàu có hơn mình mượn mấy bộ quần áo để khi lên Bắc-Giang cho nó tươm tất, chứ là một ông phán mà ăn mặc lôi thôi như thằng ăn mày, sợ người ta

khinh chǎng.

Tôi mượn được mấy bộ quần áo về đến nhà thì mẹ tôi cũng đã về. Nhìn mặt mẹ tôi, tôi rõ ngay sự hi-sinh của mẹ tôi cũng không ăn thua gì. Mẹ tôi nhìn thấy tôi liền cất tiếng khóc :

- Người ta tẻ quá, mẹ nói khó thế nào cũng không cho vay. Đấy họ hàng đấy.

Thấy mẹ bị nhục như thế, tôi giận lắm, có thể chạy đến giết ngay bà cô tôi được.

Thấy tôi nguyên-rũa giận dữ, mẹ tôi liền can :

- Thôi con, ta cứ ăn ở tử tế, đã có giờ. Con được bỏ như thế đã là giờ giúp rồi. Nhưng bây giờ biết làm thế nào cho con có tiền đi bây giờ !

Tôi đành đưa mấy bộ quần áo mới mượn được để mẹ tôi đem cầm, chỉ để lại một cái áo the, chứ áo của tôi thì đã rách lấm, không thể mặc được nữa.

Mẹ tôi đi cầm quần áo được hai đồng. Tôi để lại cho mẹ tôi 1\$, mẹ tôi nhất-định không nghe :

- Con lên trên ấy cần tiền, chứ mẹ ở đây cần gì đến.

Không cần đến ư ? Mẹ tôi nhìn đói đã hai bữa rồi ! Tôi nói mãi mẹ tôi mới bằng lòng lấy năm hào. Khi tôi đi, mẹ tôi căn dặn :

- Thôi con cứ yên lòng mà đi. Bao nhiêu năm mẹ còn soay sở được, hưởng hồ là một hai tháng nữa.

Tôi bước chân lên tàu với cái ý định sẽ làm cho mẹ tôi được sung-sướng cho đến chọn đời để đền-bù lại những khổ-sở mà tôi đã gây ra cho mẹ tôi.

Ngồi trên tàu, tôi ôn lại đoạn đời hàn-vi mà trong đó mỗi một phút là một phút hi-sinh của mẹ đối với con.

Lên đến Phủ-lạng, tôi đến ở trọ tại nhà một ông Phán già.

Cách ăn tiêu sang trọng ở đây làm cho tôi ngỡ. Đương là một thằng học-trò kiết, cơm không đủ ăn mà nay phút chốc được kẻ vâng, người dạ, cơm ăn toàn những cá thịt, sự thay đổi địa-vị làm cho tôi ngây ngất như người uống rượu mạnh.

Tuy thế, nhưng không một phút nào tôi quên mẹ tôi hiện giờ đang bị nhìn đói ở Hanoi. Giá không có cái ý-nghĩ ấy nó làm cho tôi buột lòng thì có lẽ tôi đã toàn hưởng được sự sung sướng của cảnh ngộ mới.

Tỉnh Bắc giang vắng và tẻ. Chỉ có một cái cầu ga còn thì không có một kiến trúc gì ra hồn. Chín giờ tối, hàng phố đã đóng cửa nghiêm nghiêm. Đi chơi thì mấy bước đã hết đường, quanh đi quẩn lại hết phố Ngang lại đến phố Khách. Thú tiêu khiển chỉ có một rạp tuồng khô. Những viên-chức trẻ-trung thì cứ tối thứ bảy về Hanoi, mà những viên chức già đã chán sự chơi bời thì xúm nhau vào cuộc đồ-bác.

Dù nghèo, nhưng đã sống từ tám-bé ở đất Hanoi huyền ảo trong một cảnh-sắc có lắm cái quyến lòng, cái cảm tưởng đầu tiên của tôi khi nhìn thấy đất Phủ-lạng là một cảm-tưởng buồn tẻ.

Ngày hai buổi đi làm, rồi tôi nằm co ở xó nhà xem sách, tôi chỉ sống với sự mong mỏi mau mau cho đến tháng lương để gửi tiền về cho mẹ tôi. Ông Phán thấy tôi hiền lành cũng đem lòng yêu ; ông vui lòng mách tôi những mánh khéo trong công việc.

Nói đến mánh-khéo thì hình như ông nhiều lắm. Trong người ông, thật có đủ các cảm nang để cho quan thầy yêu và để bầy chân các bè bạn không cùng cánh với mình. Nhưng lúc ấy, tôi còn như chim trích vào rừng, ông nói thì ông nghe, chứ tôi cũng chẳng lý-hội được một chút nào. Tôi chỉ có độc một ý tưởng là ở ông thì bao nhiêu sự hạ mình làm mất nhân cách và bao

nhieu những cái tiêu-kỷ đều được nâng lên làm những phương-trâm xử-thế khôn ngoan.

Mà ông khôn-ngoaan thật. Thì đây những lời ông nói với tôi khi tôi lĩnh lương được bao nhiêu gửi tất cả về Hanoi cho mẹ tôi.

- Ông không may mặc gì à ? Ông cứ mặc mãi cái áo the nước dừa này à ? Ông nên nhớ sự ăn mặc cần cho người ta lắm. Thứ nhất những người đi làm ở tòa-sứ mà công việc luôn luôn phải giao tiếp với dân thì lại càng cần lắm. Mình ăn mặc lôi thôi, họ liền khinh mình đi. Lời nói của mình cũng không được đắc thế. Thói đời... cứ nhìn quần áo sang trọng của mình, người ta nể ngay, chứ có ai về lục-lọi nhà mình xem mình ăn-tiêu thế nào đâu. Ông phải nghe tôi, nên may mặc cho tươm một chút. Ở một tỉnh nhỏ, cái địa-vị ông phán cũng khá to. Mình cần phải giao-du rộng thì mới được việc cho mình. Tại làm sao ông lại không chịu sắm sửa một chút vào mình ?

Tôi nói thật rằng tôi nghèo còn phải gửi tiền về cho mẹ tôi thì ông Phán liền hứa sẽ vay dùm cho tôi một trăm bạc, giả làm 13 tháng, mỗi tháng 10\$. Tôi vội vàng ưng thuận ngay dù tôi biết rằng tôi mất đi 30\$ lãi. Tôi nhận lời bởi vì tôi có thể thuê nhà và sắm đồ đạc đón mẹ tôi

lên ở với tôi. Lương tôi mỗi tháng 47\$, giả 10\$ nợ, còn 37\$, hai mẹ con dư-dật chán.

Món tiền ấy mãi sau tôi mới biết là của ông Phán, chứ chẳng phải là của ai cả. Ông ấy không đưa tiền cho tôi mà là bà ấy. Bà ấy bắt tôi ký văn-tự rồi còn nói một câu lấy lòng :

- Ông là người làm việc với nhà tôi, vì thế nên nghe nhà tôi nói, trong nhà không có, tôi cũng phải đi vay chỗ khác giúp ông đấy.

Thật quả là tôi hàm-ân bà lắm. Như thế, tôi có thể làm cho mẹ tôi được hưởng ngay sự sung sướng. Tôi thuê một căn nhà, tôi sắm một ít đồ-đặc, còn thừa 50\$ tôi liền về Hà nội đón mẹ tôi. Nghe tôi vay tiền, mẹ tôi dẫy nẩy :

- Con mới đi làm đi ăn, sao đã vay mượn như thế ? Có phải phí đi 30\$ không ?

- Nhưng con muốn rằng mẹ mau mau được lên cùng ở với con.

- Thì để mẹ chờ vài ba tháng nữa có sao !

- Mẹ đã khổ nhiều rồi.

39 | Một Linh Hồn Đàn Bà

- Mẹ quen rồi. A tiền hôm nọ con gửi về đây mẹ vẫn giữ nguyên chỉ mới tiêu có 2\$ và chuộc quần áo mất hơn 2\$. Mẹ định có ai quen lên Phủ-lạng thì lại gửi lên cho con để con tiêu cho rộng-rãi. Nhưng chờ mãi chẳng có ai lên cả.

Những bà mẹ cô Việt-nam thật là tàn tiện và hy-sinh hiện thân. Người ta bây giờ chỉ biết ca-tụng người đàn-bà Nhật-bản. Nhưng tôi dám chắc nếu nước Việt-nam ta mà có một địa vị quan trọng trên trường quốc-tế khiến cho nước ngoài phải để ý đến thì người đàn-bà Việt-nam cũng sẽ được người ta nói đến, nói đến một cách sùng-kính.

Nhưng buồn thay, những người đàn bà Việt-nam mà người ta có thể nói đến một cách sùng-kính ấy đã dần dần thưa thớt trong đất nước !

Tôi thuê một căn nhà ở phố Nghĩa-Long một tháng 4\$. Nhà hai gian lại có một cái vườn nhỏ. Tôi và mẹ tôi đã được sống ở đây hơn một năm những ngày cực kỳ sung-sướng và nó sẽ vĩnh-viễn ở với chúng tôi, nếu cái ý-tưởng cuồng dại và hèn-hạ muốn phút chốc trở nên gi8au không đột nhập vào đầu tôi.

Thật là những ngày êm đềm mà mẹ đã kiếm hết cách để chiều con, con cũng kiếm hết cách để chiều mẹ.

Sáng nào, tôi cũng giậy sớm. Tôi ra vườn trồng rau. Cái vườn của tôi tuy nhỏ nhưng có đủ cả : hành, cải, xu-hào và mấy cây hoa hồng. Mẹ tôi cũng giậy sớm như tôi, hai mẹ con lủi thủi cuộc sỏi và nói truyện, những truyện thật chẳng có ý nghĩa gì, nhưng nó làm cho những người thương yêu nhau khoan khoái và ấm lòng biết mấy.

Gần đến giờ đi làm, tôi vào làm bát cơm nguội mà con sen đã dang sẵn để chờ tôi. Buổi trưa, tôi không ngủ trưa, tôi dự-bị học để đi thi tham-tá. Những lúc học đã mỏi, tôi xuống bếp giúp mẹ tôi và con sen trong sự nhặt rau hay thái thịt chẳng hạn.

Mẹ tôi nhiều khi đuổi tôi lên nhà, nhưng tôi không nghe.

Ông Phán, ông Phiếc gì mà cứ xuống bếp như thế.

Mẹ tôi chế tôi như thế thì tôi liền giả nhời :

- Phán thông với người ta, chứ phán thông với mẹ à ?

Mẹ tôi không nói gì, nhưng nhìn tôi bằng một con mắt đầy hoan lạc.

Tôi cư xử với mẹ tôi thật đúng như hồi tôi còn nhỏ. Mà cạnh mẹ tôi, tôi vẫn tưởng như tôi còn nhỏ thật.

Lương tháng nào, tôi cũng đưa cho mẹ tôi đủ, không giữ lại một xu. Tôi cần dùng tiêu gì, tôi lại xin sau. Mẹ tôi thấy thế bỏ vào túi cho tôi hai đồng rồi bảo :

- Bây giờ con nhớn đã kiếm được tiền rồi thì cũng nên để phòng một vài đồng trong túi nhớ có anh em cần phải tiêu gì, chứ không người ta cười.

- Người ta cười mặc người ta.

Rồi tôi lại cầm tiền đưa trả lại mẹ tôi.

Trong một năm giờ, tôi thật không tiêu đi đâu một xu. Cái tiếng hà tiện vắt cổ chày ra nước của tôi đã truyền đi khắp tỉnh.

Ai chế-diếu ? mặc, tôi chẳng quan tâm một chút nào. Tôi chỉ cố làm sao cho vui lòng mẹ tôi thôi.

Cái ý-tưởng làm được một căn nhà và tậu được vài mẫu ruộng để cho mẹ tôi có thể về quê an hưởng tuổi già lúc nào cũng làm nóng trái tim tôi. Và nó giúp tôi đủ can đảm để bỏ qua những điều người ta chế-diếu tôi.

Ngày nay, tôi mới rõ làm chủ được mình khó lắm. Người ta có quyền ăn chơi, có quyền tiêu-hoang mặc rộng, nhưng tôi, dù là kiếm được ra tiền, tôi cũng không có cái quyền ấy bởi tôi là con nhà nghèo, bởi tôi cần

phải có một ít vốn để bảo đảm cho tuổi già của một người mẹ đã phí một thời xuân sắc vì tôi. Lúc ấy, lòng tôi chưa bị vẩn đục vì những thèm muốn, tôi nghĩ thế và cương quyết thực hành.

Bây giờ, tôi mới hiểu kẻ nào khinh được dư luận thì lòng kẻ ấy phải trong lắm. Tấm lòng trong ấy là ông thần hộ-mệnh nó xua đuổi những câu chế-diễu không cho nhập vào nội-tâm.

Tết năm ấy, tôi tính mằm trong nhà đã dư tiền, tôi bảo mẹ tôi may một cái áo bông đoạn. Mẹ tôi nhất định không nghe. Tôi liền lấy vụng kích-thước của một cái áo cũ, rồi tôi đặt người ta may, đến cuối tháng; tôi mang về lén treo lên mắc áo. Tôi hồi-hộp chờ mẹ tôi vào. Trông thấy, mẹ tôi lạng cả người vì súc-cảm.

- Sao còn cứ vẽ vờ ra thế cho nó tồn tiền. Con may thì không khéo đắt.

- Nhưng ai bảo mẹ cứ không chịu may.

Tôi nói xong mặc cái áo vào cho mẹ tôi thì vừa như in. Mẹ tôi như thẹn thẹn về chỗ mặc một cái áo quá sang như thế :

- Mặc thế này, mẹ không dám ra phố nữa.

Rồi mẹ tôi quay đi, quay đi để chùi nước mắt. Mẹ tôi khóc vì sung sướng. Tôi bồi hồi nghĩ tới xưa kia lúc mẹ tôi mua áo mới và giày mới cho tôi.

Chúng tôi sẽ được sống mãi mãi những ngày thần tiên mẹ thương con, con quý mẹ, nếu cái ý tưởng lấy vợ giàu để mau mau được toại nguyện không nhập vào đầu tôi sau một bữa tiệc. Tôi còn nhớ tôi được mời đến ăn cưới một bạn đồng sự.

Trong các quan khách, có tôi là ăn mặc soàng sinh hơn cả. Người ta áo trào rực rỡ mà tôi thì chỉ mặc có độc một cái áo sa ta. Các bà cô hình như không để ý gì đến tôi cả mà chỉ để ý vào mấy ông bạn đồng sự của tôi vì họ phục sức rất là sang trọng.

Tôi có cái cảm tưởng ngưỡng ngưỡng vì cái áo soàng sinh của tôi từ đấy.

Bao nhiêu câu nói tử tế của những bà mẹ, bao nhiêu cái nhìn hữu-ý của những cô có mặt tại bữa tiệc hôm ấy hình như chỉ để dành riêng cho mấy người bạn đồng-sự chưa vợ của tôi thôi, hay nói là để dành riêng cho những cái áo trào đen láy thì cũng thế. Tôi cũng chưa vợ, cũng trẻ trung, cũng làm thông-phán như họ. Tôi lại còn hơn họ ở cái khổ người vạm vỡ, ở cái mặt trắng.

Thì ra tôi chỉ vì kém họ ở cái bộ áo tây vài ba chục đồng mà thành ra tôi kém tất cả.

Lúc sắp ngồi vào bàn tiệc, có người đem tin đến nói ông phán Vũ có việc cần phải về Hà-nội ngay, không thể lại dự tiệc và cũng không thể đi phù rẽ ngày mai. Tin ấy đưa đến giữa lúc ông thân ra chú rẽ đang ngồi nói chuyện với tôi. Ông ngừng đầu nhìn tứ phía rồi vẫy ông phán Tuyết lại gần :

- Mai ông phán Vũ không đi được, hay là ông giúp cháu.

Cụ hình như không trông thấy tôi, vì với một người ăn mặc lôi thôi như tôi, phù rẽ làm sao được. Hôm ấy, về đến nhà, tôi buồn lắm. Mẹ tôi thấy thế hỏi thì tôi liền nói thẳng một hơi :

- Con cần phải ăn mặc quần áo tây mẹ ạ. Chứ ăn mặc lúi sùi như thế này, người ta chẳng coi mình vào đâu.

- Thì mẹ vẫn đã bảo con thế, con cứ không nghe. Mẹ dành dụm được vài trăm, con có thể lấy mà may.

Tuy lúc bực mình, tôi nói thế, nhưng nghĩ đi nghĩ lại, tôi còn trù-ghen. Tôi trù-ghen cho đến cái ngày được tin phán Tuyết vì đi phù rẽ mà lấy được một cô phù dâu con nhà giàu sắp có thể nghênh-ngang ô-tô nhà

lâu nay mai.

Tôi tính mằm trong bụng nếu cứ gom góp một tháng được vài chục bạc thì mười năm mới có vài nghìn, cho đến già đời vị tất đã có một cái vốn để tậu nhà, tậu ruộng. Sau này lấy vợ, còn phải nuôi con cái, biết có để dành được như bây giờ nữa không ? Sao bằng kiếm cách lấy phăng ngay một con vợ giàu thì chỉ một loáng có thể trở nên phú-ông.

Cái lối ấy người đời gọi khinh bỉ là đào mỏ. Tôi cũng biết thế là hèn hạ, nhưng trong một lúc thị-dục bốc lên quá-độ, tôi liền tìm cách bào-chữa cho sự đào mỏ ngay. Tôi cho rằng mình lấy được người giàu thì tương lai của con cái mình sẽ chắc-chắn, đó cũng là một cách thương con. Gia-dĩ lấy được người vợ có của thì sau này, vợ sẽ không bị vất vả, mà mình cũng không phải lo về những sự ý-thức tầm thường, đó chẳng qua cũng là một cách đề mưu-cầu hạnh phúc. Cái hạnh phúc ấy là hạnh phúc chung của cả hai vợ chồng, nên thương con gái, người ta cho tiền, có cái gì là nhục cho mình.

Tôi cũng phải nhận rằng từ bé ở trong cảnh nghèo nàn, tôi thèm khát mùi phú quý lắm.

Tôi không có một bản lĩnh cao để yêu cái cao-quý của sự thanh bần và khinh những bản tiện gây ra bởi

đồng tiền.

Một điều nó làm cho tôi nhất quyết làm tên quân cảm tử đi đào mỏ là ý-nghĩ : nếu tôi lấy được vợ giàu thì chỉ trong một năm, tôi có thể làm cho mẹ tôi sung-sướng về chỗ tậu nhà tậu ruộng để cho mẹ tôi về quê. Mẹ tôi hàng ngày chỉ ao ước có thể.

Cái lý-do ấy tôi nếu ra chẳng qua là để lừa dối mình, để che đậy những đòi hỏi của cái mầm thị-dục nó đang ngấm ngấm nảy nở một cách mãnh-liệt trong thâm-tâm.

Chỉ trong có mười lăm ngày, tôi thay tôi từ đầu đến chân. Ngắm mình trong gương của hiệu thợ may, tôi vui thích nhận thấy mình là một công-tử bảnh bao.

Từ đây, mỗi khi tôi đi làm, ở dọc đường đã có nhiều người để ý đến tôi. Và có mấy lần, nhiều cô trông thấy tôi liếc mắt nhìn, rồi nói chuyện với nhau cười khúc khích.

Thấy tiêu mất quá nửa số tiền dành dụm về quần áo, tôi cũng hơi sốt ruột nhưng tôi lại tự an ủi tôi ngay bằng một hy-vọng hảo huyền :

- Nếu nhờ chúng mà lấy được một vợ giàu thì lãi biết mấy !

Bộ áo trào, cái đầu bóng, đôi giày vernis, đôi găng trắng của tôi đã làm cho cả quan khách phải để ý trong bữa tiệc cưới anh phán Tuyết. Trắng, cao, lại thường tập võ, thân thể nở nang, tôi thật đã ăn đứt hết cả các bạn giai khác trong bữa tiệc hôm ấy. Tôi lộng lẫy hơn chú rể nhiều lắm.

Tôi tin rằng tôi đã để lại nhiều mỹ-cảm cho những bà mẹ có con gái có mặt tại bữa tiệc hôm ấy. Và tôi đã làm cho nhiều cô nẩy ra ở trong đầu những ý-nghĩ say sưa đối với tôi.

Từ đây, tôi sinh ra làm đom. Tôi để rất nhiều thì-giờ về sự chải-chuốt.

Từ khi tôi làm dáng thì ngồi nhà, tôi ngứa chân, ngứa tay làm sao ấy. Tôi bứt rứt không yên. Luôn luôn, tôi có cái ý-tưởng muốn đi ra phố với bộ quần áo rất «mốt» của mình để cho người ta nhìn ngắm.

Thì ra người ta mặc quần áo đẹp không phải để ở nhà. Mình mặc quần áo đẹp có phải để cho mình đâu.

Mỗi lần, tôi ra phố mà gặp những thiếu nữ và những bạn bè nhìn tôi thì tôi vui thích lạ.

Nhưng khô thay, tỉnh Phủ-lạng là một tỉnh nhỏ, ngoài đường ít người qua lại, thành thử có nhiều khi tôi đi

hết hai ba phở cũng không gặp một người nào đáng để thưởng thức quần áo của tôi cả.

Sự làm đom đôi tâm tính con người ta một cách kỳ lạ. Tôi nhận rằng nó đem đến cho người ta nhiều điều khoái trá, nó luôn luôn gãi vào lòng tự đắc, những cái chỗ nguy hiểm và thấp-hèn của nó là nó chuyển sự sống tự bên trong ra bên ngoài.

Xưa kia, tôi chỉ tìm thấy những cái thú ở nhà hú hí với mẹ tôi và làm sao cho mẹ tôi vui-lòng thì bây giờ, tôi chỉ tìm thấy những cái thú ở chỗ chải chuốt sao cho lúc nào cũng hợp. Tôi bỏ hết thì-giờ vào sự đánh giày, vuốt quần áo, thắt ca-vát, chải đầu.

Nói thế không phải là tôi đã làm cái gì bất-hiểu đối với mẹ tôi đâu, nhưng mẹ tôi lúc ấy không còn là nguồn sống duy nhất của đời tôi nữa. Những sự cuộc vườn, sỏi rau, tôi không màng đến nữa.

Tâm-hồn của những con người làm đom có một chỗ buồn dượi là được sống hơn hở trong một sự nô lệ êm đềm. Mình biết rằng mình bị nô lệ quần áo đấy, nhưng mình chỉ có thể sướng khi nào biết như thế thôi. Biết như thế cho nên mặc một bộ quần áo đẹp mà không phải quan tâm đến sự gìn giữ thì không còn gì là thú nữa.

Trước kia, lúc tôi chưa biết làm đom, tôi ít để ý đến ai, tôi chỉ mình sống với mình. Nhưng từ khi tôi dỏ chúng làm đom thì tôi bắt đầu để ý đến người dữ lắm. Và tôi ít để ý xét tôi nữa ! Vẫn hay sự ăn-mặc của tôi phát sinh bởi cái ý-nghĩ : làm thế nào để có lấy được một cô vợ vừa đẹp, vừa giàu, nhưng lúc chưa đạt được mục-đích tôi cũng đã bị nhiễm ngay những ảnh-hưởng sâu xa và dĩ nhiên của nó mang lại. Cái ảnh hưởng sâu xa đầu tiên là nó biến tôi thành một con dẻ-cùi chỉ có thể tự đắc được với cái bề ngoài mà không tự biết. Rồi thì nó liền gây ra cho tôi những cái tật làm phí thì-giờ một cách vô ích mà không thấy sót xa.

Trước kia, ở nhà, chẳng ai phải bận rộn về tôi cả thì nay cả nhà bị bận rộn về sự ăn mặc của tôi. Cái áo sơ-mi ở nhà anh thợ là đem về tôi xem rất kỹ. Con sen đương bận, tôi cũng bắt nó bỏ công-việc đẩy đem là cà-vát hay *pochette* cho tôi. Bao nhiêu quần áo cũ nó nhắc nhở cho tôi một thiếu thời khổ hạnh và cần lao, tôi bỏ dáo.

Mẹ tôi thấy tôi chải chuốt như thế chẳng những không nói gì mà lại còn lấy làm vui thích nữa - mẹ nào không muốn cho con đẹp, con sang - còn tôi thì tôi có cái cảm tưởng rất chua sót rằng vì quần áo mà tôi xa dần mẹ tôi. Chúng tôi không sống với nhau một cách thân-mật mà hai lòng như một như trước kia nữa.

Mẹ tôi nhìn thấy tôi chải chuốt chỉ tủm tỉm cười, rồi mỗi khi tôi đi chơi, là mẹ tôi chế :

- Coi chừng không có cô nào cô ấy bắt mắt.

Sự làm đom không những làm cho tốn tiền về sự phải sắm sửa quần áo, mà còn làm cho tốn tiền về sự phải tìm dịp để đem chung chúng ra nữa. Tự đấy, lúc nào, tôi ở nhà bước ra cũng phải dắt sẵn trong túi năm ba đồng. Tôi sợ dĩ chưa chơi bởi là vì hồi thiếu thời tôi đã tiêmnhiệm được ở mẹ tôi nhiều đức tính tốt. Và cái kỷ-niệm nghèo-túng của chúng tôi còn mới lắm.

Tôi bắt đầu xin vào cercle. Tôi cho là cần phải giao thiệp rộng để... cho người ta để ý tới mình. Tôi bắt đầu chơi quần vợt. Chiều nào, ở sở về, tôi cũng vác vợt ra sân quần. Tôi muốn tập để cho nở nang thân thể, để cho đẹp người. Từ ngày tôi học làm dáng và chơi quần-vợt thì trong nhà không còn dư được bao nhiêu nữa, mặc-dầu tôi đã được lên một chậ. Tôi cũng chẳng quan-tâm đến chỗ đó. Tôi cho rằng nếu số mình mà may mắn lấy được một cô vợ giàu thì khá to ngay, chứ mỗi tháng dành dụm được vài chục có là bao đâu.

Tôi dùng quần áo để quảng-cáo cho mình. Tôi tin rằng sự ăn-mặc chải chuốt và cái mặt bánh trai của tôi sẽ giúp-ích cho sự đi tìm một cái «mỏ». Trong những

tỉnh nhỏ, người ít, những ai có con gái và có máu mặt thì cả tỉnh đều biết. Tôi điếm binh hết các gia-đình có con gái ở trong tỉnh. Tôi chỉ thấy có ba nhà là có thể giả nhời cho sự khao khát giàu sang của tôi.

Một nhà ông Tú, một nhà ông Phán và một nhà ông Hàn. Nhắc đến ông Tú Khôi thì thật là nhắc lại cả một cuộc đào mỏ oanh-liệt. Gần ông ta, tôi chẳng thấy ông ta có một tài cán gì. Ấy thế mà thành ra ông ta có đủ các tài cán là vì ông ta đã lấy được một cô vợ rất đảm và rất giàu. Ông ta chỉ việc ngồi yên mà tọa hưởng kỳ thành. Ông ta là người giàu nhất tỉnh, lại có danh vọng; con gái ông ta nhiều người dòm ngó lắm. Với đám ấy thì hơi khó, bởi một anh thông-phán quen khó lòng mà len lỏi với một bọn cử, tú và sinh viên cao đẳng đang chỉ những lăm le nộp đơn. Tuy biết thế, tôi cũng lượn qua nhà ông ta có hàng tháng. Sau biết chắc rằng ông ta không đời nào chịu làm bố vợ một anh thông-phán, tôi mới thôi không lê giầy qua hè nhà ông ta nữa.

Rồi tôi để ý đến cô Vân con gái ông Hàn. Ông này thì không giàu lắm, cô con gái lại xấu, nhưng được cái con một. Chỉ phải cái ông ta ở chỗ bản tiện xuất thân, nên vì thế có lắm người còn suy-bì chưa lấy.

Tôi thì tôi không để ý đến chỗ đó cho lắm, nhưng mẹ tôi thì để ý lắm. Mẹ tôi tuy nghèo, nhưng vốn người không ham của. Suốt đời, mẹ tôi sống với những lẽ sống cao quý khác, không để cho đồng-tiền lung-lạc được bao giờ. Nếu mẹ tôi phải là người thích tiền thì mẹ tôi đã có cơ hội để giàu rồi. Cái cơ-hội ấy đến, mẹ tôi gạt đi vì không muốn làm đau lòng đứa con yêu-quý và không thể quên người đã khuất.

Vì tôi không có một cái đức cao như mẹ tôi, nên ngày nay mới có thiên hận sử này.

Con ông Tú thì quá cao, con ông Hàn thì khí thấp, con ông Phán thì... vừa vặn cho tôi. Nhà ông này cũng giàu vào bậc trong tỉnh, cô con gái cũng dễ coi. Cô ta đã có lắm người manh mối, nhưng nhà cô ta chưa bằng lòng ai cả. Tôi nhất-định làm thế nào lấy được đám ấy, tôi tìm đủ mọi cách để cầu thân.

Trong đầu tôi thật là sôi-nổi bao nhiêu ý-nghĩ về sự làm giàu vắn-tắt và mau chóng bằng cách lấy vợ. Đêm đêm, tôi đi nằm với bao nhiêu mộng đẹp.

Tôi tưởng-tượng phút chốc tôi giàu có bạc vạn, tôi tậu nhà lầu, tôi tậu ô-tô, tôi sống một cảnh đời cực-kỳ rục rờ trong những sa-lông bóng lộn, với bao nhiêu kẻ hầu, người hạ.

Sáng giầy, tôi nhìn gian nhà mà tôi đã sống những ngày cực-kỳ sung sướng với mẹ tôi bằng một con mắt chán-nản. Tôi thấy nó tồi tàn, chật hẹp quá. Những đồ đạc tầm-thường quá.

Cái ý-định lấy vợ giàu càng ngày càng in sâu vào óc tôi và càng bành trướng ra một cách dữ dội.

Tôi còn nhớ có một hôm tôi đi xem hội Ké với mấy anh em. Chúng tôi đi xe đạp đến làng Dĩnh thì bị một chiếc ô tô hòm lộng lẫy vượt. Đường không giải nhựa, ô-tô chạy mau làm tung bụi lên mù-mịt. Chúng tôi bị ăn bụi nhiều quá, mặc dầu chúng tôi đã vội vàng lấy tay bịt miệng. Một người trong bọn anh em vội hét :

- Khổ thế này cho nên mới hiểu làm sao người ta lừa nhau, giết nhau để cho có ô-tô đi.

Chúng tôi lên gần đến Ké thì chiếc ô-tô đã quay về. Nhìn thấy chúng tôi chạy vội xuống vệ đường để tránh bụi, mấy cô thiếu nữ ngồi trong xe đắc-chí cười khúc-khích.

- Đi ô-tô sướng thực, vừa được làm khổ người ta, vừa được cười.

- ... Chúng mình ký quên, phán quên thì có đến đời chết cũng chẳng có ô-tô mà đi.

- Có cái xe đạp đi như thế này cũng đã là phúc lắm rồi.

Cả bọn nhao nhao bàn luận, duy có tôi không nói gì. Tôi ngẫm nghĩ đến cái ô-tô trong mộng-tưởng mà một người vợ giàu sẽ mang lại cho tôi. Tôi tưởng tượng có một chiếc ô-tô sang như thế, hai vợ chồng ăn mặc rất lộng-lẫy mà đi xem hội như thế này thì sung-sướng biết mấy. Tôi cũng sẽ vừa được cho người ta ăn bụi, vừa được cười. Và còn bắt người ta phải để ý, ghen tị với mình là khác.

Trước những viễn tượng của giàu sang, bao nhiêu lòng khảng khái của tôi lúc thiếu thời tiêu-tán đi hết. Cả cái gương tiết-liệt và hy-sinh của mẹ tôi như mờ đi. Cuộc đời sống thơm tho và sung-sướng của mẹ con tôi lúc bấy giờ, chẳng những tôi nhìn nó không có nghĩa mà tôi lại còn cho là một cái kém.

Từ trước đến nay, cũng có lắm người trong hàng tỉnh muốn gả con gái cho tôi, nhưng tôi đều tỏ ý không bằng lòng, vì không có nhà nào giàu có cả. Tôi nghĩ đến một cuộc đời lấy một cô vợ không giàu, rồi con cái, rồi mỗi cái mỗi tốn, rồi cứ hết tháng hết tiền mà tôi kinh hãi.

Trong đám người muốn gả con gái cho tôi ấy, có nhiều nhà rất là tử tế, con gái rất đẹp, rất nét-na, nhưng

buồn thay, cái ý-tưởng đào mỏ của tôi lúc bấy giờ đã làm cho tôi nhìn sự tử tế, sắc đẹp và nét-na là những vấn-đề phụ rồi.

Tôi đã đội đồng tiền lên làm ông chúa-tể duy-nhất rồi.

Tuy tôi có cái tư tưởng ấy, nhưng không bao giờ tôi dám ngỏ cho mẹ tôi biết vì tôi chắc-chắn rằng mẹ tôi sẽ phản đối đến triệt-để ngay. Mẹ tôi chỉ muốn có con hiền, dâu thảo để cứ ngày một làm dạng cái đức của gia đình. Mẹ tôi là người của cái thế hệ đặc-biệt chỉ biết trọng có đức hạnh, mà chẳng thêm coi tiền tài vào đâu, mặc dầu suốt đời bị khổ về tiền tài.

Có nhiều chỗ gọi cho, mẹ tôi biết là người tốt, liền khuyên tôi lấy, tôi liền tìm hết cách chê bai để giẫy ra, chứ tôi không dám bảo rằng tôi chê người ta vì nghèo.

Khi tôi ngỏ ý cho mẹ tôi biết tôi muốn lấy con gái ông Phán Văn, mẹ tôi bảo tôi :

- Sao những chỗ cầu con, con không muốn, con lại đi hạ mình cầu người ?

Câu nói chứa đựng biết bao nhiêu là khôn-ngoa, tiếc thay, tôi không biết nghe, mà tôi lại chỉ đi nghe theo lòng ham-muốn thấp-hèn của tôi.

- Sao mẹ lại nói đến sự cầu cạnh, vợ chồng nếu phải duyên, phải kiếp...

- Đã đành rằng thế, nhưng người ta giàu mà mình nghèo. Nhất-đán hỏi người ta không lấy, có phải mang nhục không ?

Xưa nay, tôi không hề dám cãi hay cau có đối với mẹ tôi. Lần ấy, đồng tiền làm tôi thành bất-hiếu. Nghe mẹ tôi nói thế, tôi phát tức, rồi tôi nói sẵn :

- Hỏi không lấy thì thôi, sự đó là thường, có cái gì là nhục.

Mẹ tôi vẫn ôn-tồn :

- Con nên biết phần nhiều nhà giàu hay chổng-lớn, mà con gái nhà giàu thường bắc bực kiêu-kỳ.

Tôi vẫn còn tức :

- Ô, cái đó là phần nhiều, chứ có phải tất cả đâu.

Lòng mẹ thương con thật là không bờ-bén :

- Ừ thì hãy để khoan, nghe ngóng xem đã. Mẹ nghe người ta đồn ông ta là người cho vay lãi nặng, mà bà ta thì a hành ác-nghiệt lắm. Lấy vợ phải lấy một người ngoan-ngoãn nết-na, biết làm ăn, biết thờ chồng, nuôi

con...

- Làm ăn ? mẹ nên biết nếu một khi có tiền của thì cần gì phải biết làm ăn. Mà chắc đâu người ta không biết làm ăn ?

Mẹ tôi thở dài :

- Con không nghe mẹ, lấy con nhà giàu về, nó thấy mình nghèo, nó ỷ của làm mặt, làm mũi thì có phải trong nhà mất vui đi không. Con chưa biết, chứ mẹ đã được mục-kích lắm gia-đình như thế. Sao bao nhiêu người tử tế, gia cảnh cũng sần sần như gia cảnh mình thì con lại không lấy. Lấy những người như thế, có phải thuận buồm xuôi gió không ?

Những nhời nói đầy những lẽ phải của một người đã nhìn, đã sống, đã hiểu rõ việc đời như mẹ tôi, tôi không thể cãi vào đâu, tôi liền bảo :

- Nhưng con muốn chong chóng giàu để cho mẹ được sung-sướng, chứ với số lương ba cọc ba đồng thế này thì mẹ con ta đến phải nghèo suốt đời thôi.

Mẹ tôi nghe tôi nói thế nhìn tôi bằng một con mắt đầy thương hại :

- Thế này mẹ cũng đã sung sướng lắm rồi. Con ơi, không phải đồng tiền làm cho người ta sung-sướng đâu. Trong nhà, cứ trên thuận, dưới hòa là sung-sướng. Mẹ đã thấy chán nhà chỉ vì đồng tiền mà sinh ra lục đục, chẳng ra làm sao. Với cao có khi ngã đau.

Thấy tôi vẫn không thay đổi ý-kiến, mẹ tôi đành phải theo :

- Thôi được, con đã muốn thế thì hẵng để thùng-thắng ta dẫn đo xem tình ý ra sao đã.

- Nhưng con chỉ sợ chậm chạp, có người khác hỏi mắt.

Bà mới đi rồi, tôi ngồi thắc thỏm chờ. Tôi chỉ lo nhà gái không thuận. Tôi chỉ lo cái mộng giàu sang của tôi tan vỡ. Tôi bứt rứt đứng ngồi không yên.

Mẹ tôi thấy thế liền an ủi :

- Con việc gì mà phải băn khoăn. Đám này chẳng được thì đám khác. Thiên hạ có phải đã hết cả con gái đâu.

Phải, thiên-hạ không thiếu gì con gái, nhưng những cô gái lấy chồng mà đem cả ô-tô nhà lầu về cho chồng thì rất hiếm. Vì hiếm cho nên nó quý. Về hình thức, về

tính nết thì nhà gái quyết không thể chê tôi được một điều gì. Tôi vừa đẹp giai, vừa có tiếng là ngoan ngoãn. Tôi chỉ lo về chỗ cái địa vị thông-phán của tôi nó hơi nhỏ bé một tý. Giá tôi đỗ tham biện thì chắc chắn là người ta ưng thuận ngay.

Đào mỏ tuy chẳng có luật lệ nào nhất định, nhưng thường tình có một mới mong đào được mười, có mười mới mong đào được trăm, có trăm mới mong đào được nghìn. Cái chỗ một, mười, trăm ấy để nó che lấp bớt cái dã tâm đào mỏ của mình đi, để người bị đào khỏi có cái cảm-tưởng rằng mình bị lợi-dụng. Chứ không có một tý gì, mình trần khổ chịu mà đi đào mỏ thì thường là bị thất bại.

Tôi lo là vì tôi chẳng có gì, tôi sợ người ta cho rằng tôi hỏi con gái người ta chủ tâm đào mỏ. Những người có của cũng có một tấm lòng tự ái dễ lay động : họ nơm nớp sợ người ta quý họ vì của, chứ không phải vì người. Một người con gái nghèo mà được người khác yêu thương thì họ có thể tin chắc-chắn rằng sự yêu thương đó vì họ, chỉ vì họ thôi. Chứ một cô con gái nhà giàu thì không, không thể tin như thế. Họ nghi ngờ rồi tự nhủ :

- Biết đâu người ta chuốc lấy mình chẳng vì cái giàu, cái sang của mình ? Biết đâu cái chủ-tâm của người ta chẳng là để lợi-dụng ?

Người ta ai cũng muốn làm giàu, ai cũng thích giàu sang, nhưng không ai được thỏa mãn một khi biết rằng người ta yêu mình không phải vì mình, mà chính là bởi những cái bám vào mình.

Tôi phải chờ gần nửa ngày. Trong cái thời-khắc ấy thì ôi thôi ! bao nhiêu điều nghĩ quay cuồng trong đầu tôi. Cái nhục đào mỏ của tôi bắt đầu tự đẩy, bắt đầu tự chỗ mình không thể kính trọng được mình như trước. Mà cái khổ thì mở màn bằng sự mất yên tĩnh của tâm hồn.

Khi thấy bà mới về, tôi hỏi dồn ngay :

- Thế nào cụ ? Thế nào cụ ?

Những câu hỏi ấy làm cho tôi cháy môi, vì trong một phút, nó đã biểu-lộ hết cái khốn nạn của tâm hồn tôi, nhưng lòng «làm tiền» mạnh quá, tôi vẫn hồi hộp chờ.

Bực chữa, cụ Cả lại chưa thềm nói ngay cho. Tôi đã sợ choáng người.

- Người ta bảo để người ta còn nghĩ. Rồi người ta sẽ trả lời sau.

Mẹ tôi đưa giàu mời cụ Cả :

- Còn nghĩ, thế thì may ra xong, có phải không cụ nhỉ? Nếu không bằng lòng thì người ta đã tìm cách

thoái thác đi rồi.

Câu ấy tuy mẹ tôi nói với cụ Cả, nhưng chính là nói với tôi để cho tôi yên lòng. Không hiểu sao, tôi nghe cụ Cả kể lại truyện lúc ở đằng nhà gái mà tôi hơi buồn. Tôi có cái cảm tưởng rõ rệt rằng vì sự cầu cạnh này mà tôi bị giảm giá đi. Nhưng cái mộng ô-tô nhà lâu vẫn có đủ mã-lực để làm bẹp khí-phách của kẻ làm trai mà lòng thị-dục mạnh hơn những tiếng gọi thiêng-liêng của tâm-hồn.

- Ông bà ấy khó tính lắm. Mà giàu như thế, khó tính cũng là lẽ dĩ nhiên. Ông bà ấy hỏi cặn-kẽ từng li, từng tí, ông bà ấy đắn đo. Ông bà ấy hơi ngại ngại về chỗ ông Phán ít lương.

Câu ấy làm cho tôi sạn cả mặt.

- Tôi vội-vàng bảo ông Phán nhà ta vẫn gắng học để chờ kỳ thi Tham-tá. Giá tôi không mau mồm mau miệng nói ngay thế thì có lẽ đã bị từ chối đấy. Ý hẳn người ta bảo để nghĩ xem là để dò xét xem có phải ông Phán thường ngày vẫn học-hành để chờ kỳ thi Tham-tá hay không ?

Sự ao ước ô-tô nhà lâu cứ làm cho tôi hèn dần đi mà tôi không biết lấy làm nhục. Từ đây, tôi đi đâu cũng cấp

theo quyển sách, tôi thôi đi đánh quần, tôi thôi đi chơi. Anh em ai có hỏi tôi thì tôi giả nhời :

- «Moa» còn bận học để đi thi.

Rồi tôi kê cái bàn giấy ra gần cửa sổ, suốt ngày và cho tới mười hai giờ đêm, tôi cứ ngồi ở đấy để cho nhà gái có cho người đi dò xét thì lúc nào cũng nhìn thấy tôi... học-hành.

Cách bố trận ấy hiệu nghiệm. Một tháng sau, ông Phán cho người mời cụ Cả lại chơi, bảo cho biết rằng ưng thuận, nhưng phải chờ một năm.

Tôi mừng rú lên, tôi khoa tay múa chân ngay trước mặt cụ Cả. Đến sau thấy mẹ tôi lườm tôi, tôi mới biết thế là lộ-bịch và khốn nạn quá.

- Ông bà ấy bảo mời cụ và ông ra chơi. Nhà người ta... phép tắc lắm, cụ và ông liệu nhời mà nói, chứ không thì việc thành mà hóa hỏng đấy.

Phép tắc ? Thì tôi sẵn lòng uốn theo phép-tắc của nhà người ta, nhưng tôi hơi lo về chỗ mẹ tôi vốn người khảng khái, không chịu được lời ăn tiếng nói chông-lòn của bất-cứ ai.

63 | Một Linh Hồn Đàn Bà

Chiều hôm ấy, tôi diện bộ quần áo sang nhất. Trước khi đi, tôi khăn-cầu mẹ tôi :

- Mẹ liều liều nói nhé. Thôi cốt sao cho nó xong việc. Mẹ thương con là hết.

Mẹ tôi thấy thế ái ngại :

- Con cứ yên-tâm. Lúc nào mẹ chả thương con.

Chúng tôi ngồi ở sa-lông, chờ tám trống canh chưa thấy vợ chồng ông Phán xuống. Tôi sợ mẹ tôi sốt ruột liền kiểm hết cách để cho mẹ tôi khỏi bực tức.

Thằng người nhà pha ấm nước đã gần tàn thì bà Phán mới lẹp kẹp đôi dép xuống :

- Chả mấy khi cụ với cậu đến chơi, quý hóa quá.

Bà cũng không thềm xin lỗi chúng tôi về sự để chúng tôi chờ lâu. Chúng tôi đến đây chỉ cốt để làm thế nào cho người ta vừa lòng, chứ còn nghĩ gì đến sự bất lỗi, bất phép ai.

Tôi thì tôi có thể làm đủ các thứ nhún nhường để lấy lòng người ta, nhưng còn mẹ tôi, quyết không thể. Tôi phải nhận rằng mẹ tôi đĩnh đạc lắm. Lúc ấy, thằng con khốn nạn là tôi tìm thấy một chút kiêu-hãnh làm người ở mẹ. Tuy ở vào một trường-hợp yếu thế, mẹ tôi không

để cho mất thể diện mà lại còn làm cho người ta phải nể-nang là khác. Mà câu truyện vẫn là câu truyện hàn-huyên thân-mật, mới tài tình chứ. Có lẽ cái đức ở trong lòng mẹ tôi nó súc-tích quá, nó chiếu ra ngoài một cách sáng-sủa quá nên làm cho người ta phải cảm phục.

Câu truyện của mẹ tôi có cái mãnh lực như đưa tôi đi chơi ở trên mép một cái vực sâu-thẳm, chỉ hơi trượt chân là lộn nhào. Tôi sợ hãi ngồi im, không dám cựa cậy.

Với một gia-đình trưởng-giả chỉ hay ưa những cái ngoắt ngoéo, bóng gió, phép-tắc hão, mẹ tôi dùng ngay đến sự thật thà, ngay thẳng. Có lẽ đó là thứ khí-giới công hiệu nhất vì bà Phán trước kia còn nói huynh-hoang những giờ mây, sau khi nghe mẹ tôi nói mấy câu liền dẹp hết ngay.

- Được tin hai cụ rủ lòng thương đến cháu, chúng tôi thật mừng rỡ khôn-xiết. Chúng tôi mà có áy-náy một chút là chỉ hiềm một nỗi nhà chúng tôi thì nghèo mà hai cụ thì giàu, giàu quá. Ấy vì thế cho nên cứ lưỡng lự mãi. Nhưng sau được biết hai cụ là người chỉ quý người thôi, cho nên chúng tôi mới dám...

- Vâng, thật quả là như thế. Người là trọng, chứ cụ bảo tiền của thì có làm cái gì. Người ta cốt có cái đức.

- Vâng, cái đức thì nó bền lắm. Chẳng nói thì hai cụ cũng thừa rõ, cháu mồ côi cha từ năm lên năm, tôi lận-lội nuôi cháu cho đến ngày nay. Nhiều lúc thì thật là cũng vất-vả, nhưng lúc nào tôi cũng nghĩ người làm nên của, chứ của không làm nên người, miễn sao nuôi cho cháu thành đạt. Tôi cũng biết thế này thì những kẻ không biết cho chúng tôi là cầu-cạnh chỗ giàu sang..

- Chết, sao cụ lại nói thế, chúng tôi bao giờ dám nghĩ như thế.

- Ấy vì tôi rõ hai cụ không bao giờ lại thị phú khinh bần cho nên chúng tôi mới muốn cho cháu được đến nhờ... cái đức của hai cụ. Thôi thì một khi hai cụ đã thương đến chúng tôi và đến cháu thì rể cũng như con, có thể nào hai cụ cứ dạy bảo cháu. Tôi thì góa bụa, chẳng còn hiểu lễ phép là cái gì. Trăm sự đều mong hai cụ thành-toàn cho.

Câu truyện vừa đến đây thì ông Phán xuống. Có lẽ ông cho là một ngày long-trọng nên ông đeo cả bài ngà.

Ông chào mẹ tôi rồi lại nói truyện với tôi. Câu truyện của tôi với ông thì chẳng có gì lạ vì tôi chỉ thuần vâng dạ, lựa chiều đón gió để mong được lòng ông. Tôi không quên nói cho ông biết cái chí của tôi là thường ngày cố gắng học hành để đi thi. Nghe xong, ông gật gù bảo :

- Thế chí phải. Chứ thông-phán thì lương ít lắm. Thời buổi đất đỏ này, khó lòng lắm. Đồ tham-tá rồi có thể chạy đi tri-huyện được.

Khi chúng tôi từ giã ra về, ông bà Phán dặn tôi nhớ tuần lễ ra chơi một bận.

Nhà ông Phán thuộc về hạng giàu cổ, do sự tàn tiện và làm ăn chăm chỉ mà nổi cơ-đồ. Tôi lại chơi dăm bận liền nhận xét thấy ngay. Nhà cửa tuy sang-trọng, nhưng sự ăn tiêu chẳng có gì là xa-hoa. Con cái thì ăn mặc cũng bình-thường chứ không hoang-phí. Cả hai ông bà cùng hà-tiện lắm. Ông có mấy người con giai lớn đã thành-đạt và ở riêng. Cô Đàm mà tôi định lấy làm vợ là con thứ. Cô có hai người em giai nữa còn nhỏ đang học ở trường Pháp-Việt.

Tôi đến đây tuy là đến chơi, nhưng cũng là một cách ở rể gián tiếp. Ông bà Phán nhờ tôi nhiều việc lắm, nào làm văn tự, xem văn tự, tính sổ sách, dạy hai đứa nhỏ học. Nhất nhất cái gì tôi cũng cố làm cho ông bà Phán được vừa ý.

Vốn là người tàn-tiện, ông Phán hình như coi sự ăn mặc xa hoa của tôi khí quá. Một hôm ông sờ bộ áo gia của tôi hỏi giá bao nhiêu, tôi giả nhời hơn ba chục thì ông lắc đầu :

- Cậu làm lương có hơn năm chục mà may một bộ quần áo đến hơn ba chục thì cậu ăn bằng gì ? Tôi thật tự tấm bé không dám mặc một bộ quần áo như thế.

Ấy thế là những lần sau, tôi đến nhà ông, tôi không dám mặc những quần áo sang trọng. Tôi không dám bôi nước hoa, trái đầu bóng. Tôi sợ ông nghi tôi lấy con ông về thì phá của của con ông bởi sự ăn mặc chơi bời.

Đến đây, tôi lựa từng lời nói, tôi lựa từng tính người để chiều. Có một lần tôi ra sau đi xem vườn, bị con chó của nhà ông cắn, ấy thế mà tôi không dám đá nó, chỉ quơ quơ tay để xua nó đi.

Cũng vì thấy tôi không quyết-liệt nên nó mới làm cho tôi mất một miếng quần, và một miếng thịt. Xưa nay ở nhà tôi, tôi không thu va, thu vén bao giờ cả, mà ở đây, một khi tôi làm cái gì xong, tôi cất dọn rất là cẩn thận. Có khi tôi lấy cái phát-trần phủi bụi bàn là khác nữa.

Cô Đàm nói rằng đẹp thì cũng không đẹp lắm. Nhưng được cái da trắng và tầm thước nên cũng ưa nhìn. Năm ấy, cô mười chín, cô đi học đỗ bằng cơ thủy rồi thôi.

Lại đây, tôi ít khi được gặp cô. Gia-pháp nhà này cũng nghiêm. Có một lần, tôi viết cho cô một bức thơ tỏ tấm lòng ngưỡng mộ của tôi đối với cô, tôi cam đoan

sau này sẽ cố sức làm cho cô được sung-sướng, rồi tôi nhờ thằng em đưa cho cô, nhưng không thấy cô trả lời.

Một điều tôi biết chắc là cô thích xem truyện lắm, vì thế tôi mua rất nhiều truyện đến hiến cô. Quyền nào tôi cũng đề «tặng người ý-trung-nhân yêu quý của tôi» nhưng về sau nhìn thấy mấy quyển truyện để ở bàn, tôi thấy cái trang ấy đều bị xé đi. Tôi cho rằng vì cô thẹn nên tôi cũng không đề ý.

Từ khi ăn hỏi rồi thì tôi chẳng gặp mặt cô đâu. Gần đến ngày cưới, bà Phán bảo tôi dọn đến ở cái nhà gác hai tầng bà mới tậu được ở phố Tân-ninh, vì cái nhà tôi ở trước nhỏ hẹp lắm.

Thế là tôi phải bỏ hết cả tiền dành dụm từ trước đến nay để sắm đồ đạc. Ở một cái nhà to như thế, mình lại sắp lấy vợ giàu, lúi xùi sợ người ta khinh.

Các anh em thấy thế đều chế điều tôi đã đào được mỏ. Có người khen tôi tốt phúc. Chính lúc ấy tôi cũng cho tôi là tốt phúc lắm. Cho mãi đến khi tôi biết là đại-vô-phúc, đại bất hạnh thì đã muộn rồi, muộn lắm rồi. Tôi đã chìm sâu vào vũng bùn, không còn ngoi lên được nữa. Và cũng không còn biết bùn là dơ bẩn nữa.

Tôi cần phải nhận rằng tôi là một người hiền lành, rất hiền-lành. Trong người tôi có rất nhiều đức tính tốt, nhưng toàn những đức tính để sống một cuộc đời bình thường và dễ dàng, chứ tôi không có ở trong tay một bản-lĩnh gì để cho người đàn-bà phải thiếp-phục, và một mảnh-khoé nào để cai trị người đàn bà.

Tôi chỉ có thể sống một cái đời thầy ký ra sở thì làm hết bốn-phận, chịu nhún nhường với anh em và hết sức kính phục cùng chiều chuộng ông xếp. Về nhà thì tôi chỉ cầu được yên tĩnh với vợ và hàng xóm. Tôi chỉ đủ tư cách để sống một cuộc đời bình-thản, chứ không phải là người của lúc biến.

Hơi gặp một việc khó-khăn là tôi hoảng sợ và bối rối.

Tâm tính của tôi như thế, có lẽ là vì tôi sớm mồ côi cha. Tôi không được thụ một thứ giáo-dục mạnh-mẽ để sống một cách hùng liệt ở đời. Cái gì tôi cũng muốn cho xong chuyện, cái gì tôi cũng muốn chín bỏ làm mười.

Đã ủy-mị như thế, lại vì sự ham-muốn giàu sang làm cho thành một thằng hèn, trước khi vợ tôi chưa về nhà tôi, tôi đã sẵn-sàng phục trước, sợ trước, nghe mệnh lệnh của vợ trước đi rồi, chứ tôi chẳng có cái ý-nghĩ cần phải dạy vợ, uốn nắn vợ từ thuở bơ vơ mới về.

Ngày nay, tôi biết rằng người đàn bà không thể yêu và rất khinh người đàn ông nào sợ mình thì đã muộn, vợ tôi đã được đăng chân lên đăng đầu rồi. Nó đã quá khinh tôi rồi.

Cái bản tính của người đàn bà là để thờ phụng người đàn ông nào khuất-phục được mình. Họ chỉ có thể sung-sướng khi nào họ có cái cảm-tưởng được che chở, được bảo vệ, được cai trị bởi một người đàn ông hùng liệt và khảng-khái, chứ họ sinh ra không phải để che chở, bảo-vệ, và cai trị người khác.

Họ chỉ có thể tìm thấy hạnh-phúc trong sự phục-tòng một người đàn ông khỏe mà họ cảm thấy có một bản ngã cứng rắn hơn họ.

Hạnh-phúc không bao giờ đến cho những gia đình chồng sợ vợ. Nếu vì thế mới có sự yên-tĩnh thì cũng là sự yên tĩnh buồn tẻ và nhục nhã làm sao.

Người đàn ông sinh ra để cai trị người đàn bà đó là thuận cảnh. Chứ một khi người đàn bà đã cai-trị được một người đàn ông thì thế nào họ cũng khinh. Mà đã khinh nhau thì còn gì là tình yêu nữa.

Tôi phải nhận rằng tôi đại dốt đã để lộ cái ý-định đào mỏ của tôi ra cho nhiều người biết. Có lẽ họ đồn đại đến

tai vợ tôi, nên thành ra vợ tôi mới khinh tôi.

Tôi là người thực thà, không gian hùng, nên không thể đè nén được lòng mình khi biết rằng sự mơ-ước ô-tô nhà lâu của mình đã thành sự thực. Ngày nay, tôi mới biết chỉ có kẻ gian-hùng mới làm được cho đàn bà yêu, bởi ít nhất họ cũng nhìn thấy ở trong sự gian hùng một cái gì đáng phục, một cái gì nó tỏ rõ cái bản-ngã lỗi lạc của người đàn ông. Trái lại, họ chỉ nhìn thấy ở trong «cái quá thực-thà thành ngớ ngẩn» toàn những cái đáng khinh mà dù không đáng khinh thì cũng chẳng có cái gì xuất sắc.

Đối với đàn-bà, không có cái gì xuất-sắc thì hỏng rồi.

Những người nịnh đàn-bà không bao giờ được đàn-bà yêu, họ chỉ thích.

Mà những kẻ đã để cho đàn-bà phải thương thì cái số phận thế nào rồi cũng đến bị mọc sừng.

Lúc cưới, tuy nhà gái không lấy một xu nào, nhưng lấy một con gái nhà giàu, mình cũng phải làm to cho xứng-đáng với địa vị của người ta. Vì thế, tôi phải đi vay lãi hơn bốn trăm. Tôi cũng định-ninh rằng lấy vợ về thì nó giả cho mình, ai ngờ vì thế mà nó khinh ngay mình đi.

Lại ở một cái nhà to, phải ăn tiêu nhiều, lương không đủ, thành ra nhất nhật đều phải nhờ vợ. Vợ tôi đã có cái định kiến rằng tôi lấy y chỉ để đào mỏ, cho nên không bao giờ chúng tôi có thể hiểu nhau. Trong gia đình, vợ chồng đã không hiểu nhau thì còn tìm đâu ra hạnh-phúc.

Sự xích-mích trong chúng tôi bắt đầu ngay từ đêm tân-hôn.

Có lẽ vì không biết rõ những tư-tưởng của vợ tôi đối với tôi như thế, tôi tỏ thái độ mừng vui của tôi ra một cách rõ rệt quá, nên vợ tôi liền nhìn thấy cả cái hèn nó hiện lên ở trên khuôn mặt và trong cử chỉ của tôi.

Lúc ấy, tôi không trông rõ tôi thế nào, nhưng ngày nay, tôi cũng đồ chừng rằng lúc ấy tôi lố-bịch lắm, lố-bịch bởi nguồn vui của tôi phát sinh ra bởi một chỗ ươn hèn. Thì cái cảnh tượng một thằng chồng chưa chi đã nhất-quyết quỳ móp dưới chân vợ, còn gì là đẹp đẽ nữa!

Tôi còn nhớ mười giờ đêm hôm ấy, tôi vào buồng tân-hôn thì thấy vợ tôi đang ngồi mân-mê chiếc chăn nhung. Tôi vào, vợ tôi không đứng dậy mà cũng không ngừng đầu lên.

Tôi đã xếp sẵn trong đầu bao nhiêu câu ân ái định bụng khi vợ chồng bắt đầu nói chuyện thì cho ra, nhưng

than ôi ! tôi mới mó đến vợ tôi thì vợ tôi đã hất tay tôi ra. Và lườm tôi bằng một cái lườm nó làm cho tôi mất hết cả hứng. Đã bối rối, tôi lại càng bối rối.

Tuy bối rối như thế, nhưng tôi cũng có cái cảm tưởng rằng cái cử chỉ của vợ tôi không gây nên bởi sự thẹn thò mà lại hình như bởi một lòng ghê tởm đối với một cái gì tôi không biết. Lúc ấy, tôi chưa biết rằng vợ tôi đã có những ý-tưởng khinh-bĩ đối với tôi.

Giá ngay lúc ấy, tôi là thằng con trai giống khỏe biết thực hành cái quyền làm chồng một cách tuy dịu-dàng nhưng cương-quyết thì có lẽ tôi đã làm cho vợ tôi phải phục. Mà tôi sẽ cứu-vãn được tất cả cái tình-thế ngửa nghiêng sau này do tấm lòng khinh bĩ ấy mà gây nên.

Tôi không thể. Tôi lại van lơn quy-lục :

- Kìa mợ, sao mợ lại thế. Mợ không biết rằng tôi kính yêu mợ tự bao giờ rồi sao.

Có lẽ cái vẻ mặt nhăn nhó của tôi lúc ấy nó khó trông lắm và nó hèn hèn làm sao, nên vợ tôi liền quay mặt đi, cũng không thèm giả nhời. Kịp đến lúc tôi nằn nì mãi, kêu van mãi, vợ tôi liền quay lại :

- Thôi lạy lục ít chứ. Tôi đã hiểu cả rồi.

Ấy thế là vợ tôi đứng dậy cởi áo, rồi tung chăn nằm xuống.

Vì không rõ cái thái độ của vợ tôi đối với tôi là khinh-bĩ, tôi đem thêm sự lầm lỗi này vào sự lầm-lỗi khác. Tôi vội vàng lấy gối, đắp chăn lên cho vợ tôi. Rồi thấy cái áo vắt ở thành giường, tôi đem treo lên mắc tử tế, tưởng làm thế thì vợ tôi sẽ bằng lòng tôi. Ai ngờ đâu tôi chỉ làm cho vợ tôi khinh thêm tôi lên một chút.

Lúc tôi đã thay áo dài, súng sính trong bộ *pyjama* lựa sọc mà lúc may, tôi tin chắc rằng hôm nhập phòng sẽ làm cho vợ tôi choáng mắt thì bỗng nghe thấy vợ tôi thở dài.

Tôi vừa nằm xuống cạnh thì bỗng vợ tôi quay lại hỏi ngay :

- Có phải cậu lấy tôi chỉ định lấy của thôi phải không?

Tôi vội vàng cãi :

- Kìa sao mợ lại có cái tư tưởng ấy. Mợ không thể cho tấm lòng tôi yêu mợ từ lâu rồi ư ?

- Lâu. Cậu đã được gần tôi bao giờ mà bảo biết tôi để yêu ?

- Kìa mợ...

- Sao tôi nghe các chị ấy nói chuyện với tôi rằng cậu đi nói với tất cả bạn-bè như thế.

- Họ thấy tôi lấy được mợ, ghen-ghét tôi mà đặt điều ra như thế đấy. Sao mợ lại nghe.

Vợ tôi lặng im một lát, rồi vùng nói :

- Tôi hiểu, tôi hiểu. Nhưng tôi nói để cậu biết thầy me tôi không cho tôi tiền nhiều đâu đấy.

- Ô kìa, mợ...

- Cậu không có lòng thế, sao cậu bảo với các chủ nợ rằng một khi lấy tôi rồi cậu sẽ có tiền giả ngay.

- Thì không có tiền, tôi cưới mợ, tôi phải...

- Đi vay để chờ tôi về là giả chứ gì ?

Đêm hôm ấy, thật tôi không được hưởng một sự say sưa của những người mới cưới vợ.

Giá tôi mà là người khảng-khái, khi nghe vợ tôi nói như thế, vùng đứng dậy đi ngủ chỗ khác để mặc vợ tôi nằm một mình thì có lẽ vợ tôi hối hận, và hôm sau sẽ xin lỗi tôi. Nhưng trái lại, tôi lại dùng hết các điều nguy biện để bào chữa. Càng bào chữa bao nhiêu, càng làm cho vợ tôi nhìn thấy tấm lòng đê hèn của tôi bấy nhiêu.

Tôi nói, tôi cứ nói mãi, rồi tôi thề. Hình như chán không muốn nghe nữa, vợ tôi vùng bảo :

- Thôi không cần phải nói nữa. Tôi hiểu rồi. Dù cậu có đào mả hay không đào mả, tôi cũng là vợ cậu rồi !

Rồi vợ tôi chép miệng :

- Thôi tôi nói thế thôi. Cậu vay tiền cưới tôi mất bao nhiêu, tôi sẽ cho mà giả ngay người ta.

Biết rằng không thể phá được tấm lòng ngờ vực, tôi liền nói :

- Để tôi giả. Ai lại lấy tiền của mợ.

- Không lấy thì thôi.

Ngay từ đêm tân-hôn, tôi đã thấy một đám mây đen đến che kín cái mộng ô-tô, nhà lầu. Và mơ hồ hiện lên một giông tố đánh bật hạnh-phúc của đời tôi xuống vực.

Bao nhiêu điều hiểu lầm nhau, bao nhiêu điều xích-mích cũng bởi tại vợ tôi bước chân về nhà tôi với một khinh-bĩ mơ hồ. Rồi vì tôi vụng về nhu nhược, nó thành hình rõ rệt ở trong lòng.

Vợ tôi còn trẻ, chưa hiểu đời, lại nghe theo tiếng gọi của tấm lòng bông bột thanh-cao cho nên không

có những điều nhượng-bộ để gây hạnh-phúc cho nhau. Lúc nào, vợ tôi cũng hình như ngờ vực tôi và mẹ tôi.

Còn tôi thì tôi lại hết sức chiều, thành thử tôi chỉ làm cho nàng ngờ vực thêm.

Ngày hôm sau, gần chín giờ, chúng tôi mới giậy. Lúc rửa mặt, nàng hỏi tôi :

- Mẹ cậu không thực-hành ngay cái quyền của một bà mẹ chồng ác-nghiệt đấy chứ ?

Trong những lúc ấy thì thằng chồng khí-khái phải túm ngay lấy con vợ mà tát liên cho nó mấy chiếc, nhưng đã bảo rằng tôi không khí-khái mà.

- Không, mẹ quý mợ lắm, đời nào mẹ lại thế.

Nàng hỏi một cách khiêu khích :

- Mẹ quý tôi về cái gì ?

Tôi không giả nhời được, đứng đực ra. Vợ tôi lại dòn:

- Sao chưa chi cậu đã biết rằng mẹ quý tôi ?

- Thì... tôi quý mợ thì... lẽ tất-nhiên là mẹ cũng sẽ quý mợ.

Nàng cười nhạt rồi xuống dưới nhà.

Lúc ấy mẹ tôi đang ngồi tằm giầu ở trên sập, nàng cũng chẳng hỏi lại ngồi vào bàn ăn, gọi con sen pha sữa.

- Nhà ta không có ai ăn sữa, nên không mua sẵn con ạ. Có cháo mẹ mới nấu, con có ăn thì bảo nó múc.

Nàng giả nhời mẹ tôi một cách kiêu điệu :

- Con không biết ăn cháo buổi sáng.

Vợ tôi vất đồng bạc bảo con sen đi mua sữa. Vì không giặn nó mua sữa con chim, nên nó mua lầm sữa con ó, vợ tôi bắt nó đem đổi. Tôi biết con sen không biết pha sữa, nên lúc nó mang nước sôi lên, tôi phải đỡ lấy pha cho nó. Nàng thấy tôi pha cũng thản nhiên chẳng tranh lấy để pha. Lúc tôi pha xong, tôi đưa cho nàng thì nàng thản nhiên bung lấy uống, chẳng mời ai. Nàng coi mình như một bà Hoàng-Hậu có quyền được hưởng những sự hầu-hạ của người ta.

Tôi liếc nhìn mẹ tôi thì thấy mẹ tôi cau mày. Tôi đã lo có sự xích-mích. Tôi vội-vàng lại gần mẹ tôi, tôi làm bộ hỏi truyện mẹ tôi để cho mẹ tôi nguôi giận. Nhưng không, mẹ tôi hình như hiểu ý tôi, mà ái ngại dùm cho tôi, nên liền cười bảo chúng tôi :

- Hai con sắm sữa đi, sôi gà mẹ đã bảo làm sẵn rồi, mười một giờ tốt giờ, hai con đi lễ nhĩ-hỉ đi.

Vợ tôi chẳng giả nhời, cứ nhìn ra đường. Tôi vội vàng nói to :

- Vâng.

Rồi tôi quay lại vợ tôi :

- Kìa, mẹ nói gì, mợ có nghe thấy không ?

- Nhưng bây giờ chưa đến mười một giờ.

Trước cái thái độ khùng-khỉnh của vợ tôi, tôi thấy một lòng buồn nổi lên. Tôi lo đến sự xích-mích mẹ chồng con dâu sau này.

Lúc hai chúng tôi đi lễ, tôi cố hết sức làm ra vui vẻ, tôi hỏi truyện vợ tôi, vợ tôi chỉ giả nhời bằng những câu nhát gừng.

Đến nhà bố mẹ vợ, tôi hết sức chiều mọi người, một điều tôi xưng con, hai điều tôi xưng con.

Tôi tưởng làm thế thì vợ tôi vui lòng, nhưng không, vợ tôi chỉ lờm với nguyệt.

Tôi còn hèn đến hạ mình xuống hầu vợ tôi từng li, từng tí. Vợ tôi chỉ để cho tôi hầu, mà chẳng nói gì.

Đêm hôm ấy, cũng như đêm hôm trước, chúng tôi tuy gần nhau về xác thịt, nhưng cả hai đều có cảm tưởng xa nhau bởi một cái hố lớn không bao giờ gần nhau được.

Chúng tôi ít nói truyện với nhau. Mà có nói truyện thì động nói cái gì, vợ tôi cũng phản-đối. Còn vợ tôi nói cái gì thì tôi vội vàng biểu đồng-tình. Sự vội vàng ấy nhiều khi làm cho vợ tôi phát tức.

- Thì hãy để cho người ta nói hết đã, chưa chi thì đã phải lấy, phải để.

Vợ tôi không mó tay vào một công việc gì trong nhà. Sáng, chín giờ vợ tôi mới giậy. Còn chút thì giờ nào thì đọc tiểu thuyết. Có khi vợ tôi vừa ăn, vừa đọc.

Bất cứ nhà nấu nướng thứ gì, vợ tôi cũng chê là vụng. Các món ăn, vợ tôi chỉ đụng đầu đũa, có khi vợ tôi sai con sen đi mua dò chả để ăn.

Mẹ tôi thấy thế sầm mặt lại, nhưng thấy cái vẻ mặt sợ-hãi lo lắng của tôi, mẹ tôi chỉ ôn tồn bảo vợ tôi :

- Mợ chê nó làm không ngon, thì sao mợ không xuống làm lấy mà ăn ?

- Thừa mẹ, ở nhà con, con không phải làm bao giờ.

- Thế ra mợ chỉ biết có ăn thôi à ?

81 | Một Linh Hồn Đàn Bà

Vợ tôi giả nhời một câu buông xõng :

- Thừa vâng.

Vợ tôi nói xong buông đũa lên gác. Tôi sợ mẹ tôi nổi giận vội van lơn mẹ tôi :

- Thôi mẹ thương con.

Mẹ tôi bỗng khóc dưng dức.

Chúng tôi mới lấy nhau được có bảy ngày ! Tấn-kịch gia đình từ đây cứ ngày một thêm găng.

Từ đây, mẹ tôi không nói gì với vợ tôi nữa. Mà vợ tôi cũng không nói gì với mẹ tôi.

Tôi không có can đảm mắng vợ tôi. Nhưng trái lại, vừa thấy tôi lên, vợ tôi đã khiêu-chiến ngay.

- Tôi nói cho cậu biết cậu không thể bênh mẹ cậu mà mắng tôi đâu đấy nhé.

Tôi vội ngọt ngào :

- Nào ai mắng mợ. Nhưng đã lấy tôi thì mẹ là mẹ chung, mợ cũng nên...

- Cũng nên thế nào ?

- Thì... mợ xem tôi đối với thầy me nhà có phải tôi coi cũng như thầy me tôi không ?

- Thầy me tôi khác. Làm gì mà cậu chẳng coi trọng thầy me tôi. Cậu còn hòng nhờ. Chứ tôi thì hòng nhờ gì cậu và mẹ cậu. Cậu và mẹ cậu định cho tôi nhờ những gì nào ?

Lúc ấy, tôi có cái cảm tưởng kẻ đứng trước mặt tôi là một kẻ thù. Nhưng một điều khổ cực cho tôi là càng biết nàng ghét tôi bao nhiêu, tôi lại càng yêu nàng bấy nhiêu. Tôi yêu đây không phải vì cái mộng ô-tô nhà lâu mà nàng mang lại cho tôi. Bây giờ, tôi yêu nàng vì tôi yêu. Xưa nay, tôi chưa hề đụng chạm với đàn bà con gái bao giờ. Vợ tôi là người đầu tiên làm cho tôi biết cái thú xác thịt và mùi tình ái.

Đối với một người vợ hỗn láo như thế, cách mau nhiệm nhất là phải đánh hay ly-dị. Tôi đều không thể. Tôi dùng cái lối hèn nhát. Tôi khóc rồi tôi bảo nàng :

- Sao mợ lại nỡ tàn tệ đối với tôi như thế ?

Tôi khóc, tôi khóc thảm thiết. Vợ tôi thấy thế hình như ái-ngại và cũng hình như khó chịu, liền dứt tóc tôi rồi gắt :

- Thôi nín đi... Nhưng từ giờ cậu phải bảo mẹ cậu đừng có kiếm chuyện tôi nữa nhé.

Vợ tôi nắm tay tôi lôi ngồi xuống đi-văng. Thấy vợ làm lạnh, tôi lại nhằm tưởng cái lối khóc lóc, quy-lụy hèn hạ của tôi là đắc-sách. Lần sau, tôi lại cứ dờ ra mà không biết rằng càng làm như thế chỉ tỏ làm cho vợ tôi chán ghét thêm lên.

Tôi đã tự hạ xuống làm vợ, và tôn vợ tôi lên làm chồng. Hay nếu tôi còn làm chồng thì cũng chỉ còn là một thằng chồng.

Đàn bà không thể yêu được những thằng chồng lúc nào cũng sẵn sàng vâng-lệnh họ và để cho họ hành-hạ. Họ chỉ có thể yêu và sung-sướng cạnh những ông chồng bắt họ phải phục tòng và lâu lâu làm họ đau đớn một tí.

Bản tính người đàn-bà như thế, tôi ngu không biết. Mà cho dù có biết, tôi cũng không đủ nghị lực đem thực hành.

Những lúc nào vợ tôi hễ-hả cho tôi âu yếm, cho tôi chiều chuộng thì tôi sung sướng lắm. Là chồng, nhưng đối với vợ tôi, tôi làm tất cả những công việc của một người vợ đối với chồng. Lúc đi ngủ, tôi buông màn, tôi cất dọn những quần áo giày dép vợ tôi vất bừa ra nhà.

Biết vợ tôi hay xem tiểu-thuyết, tôi đem quyển sách vợ tôi đang xem dở để vào đường, rồi chờ khi nào vợ tôi ngủ, tôi đi tắt đèn.

Nhiều lúc vợ tôi thấy tôi chiều chuộng mình quá, vuốt tóc tôi rồi ban cho một lời khen :

- Cậu ngoan quá.

Vợ tôi nói xong, sầm mặt lại. Tôi không hiểu ý nghĩa của sự sầm mặt ấy. Mà tôi cũng không biết lấy thế làm nhục, lại sung-sướng nắm tay vợ tôi hôn lấy, hôn để.

Sáng tôi giậy sớm, tôi gọi con sen đem nước rửa mặt và đồ điểm tâm để sẵn sàng lên gác cho vợ tôi, rồi tôi mới đi làm.

Một hôm, mẹ tôi thấy vợ tôi một ngày một quá mà tôi thì cứ một ngày một sợ hãi, quy-lụy liền gọi tôi xuống bảo nhỏ :

- Mẹ xem ra nó ỷ của lắm. Con phải coi chừng một ngày kia nó cười cổ đấy.

Thì còn phải coi chừng gì nữa. Vợ tôi đã... chính thức đóng hàm thiếc và cười cổ tôi rồi. Tôi đã chẳng biết lấy thế làm nhục, lại cho thế là hân hạnh, là sung-sướng thì mẹ tôi còn nói gì được nữa.

Thấy tôi lặng im, mẹ tôi lại bảo :

- Có thói phép nhà ai, về làm dâu cứ nằm ườn ra xem truyện suốt ngày, chẳng mớ một công việc gì, chỉ sai chồng và đầy-tớ như thế. Và cũng chẳng còn coi mẹ chồng vào đâu. Con thử nghĩ coi, nó khinh người đến thế là cùng.

Mẹ tôi nói xong khóc nức nở. Tôi vội vàng ôm lấy mẹ tôi, rồi tôi dỗ dành :

- Thôi mẹ cứ để dần dần rồi con bảo nó. Mẹ thương con là hết.

Chẳng những tôi không bảo gì vợ tôi mà tôi lại còn sợ vợ tôi biết mẹ tôi đã nói với tôi như thế.

Trước khi chưa lấy vợ, tháng lương nào, tôi cũng đưa cho mẹ tôi, rồi có tiêu gì, tôi lại xin sau, nhưng tháng này, tôi bắn khoản chưa biết nên đưa cho ai. Đưa cho mẹ tôi thì sợ vợ tôi giận, mà đưa cho vợ tôi thì sợ mẹ tôi giận.

Thành thử tôi lĩnh lương đã từ buổi sáng mà tôi vẫn cứ để trong túi. Mẹ tôi thấy cái bộ mặt thờ thần của tôi đã hiểu ngay. Mẹ tôi liền bảo tôi nên đưa lương cho vợ tôi :

- Thôi để cho mẹ ấy giữ, vợ chồng cùng lo với nhau, chứ mẹ già rồi, mẹ không muốn bận rộn.

Ồi ! tấm lòng mẹ thương con không ngần. Nhưng phải thẳng con hèn thì dù mẹ có thương đến mấy cũng không cứu lại được.

Tôi đưa cho mẹ tôi một chục bạc :

- Thì mẹ cũng cầm lấy ít nhiều để tiêu vặt.

- Không, mẹ chẳng cần dùng gì đến tiền. Để cho nó giữ, rồi mà còn giả nợ.

Tôi đem tập giấy bạc lên gác đưa cho vợ tôi thì vợ tôi liền vất xuống giường :

- Tôi không giữ, tôi không lấy tiền đâu mà bù được.

Tôi lấy lục, tôi khẩn cầu để vợ tôi giữ quyền thu, quyền phát trong nhà :

- Sáu mươi tư đồng, ăn tiêu nhà này nhiều lắm chỉ hơn bốn mươi đồng việc gì mà vợ phải bù.

Tôi nói mãi vợ tôi mới cầm :

- Nhưng tôi bảo cho cậu biết một khi đã giao cho tôi thì tháng nào cũng phải giao đủ, mà không được hỏi lời

thôi... tiền đâu, tiêu gì. Cậu hiểu chưa ?

- Cái gì tôi cũng bằng lòng cả.

Ấy thế là từ đây, con sen phải lên xin tiền chợ vợ tôi. Vợ tôi lại ngủ trưa, thành thử có hôm gần mười giờ mà nó chưa đi chợ.

Vợ tôi gây ra ở trong nhà không biết bao nhiêu chuyện chướng tai, gai mắt, mẹ tôi buộc lòng phải nhin. Mẹ tôi nhin vì mẹ tôi thương tôi.

Lấy nhau được hơn một tháng thì vợ tôi sắm về một chiếc xe nhà gọng đồng đẹp lắm. Từ hôm sắm về chỉ có vợ tôi đi, chứ tôi và mẹ tôi chưa đi lần nào. Hôm ấy, giờ mưa phùn, lúc ăn điểm tâm xong, tôi thấy mưa không thể đi xe đạp, bèn bảo thằng xe đánh ra cho tôi đi làm.

Ngồi lên chiếc xe nhà, tôi lấy làm sung-sướng lắm. Ra đến tòa Sứ, anh em thấy tôi chễm chệ trên chiếc xe nhà đều chằm-chộ :

- Ái dà ! lấy được vợ giàu có khác, đã xe nhà ngất rồi. Bao giờ tậu ô-tô, cho chúng tớ đi nhờ mấy.

Tôi tùm tùm cười đắc chí.

Nhưng lúc tan sở, tôi chờ mãi không thấy thằng xe ra đón. Trước tôi còn cho rằng nó ra chậm, sau chờ đến hơn nửa giờ, tôi mới biết rằng nó không ra. Tôi phải đi bộ về nhà. Về đến nhà, vợ tôi thấy tôi liền gắt ngay :

- Sáng mưa như thế mà cũng diện xe nhà, không sợ nó hỏng đi à ? Đi xe đạp thì làm sao ?

- Nhưng mưa lắm.

- Thế trước kia không có tôi sắm xe nhà thì cậu đi bằng gì ?

Tôi im thin thít không dám giả nhời. Vợ tôi nguyệt tôi một cái rồi bảo :

- Chẽm-chệ vừa vừa chứ, không chẽm chệ lắm, người ta chửi cho đấy. Không biết dơ !

Hồi ấy, tôi chưa hiểu nghĩa câu mắng ấy, ngày nay tôi mới hiểu vợ tôi rất khó chịu về chỗ người ta bình phẩm rằng tôi lấy vợ tôi chỉ vì tiền. Còn tôi thì lại tự đắc về chỗ được nhờ vợ.

Thì ra cái điều khăng khái mà vợ tôi có, tôi không có.

Chủ-nhật hôm ấy, tôi rủ vợ tôi đi chơi. Tôi nói mãi vợ tôi mới bằng lòng.

- Nhưng đi đâu bây giờ ? Vào nhà ai với cậu thì tôi không vào đâu.

- Chẳng vào nhà ai cả. Chúng ta đi lên đường làng Thành chơi.

Vợ tôi đi xe nhà. Tôi thì xe đạp. Đi đến trước cửa trường học con gái, vợ tôi nhìn tôi từ đầu đến chân rồi bảo :

- Tôi trông cậu đi xe đạp nó hèn hèn làm sao ấy, không lịch-sự một chút nào. Thôi về cất xe đạp đi. Rồi đi xe tay ra đây tôi chờ.

Tôi chẳng cãi một lời, vội vàng phóng về nhà cất xe đạp, rồi gọi xe tay đi.

Đến quá Thùng-đầu thì theo kịp vợ tôi.

- Ừ thế này còn trông được. Từ giờ cậu nhớ đi với tôi thì đừng có đi xe đạp nhé.

Tôi thấy vợ tôi vui-vẻ liền nói :

- Để sau này, tôi đỡ Tham-tá, chúng ta tậu ô-tô đi.

Vợ tôi đang vui vẻ, bỗng sầm mặt lại :

- Cậu thì có tham gì, tham cơm, tham tiền ấy. Cậu bảo lương tham biện bao nhiêu ? Trăm bạc. Trăm bạc thì có khóa miệng lại mới sấm nổi ô-tô.

Vợ tôi cứ nói bô bô, cũng chẳng thêm để ý gì đến sự hai thằng xe có thể nghe tiếng. Khốn-nạn cho tôi, lúc ấy tôi đồn-mạt quá, cơ hồ không còn biết sáu-hồ nữa. Vợ tôi nói thế nào, tôi cũng chỉ cười.

Điều lo ngại nhất của tôi là cuộc sô-sát của vợ tôi và mẹ tôi mà tôi biết thế nào rồi cũng có. Tuy bây giờ, hai người đối với nhau chỉ giữ một thái-độ im-lặng, nhưng sự im lặng ấy cũng như sự im lặng nặng nề của một ngày nắng hạ, nó báo trước một cơn giông tố phủ-phàng. Tấm lòng hiền từ của mẹ tôi lúc nào cũng sẵn-sàng để bao-dung con dâu. Chẳng những thế, nếu vợ tôi ngoan, còn yêu-mến là khác nữa. Nhưng vợ tôi thì hỗn sược lắm, coi như ở trong nhà không có mẹ tôi nữa. Từ khi tôi giao tiền lương tháng cho vợ tôi thì mẹ tôi như người ăn gửi nằm nhờ. Hai bữa cơm ăn, rồi đi ngủ. Vợ tôi không bao giờ truyện trò với mẹ tôi cả. Khi đi, khi về, chẳng trình thưa gì. Và trong nhà muốn làm cái gì thì tự ý, chứ cũng chẳng bao giờ thềm hỏi qua mẹ tôi một câu.

Vợ tôi thấy mẹ tôi vì thương tôi cứ giả ngây giả điếc, lại lắm tướng rằng mẹ tôi đụt càng lắm lời.

Một điều nhận-xét nó càng làm cho tôi ghê tởm tôi là nếu có một cuộc sung-đột của vợ với mẹ thì thế nào tôi cũng về phe với vợ tôi. Tuy tôi không dám nói gì, nhưng tôi bênh vợ tôi bằng sự im-lặng. Im lặng như thế là một tội ác rồi. Từ ngày tôi yêu và sợ vợ tôi, tôi thấy tôi xa dần mẹ tôi. Tuy tôi vẫn vồn vã kính cẩn, nhưng trong mẹ con đã không có những câu truyện thân-mật như trước nữa. Suốt ngày đêm, tôi ở trên gác hú-hí với vợ tôi chỉ trừ có bữa cơm mới xuống đến dưới nhà.

Tuy trong nhà mẹ chồng con dâu đã coi nhau như hằn thù, nhưng mẹ tôi vì muốn giữ tiếng cho tôi, có khách khứa vào chơi, vẫn làm ra bộ hễ-hả lắm.

Cuộc sô-xát mà tôi lo-ngại đã đến. Số tiền mấy trăm tôi vay để cưới vợ tôi còn mười hôm nữa thì hết hạn. Chủ nợ đến nói cho mẹ tôi biết. Lúc ấy, cũng có vợ tôi ngồi đấy. Mẹ tôi quay lại bảo vợ tôi :

- Đấy, bây giờ mợ cả đã giữ quyền thu, quyền phát trong nhà thì mợ bảo với cụ thế nào. Mợ khát cụ đến bao giờ ?

Vợ tôi buông sõng ngay một câu :

- Bà vay thì bà giả, chứ tôi biết đâu.

Vì có người khách lạ ở đây, mẹ tôi sạm mặt, liền nổi giận :

- À, có phải mẹ nói thế thì mẹ bảo tôi.

Vợ tôi sùng-cồ ngay :

- Tôi chả nói thế thì còn nói thế nào. Tôi có vay để tôi ăn, tôi tiêu đâu mà tôi phải giả.

Chủ nợ nghe vợ tôi nói một câu chướng tai như thế cũng bực tức dùm cho mẹ tôi, liền nói mát một câu :

- Thôi, có phải mẹ ấy đã nói như thế thì chúng tôi xin cho cụ chịu bao giờ cụ có thì cụ giả chúng tôi. Mà cụ có không giả được thì để sau này cháu cụ giả.

Người chủ nợ này xưa nay cũng vẫn không ưa gì nhà bố mẹ vợ tôi, nên mới nói châm-chọc như thế.

Vợ tôi nghe nói thế, liền nổi sung :

- Con tôi sau này, nó chẳng phải giả nợ đây cho ai cả.

Mẹ tôi cứ tím mặt ngồi im. Chủ nợ liền cười mát, nói một câu mà mỗi một tiếng như tát vào mặt vợ tôi :

- Các mẹ còn trẻ, nên các mẹ không hiểu, tuy con mẹ, nhưng là cháu cụ. Mà số tiền này cụ vay có phải để

cụ tiêu đầu. Tôi không ngờ mợ con cụ Phán nhà ta đăng ấy mà lại ăn nói thế đấy.

- Tôi ăn nói thế nào ? Cụ bảo tôi ăn nói thế nào ?

Mẹ tôi thấy vợ tôi to tiếng liền quát :

- Con kia, mày không được hỗn !

- Tôi chẳng thêm hỗn với đứa nào cả.

Vợ tôi vừa nói xong thì liền bị một thoi vỏ ném vào người. Rồi mẹ tôi sấn đến nắm tóc vợ tôi, cứ mặt mà tát mãi. Vợ tôi cứ giãy dụa để thoát ra, nhưng vì mẹ tôi là người một đời vận-động nên khỏe lắm, vợ tôi không thể thoát được. Mẹ tôi cứ giằng đầu vợ tôi xuống mà tát. Vừa tát, vừa chửi :

- Chém cha mày, mày lại ỷ của mà hỗn với bà à ?

Vợ tôi vừa giãy, vừa kêu :

- Bà có giỏi thì bà cứ giết tôi đi.

Mẹ tôi càng tức :

- Thì bà giết chết mày, nhất là bà đi tù với mày là cùng, chứ bà sợ cái gì.

Tôi ở trên gác nghe dưới nhà có tiếng huyên-náo vùng chạy xuống. Thấy cái quang cảnh ấy, tôi lão đảo cả người. Tôi chạy lại nắm lấy tay mẹ tôi để định can thì cũng bị mẹ tôi nắm lấy đánh túi-bụi. Vừa đánh, vừa chửi :

- Bởi vì bà đẻ ra mày là một thằng hèn, cho nên mày mới đẻ cho nó khinh dễ bà như thế.

Vợ tôi vùng ra chạy thẳng lên gác. Tôi để cho mẹ tôi đánh chán tay, rồi tôi lạy van :

- Thôi con lạy mẹ, mẹ thương con là hết. Phải cái đưa như thế, biết làm thế nào ?

Mẹ tôi buông tôi, nhưng vẫn còn hậm hực :

- Biết làm thế nào à ? Dận cổ nó đi chứ. Có đòi thừa nhà ai, nàng dâu cãi mẹ chồng miếng một, miếng hai như thế không ?

- Thôi con lạy mẹ.

Rồi tôi quay sang bà chủ nợ :

- Thôi cụ cứ để đến hôm này, rồi con sẽ giả cụ chu tất.

Tôi lo về sự vợ tôi hờn giận nên tôi cũng không còn biết ngượng. Tôi nói với chủ nợ xong vội-vàng lên gác

95 | Một Linh Hồn Đàn Bà

định để an ủi vợ tôi. Lên đến cầu thang, tôi đã gặp vợ tôi ở trên đi xuống. Mắt giảo hoanh, vẻ giận-dữ phát lộ đầy mặt. Tôi biết rằng vợ tôi định về nhà bố mẹ liền giữ lại.

- Mợ, mợ đi đâu, hăng nghe tôi..

Vợ tôi liền tát vào mặt tôi một cái rất mạnh :

- Đồ khốn-nạn !

Rồi vợ tôi giằng tay tôi ra để đi. Tôi sợ hãi cuống-cuồng, chạy vội nắm lại :

- Ủ, mợ cứ đánh tôi đi, cứ chửi tôi đi nhưng mợ ở nhà.

Vợ tôi đương cơn tức giận liền nhổ nước bọt vào mặt tôi :

- Ai thèm đánh, thèm chửi cái thứ ấy cho bản tay, bản mồm.

Tôi vẫn không dám nói gì, chỉ van lạy :

- Kìa mợ, mợ không thương tôi ư ?

- Thương, thương đồ khốn-nạn, đồ đào mỏ thì thương làm gì ! Bây giờ không đào được mới hòa nhau vào đánh người ta.

- Kìa mợ, mợ lão thì mẹ....

- Tôi lão, tôi lão cái gì ?

- Thì mợ không lão, mợ không lão... Mợ đi đâu ?

- Đi đâu mặc tôi.

Ấy thế là vợ tôi du tôi ngã chúi xuống cầu thang rồi đảo cẳng đi xuống.

Tôi lồm cồm bò giậy chạy theo, nắm được.

- Cậu mà giữ tôi lại thì tôi cắn lưỡi tôi chết bây giờ.

Tôi sợ quá, phải buông, để cho vợ tôi đi. Tôi xuống đến dưới nhà thì bà chủ nợ đã đi rồi mà vợ tôi cũng đi rồi. Còn mẹ tôi thì đang ngồi ở sân dươm dươm nước mắt.

Lúc ấy không hiểu sao thấy mẹ tôi khóc, tôi cũng không thương. Mà tôi lại còn tức bực với mẹ tôi là khác. Tôi cho rằng tại mẹ tôi cho nên vợ tôi mới đi. Một khi vợ tôi đã về kể hết với bố mẹ thì còn hòng nhờ vả gì được nữa. Lần ấy là lần đầu tiên tôi nói một câu sẵng với mẹ tôi và tôi gọi mẹ tôi bằng bà :

- Bây giờ nó đi mất rồi, làm thế nào ? Tại bà đấy. Lấy đâu tiền mà giả nợ hôm này nào. Tôi đã bảo cái đứa nó

như thế, phải chịu khó nhịn nó đi. Nhịn nó đi một tí, thì yên ổn và có lợi cho mình, chứ sao mà bà phải hằn học.

Mẹ tôi nghe tôi nói như thế, bỗng trở mặt nhìn tôi. Mẹ tôi không ngờ tôi tởm đến thế.

Mẹ tôi nhìn tôi một lát bỗng ôm mặt khóc to :

- Thôi thế là mất cả con !

Tiếng khóc của mẹ tôi và thứ nhất câu nói ấy làm cho tôi hồi hận.

Tôi lại gằn năn nỉ :

- Thôi, con xin mẹ, con đã khổ lắm rồi.

- Mà khổ là tại mày làm mày, chứ tao làm gì mày, hờ cái đồ bất-hiếu, bất-mục, khốn nạn đê hèn để cho con đàn bà nó cười đầu cười cổ kia ?

- Thôi mẹ. Mẹ chửi con bây giờ thì cũng không lấy lại được nữa. Bây giờ nó đi về nhà nó rồi mẹ bảo làm thế nào ?

Mẹ tôi còn giận :

- Nó về nhà nó thì mặc xác nó. Mà nó còn vác mặt đến đây thì bà cũng tổng cổ nó ra. Bà không cho nó

được bước chân vào nhà bà một phút nào nữa.

- Kìa mẹ. Thôi mẹ thương con.

- Bà thương mày, nhưng mày có thương bà đâu. Cái công bà nuôi nấng mày thế là uống. Bây giờ mày lại dờ dáo mày bệnh vợ mà khi-thị bà.

- Con có dám khi thị mẹ đâu. Nhưng con chỉ sợ bây giờ nó về nói với ông bà Phán thì còn ra thế nào. Giời ơi !

Từ trước đến nay, những khinh-bĩ tôi chỉ phải nhận bằng những câu úp-mở của vợ tôi, bây giờ đến cái lúc mà tôi bị người ta ném thẳng vào mặt.

Lòng thị-dục quá mạnh đã làm cho tôi xuống rất thấp, tôi không còn biết tức tối và xấu hổ nữa.

Bây giờ, tôi nghĩ lại thì tôi thấy người ta rất tàn tệ đối với tôi, nhưng cũng đáng đời cho những thằng chủ-tâm đi đào mỏ như tôi.

Vợ tôi đi rồi, tôi liền vội vã mặc quần áo đến nhà bố mẹ vợ tôi.

Đến nơi, tôi thấy cả nhà đang sì sào. Thấy tôi vào, chẳng ai thềm hỏi tôi lấy một lời. Bố vợ tôi đang ngồi hút thuốc ở sập. Còn mẹ vợ tôi thì đang lấy dao chườm

mặt cho vợ tôi ở cái tròng kỷ bên cạnh sập. Các em vợ tôi đang ngồi học bài.

Tôi chào, bố mẹ vợ tôi đều lặng im. Tôi lại gần vợ tôi hỏi :

- Mợ có làm sao không ?

Vợ tôi liền cầm chén rượu ngâm thuốc soa bóp hắt ngay vào mặt tôi

- Đồ đểu !

Rồi vợ tôi khóc òa :

- Con đã bảo với thầy me rằng con không muốn lấy cái thứ người đào mỏ, nhưng thầy me không nghe cứ ép con.

Tôi lấy tay lau mặt, rồi bảo mẹ vợ tôi :

- Đấy me xem.

Mẹ vợ tôi lườm tôi :

- Phải, tôi biết. Nhưng cậu cũng có thể nào thì nó mới dám thế chứ.

- Con xin thề rằng con chẳng thế nào cả.

Mẹ vợ tôi vỗ tròng-kỷ, thịnh nộ :

- Cậu bảo cậu không thể nào. Cậu dỗ dành con tôi, mẹ cậu dỗ dành con tôi để lấy tiền lấy bạc không được, rồi dở lối vũ-phu mà cậu lại bảo cậu không thể nào cả. Cậu định đào mỏ không được cậu hăn-học. Đây tôi nói cho cậu biết tôi không cần dẫu da dẫu áo với những con người như thế. Nhất là bỏ ngay.

Nghe đến chữ bỏ, tôi choáng hồn, vội lay van :

- Con có đánh nó đâu. Không biết nhà con với mẹ con cãi cộ gì ở dưới nhà rồi sinh chuyện với nhau, chứ quả tình không bao giờ con dám động đến nó, mẹ thử hỏi nó xem.

- Tôi không cần phải hỏi. Tôi biết cậu và mẹ cậu là hạng người gì rồi.

Bố vợ tôi thấy mẹ vợ tôi nói to, liền khuyên-giải bằng những lời nói như xĩa vào mặt tôi :

- Thôi bà, khe khẽ chứ, không thiên-hạ hàng sứ người ta biết, người ta cười cho. Mình đã mặc bọm thì mình phải chịu.

Mẹ vợ tôi sĩa-sỏi :

- Chịu à ? Việc gì mà chịu. Nhất lảnh làm gáo, vỡ làm muôi, chứ lại chịu à. Thôi cậu cắt đi đâu thì cắt, cậu còn bước chân vào nhà tôi làm gì.

Tôi chẳng biết nói sao, cứ đứng đực ra đây, Anh vợ tôi lúc ấy đang cân thóc ở nhà ngang vội chạy sòng-sộc lên.

Tôi vừa chào song thì y đã sấn sổ đến mắng ngay tôi :

- Chú khốn nạn thật ! Tôi không ngờ mặt mũi chú thế, chú có ăn học mà chú khốn nạn đến thế ?

- Kìa bác, em có làm gì. Em có đánh nhà em bao giờ đâu ?

- Thì chú để cho mẹ chú đánh cũng là đủ. Chứ chả nhẽ chú lại còn đánh nữa. Chú bòn của không được, chú dở mặt. Có phải chú định dở mặt thì chú bảo tôi ?

Y nói xong tiến sát đến tận mặt tôi khoa tay khoa chân như muốn đánh. Tôi tưởng y đánh vội vàng ôm lấy mặt thì vợ tôi đã vội can :

- Thôi anh hai, đánh những quân ấy làm gì cho nó bần tay.

Anh vợ tôi lại gần em gái nhìn những thương tích rồi lảm-bảm :

- Đồ ba que sỏ lá thật.

Khi anh vợ tôi xuống nhà rồi, tôi rón rén lại gần nhìn mặt vợ tôi. Tôi thấy mí mắt bên phải hơi tím và má hơi xung.

Tôi không dám mó vào người vợ tôi vì tôi biết nếu tôi mó vào thì thế nào cũng bị vợ tôi đẩy ra. Tôi nhìn đồng hồ gần đến giờ đi làm rồi. Tôi cuống cuống, rồi tôi phát khóc. Vừa khóc, tôi vừa nói :

- Nếu thay me nghi cho con thế thì oan cho con lắm. Thật không phải tại con. Lúc ấy có cả bà Hách đứng đây, me thử hỏi bà ấy xem con có đánh nhà con không? Hay con chỉ lại gỡ tay mẹ con ra để chịu đòn thay cho nhà con.

Tôi nhắc đến tên bà Hách lại làm cho mẹ vợ tôi nổi tam-bành :

- Còn cái con mù ấy nữa, thế nào cũng có hôm bà cho người xé xác nó ra thôi.

Mẹ vợ tôi nói xong liền đứng giậy lại sập ngổi. Tôi vừa ghé ngổi vào tràng-kỷ thì liền bị vợ tôi dùng chân đạp lấy, đạp để :

- Bước đi đâu thì bước, đừng có ngồi vào mà bắn giường ghé nhà người ta ra.

Tôi không dám kháng cự, cứ để cho vợ tôi đập. Tôi một niềm năn nỉ :

- Thôi, sắp đến giờ tôi đi làm rồi, mợ nên xét lại cho tôi nhờ.

Vợ tôi đập chán, rồi co chân lại :

- Cái đồ đàn-ông hơi một chút thì khóc... thảo nào mới để cho mẹ đánh vợ như thế !

- Thì... mợ... thì mẹ thế, tôi biết làm thế nào ? Thôi đến giờ rồi, tôi phải đi làm. Chiều tôi đến đón mợ về nhà nhé.

- Tôi không bao giờ bước chân về cái nhà khốn nạn ấy nữa. Tôi nói cho cậu biết.

- Kìa, thế mợ giận mẹ, chứ mợ giận cả tôi à ? Thế mợ không thương tôi à ? Mợ không nghĩ gì đến cái tình-nghĩa vợ chồng từ bấy đến nay à ?

- Tình nghĩa, tình-nghĩa gì ? Ở với cái đồ mặt dày ấy, thật bắn cả người.

Quá giờ rồi, tôi không biết làm thế nào, đành đứng đờ đi. Tôi chào, chẳng ai thèm giả nhời.

Tôi đến tòa chậm hơn nửa giờ. Quan Phó Sứ đã đến trước. Thấy tôi, ngài mắng ngay :

- Có phải anh đã lấy được vợ giàu, anh không cần dùng đi làm nữa thì mời anh ở nhà. Chứ nhà nước không phải trả lương anh để cho anh ở nhà hú-hí với vợ rồi đến chậm.

Chiều hôm ấy, ở sở ra, tôi lại ngay nhà vợ tôi. Tôi lạy-lục mẹ vợ tôi để cho vợ tôi về.

- Cho con tôi về để cho người ta giết con tôi hả. Thế này cũng đã bêu danh, bêu điều với thiên-hạ hàng phố rồi. Thôi thì nhất là nó ra thế nào thì ra.

Lúc ấy, vợ tôi cũng ngồi ở sập xem nhật trình. Vợ tôi thấy tôi cũng chẳng buồn ngẩng đầu nhìn. Tôi biết nói với mẹ vợ không xong, tôi liền nói với bố vợ :

- Thầy xét cho con nhờ, chứ thật quả con không có điều gì cả. Thầy cho nhà con nó về.

- Nó về hay không là tùy nó, chứ tôi nào giữ nó.

Tôi rón-rén lại gần vợ tôi :

- Đấy, thầy đã nói thế, mợ về đi. Tôi đoán với mợ rằng những việc như thế không bao giờ xảy ra nữa.

Vợ tôi ném tờ báo xuống sập :

- Thôi, đừng nói nữa điếc tai lắm.

Thằng bếp bung mâm cơm lên. Cả nhà xúm vào ăn, chẳng ai mời tôi cả.

Đứng mãi đấy thì ngượng quá, tôi cấp mũ đi ra. Về đến nhà, tôi thấy mẹ tôi đang ngồi chờ cơm tôi. Tôi vắt cái mũ xuống giường :

- Thôi thế là nó không về cái nhà này nữa !

- Nó chẳng về thì cũng chẳng ai cần !

Khốn-nạn ! Tôi thật là một thằng khốn nạn. Tôi liên găt với mẹ tôi :

- Mẹ không cần, nhưng con cần.

- À, có phải mày coi nó hơn bà thì mặc xác mày ?

Ấy thế là mẹ tôi hắt nhào mâm cơm xuống đất. Rồi mẹ tôi vùng vằng sang nhà bên cạnh.

Tôi lủi thủi lên gác, rồi không biết tôi nghĩ ngẫm, nghĩ ngẫm thế nào, tôi lại lủi thủi đến nhà vợ tôi. Vợ tôi

thấy tôi đã mắng phủ đầu ngay :

- Đồ mặt dày, còn vác mặt đến đây làm gì ?

Tôi chẳng biết nói sao cứ lặng im. Rồi tôi lại ngồi nói chuyện với hai đứa em vợ. Tôi xem sách của chúng nó. Rồi tôi dạy chúng nó học. Tôi ngồi đến hơn tám giờ thì vợ tôi liền bảo :

- Thôi về đi, cho người ta đóng cửa.

Tôi bỗng khóc òa :

- Thế mợ không về thật ư ? Mợ không thương tôi nữa thật ư ?

- Thương làm sao được cái đồ khốn nạn, cái đồ đào mỗ ấy.

Mẹ vợ tôi lúc ấy hình như thương hại tôi, liền bảo :

- Thôi, cậu cứ về đi. Hẵng để cho nó ở đây dăm hôm, tôi trông nom thuốc thang cho nó cho khỏi hẳn đi, rồi tôi sẽ bảo nó về. Nhưng tôi nói cho cậu biết, cậu phải thu xếp việc của việc nhà cho yên, chứ nếu còn xảy ra như thế một lần nữa thì cậu đừng có trách tôi tệ bạc.

Tôi mừng quá, cảm ơn rồi-rít.

Tôi về đến nhà mới thấy đói. Tôi sờ túi không có một xu, bao nhiêu tiền vợ tôi để cả ở tủ. Tôi đành nhịn đói đi ngủ.

Cả đêm hôm ấy, tôi không ngủ được. Tôi chỉ lo ngại: nếu vợ tôi về mà mẹ tôi còn đánh đập chửi bới nữa thì tôi không yên thân được với ông bà Phán. Tôi trần trọc mãi đến gần sáng mới chợp mắt. Lúc mở mắt, thấy ánh mặt trời đã lùa vào khe cửa sáng trưng, tôi hoảng-hốt. Tôi nghĩ đến lời quan Phó Sứ mắng tôi ngày hôm qua.

Tôi nhìn đồng hồ còn năm phút nữa mới đến giờ. Tôi mừng như người sắp chết mà được sống lại. Tôi chẳng rửa mặt, mặc vội mặc vàng quần áo rồi tôi xuống thang.

Con sen lên xin tiền chợ, tôi không có :

- Mà xuống hỏi cụ ấy.

- Cụ bảo cụ không có.

- Thì tao biết làm thế nào ? Chìa khóa mợ đem đi cả.

Trưa hôm ấy, vì không có tiền chợ, nên chẳng có cái gì ăn. Hai mẹ con đành ngồi ăn cơm với nước mắm.

Cơm xong, tôi lại nhà anh Phán Tuyết hỏi giạt tạm anh ấy đồng bạc. Anh nghe tôi nói, liền cười ha-hả :

- Anh định đến hỏi sở tôi đây à ? Lấy vợ giàu như anh mà còn phải đi vay à ? Đùa hay...

- Thật đấy mà, nhà tôi đi vắng.

- À, thế thì lại khác. Nhưng sao chị ấy «dít chúa» thế? Đi vắng, không để nhà cho anh một đồng xu.

Đã khóc ở trong lòng, tôi phải gượng cười ở ngoài mặt :

- «Moa» tiêu việc riêng mà.

Được đồng bạc của anh Phán Tuyết, tôi đem về đưa cho con sen.

Vì không dặn nó tiêu dè, nó chỉ mua có hai bữa là hết.

Tôi không dám đi vay vì sợ bị chế nhạo, tôi cũng không dám hỏi vợ tôi thành thử hai mẹ con phải ăn cơm nước mẩm tới ba ngày.

Tự đấy, mẹ tôi không bao giờ nói gì với tôi nữa. Mà tôi biết mẹ tôi giận, tôi cũng không không dám hỏi han gì.

Cứ ngày hai buổi đi làm về, tôi ăn cơm xong là lại dâng nhà vợ tôi để nghe người ta diếc móc. Tôi chẳng cãi, chỉ cố hết sức lạy lục để cho vợ tôi về.

Cái mộng tưởng ô-tô nhà lâu lúc ấy tuy tan vỡ, nhưng nó chưa tan vỡ hẳn. Tôi cho rằng nó chỉ trì hoãn lại ít lâu thôi. Làm sao cho vợ tôi về, rồi vợ chồng ăn ở với nhau sau này có con có cái thì vợ tôi sẽ nguội dần mà ông bà Phán lúc ấy sẽ cho.

* * *

Vợ tôi đến ở nhà bố mẹ hôm nay đã là mười hôm. Tôi năn-nỉ mãi thì bà Phán bảo tôi :

- Ừ chiều nay tôi cho nó về, nhưng cậu đã bảo mẹ cậu từ giờ đừng có giở cái lối đều cáng ấy ra nữa chưa ?

Chỉ cần cho vợ tôi về, nên biết rằng người ta chửi mẹ mà tôi cũng phải tươi cười :

- Con đã bảo rồi.

- Thế chắc chắn như thế chứ ?

- Vâng, chắc-chắn.

- Nếu còn xảy ra như thế nữa, cậu đừng có trách tôi là không báo trước. Thôi, con Đàm, về đi.

- Con không về.

- Thôi, con cứ chịu khó về, nếu lần sau, có thể nào, đã có me. Con về đi.

Tôi cầu khẩn thêm :

- Thôi mời mợ về, tôi cam-đoan với mợ rằng không bao giờ những câu chuyện như thế còn xảy ra nữa.

- Con người ấy thì cam đoan được cái gì. Nhưng phải bảo thằng xe nó đánh xe lại đây đón tôi, chứ tôi không biết đi xe hàng.

Tôi vâng vâng dạ dạ tíu tí. Tôi về ngay nhà bảo thằng xe. Tôi lại sợ mẹ tôi thấy vợ tôi còn lòi thôi gì chẳng, tôi lạy van trước :

- Thôi, con đã nói được nó về, mẹ đừng lòi thôi nữa nhé. Mẹ thương con là hết. Mẹ còn làm lòi thôi thì ông bà Phán kiểm truyện con chẳng ra thế nào.

Mẹ tôi chỉ làm thinh không đáp.

Lúc vợ tôi về tới cửa, tôi cứ hồi hộp lo không khéo lúc gặp mặt, hai người lại có truyện với nhau. Tôi lo cái thái độ khiêu khích của vợ tôi sẽ làm cho mẹ tôi giận-dữ thì rồi lại chỉ khổ tôi. Nhưng may, lúc ấy mẹ tôi ở dưới bếp, nên không gặp vợ tôi.

Vợ tôi lên đến gác liền đi nằm ngay. Tôi lại gần thì bị vợ tôi đuổi.

- Đi nằm đâu thì nằm, tôi cấm không được nằm cái giường này đêm hôm nay.

Thôi thì miễn là vợ tôi về nhà, gì tôi cũng chiều. Tôi ra nằm đi-văng lầy par-dessus đắp. Vì sung-sướng và cảm động, nên không ngủ được. Đến mười một giờ, bỗng thấy tiếng vợ tôi gọi :

- Thôi nói thế thôi, lại đây mà nằm, không rét.

Tôi sung-sướng quá, chạy ngay lại :

- Mợ cũng thương tôi rất ư ?

Không thấy vợ tôi giả nhời, tôi chung hứng, không dám nói gì nữa, mà cũng không dám mó vào người vợ tôi nữa. Tôi rón rén chui vào chăn nằm không dám nhúc nhích.

Nằm được một lát, tôi lại thấy vợ tôi bảo :

- Nằm gần lại đây... À, từ hôm tôi đi, mẹ có nói gì không ?

- Mẹ chẳng nói gì cả. Mẹ chỉ bảo tôi đi gọi mợ về.

- Có thật không ? Nói dối thì chó chết.

Lúc ấy, tôi cứ liêu nói dối :

- Thật đấy. Lúc nãy thấy mẹ về, mẹ sợ mẹ ngược, mẹ tránh xuống bếp.

- Tôi việc gì tôi ngược.

Sợ vợ tôi lại nổi cơn giận, tôi nói chữa :

- Ừ, việc gì mà ngược.

Lúc ấy thì tôi không hiểu, nhưng bây giờ tôi mới rõ rằng bị mẹ tôi đánh cho một trận, vợ tôi đâm ra sợ mẹ tôi.

Bữa cơm hôm sau là lúc hai người không thể không gặp nhau, tôi lo quá. Tôi sợ nếu khi ăn cơm mà vợ tôi không mời mẹ tôi thì thế nào mẹ tôi cũng kiếm chuyện. Nhưng một điều không ngờ là chẳng những vợ tôi mời mẹ tôi cẩn thận lắm, lại còn lấy bát so đĩa cho mẹ tôi là khác nữa. Tôi mừng rỡ khôn cùng.

Thì ra vợ tôi chỉ khinh tôi, chứ không dám khinh mẹ tôi. Mà khinh mẹ tôi làm sao được. Mẹ tôi có những đức-tính chói lòa.

Chúng tôi đang ở trên gác thì con sen lên :

- Thưa, có bà Hách lại, cụ bảo mời cậu xuống.

Nói đến bà Hách, mặt tôi tái đi. Bà Hách đến để hỏi tiền, tôi không có. Mà hỏi vợ tôi trong những lúc này thì không thể. Dù có hỏi, vị tất vợ tôi đã cho. Chưa am hiểu việc đời, trước kia, tôi cứ tưởng rằng lấy được vợ giàu là tha hồ có tiền tiêu, nên lúc tôi đi vay, tôi hạn có bốn tháng. Ai ngờ lấy được vợ giàu với lại lấy được tiền của vợ để tiêu, hai cái còn xa nhau lắm lắm.

Lấy được vợ giàu, chẳng qua như người tìm được mỏ. Khai cái mỏ ấy lại là một vấn đề khác nữa cũng khó khăn.

- Bà ta đến hỏi nợ đây có phải không ?

Tôi ấp-úng trả lời vợ tôi :

- Không... có lẽ không.

Vợ tôi cau mặt :

- Còn không cái gì ? Đây tôi cho cậu số tiền đem trả người ta, nhưng tôi nói cho cậu biết, tôi vì không muốn để cho người ta nói động đến tôi, nên tôi thí cho cậu để cậu trả phất đi, chứ cậu đừng tưởng tôi đã bị cậu đào mỏ được đâu.

Tôi định nói mấy câu để cảm ơn thì vợ tôi đã quát :

- Thôi, tôi không muốn nghe cậu nói một câu nào cả. Nó khổ tai lắm. Nhớ đem cái văn tự lên đây cho tôi.

Bà Hách thấy tôi xuống, hỏi ngay :

- Thế nào bà ấy có chịu giả cho quan Phán không ? Hay bà ấy định để tôi nhờ tòa đòi hộ. Giá chỉ có cù với quan Phán thì tôi để mấy năm cũng được. Nhưng đối với những người như thế, mình phải làm cho họ bẽ mặt một phen.

Tôi cầm tập giấy bạc đưa ra.

- À, có thể chứ, tôi tưởng người ta lại có thể muối mặt được...

Mẹ tôi chép miệng :

- Thừa cù, cả tỉnh cứ đồn rằng lấy được vợ giàu, nhưng thừa cù, nào chúng tôi đã được sơ múi cái gì. Hay là chỉ phải mua lấy những cái bực mình.

Tôi cầm bức văn-tự lên đưa cho vợ tôi. Vợ tôi cầm đọc từ đầu đến cuối rồi hỏi tôi :

- Lương cậu một tháng có sáu chục, mà cậu vay bốn năm trăm bạc, cậu lại hẹn có bốn tháng giả. Thế thì cậu

định lấy ở đâu để giả ?

Tôi ấp úng chưa đáp. Vợ tôi đã ném bức văn-tự xuống đất :

- Đây là một tang-chúng... yêu đương của cậu đối với tôi đây.

Tôi quỳ xuống ôm lấy chân vợ tôi :

- Thôi mợ, thương nhau là hết, mợ nhắc làm gì những chuyện ấy.

Vợ tôi hẩy tôi ra :

- Cậu yêu tôi hay yêu túi tiền của tôi ? Cái thứ đàn ông hèn hạ lấy vợ chỉ định bom của rồi đi đến đâu cũng khoe-khoang, không biết mồm...

- Tôi khoe khoang bao giờ ?

- Không khoe khoang sao người ta lại nói đến tai tôi ? Thôi im cái mồm đi. Người ta đã bắt được quả tang tay ở trong bị mà còn cãi thì không biết cãi lấy gì ?

Giả được món nợ, tôi nhẹ nhõm hẳn người. Lại thấy vợ tôi từ đây đối với mẹ tôi tuy không trò chuyện hỏi han nhau, nhưng không sô sát nữa, tôi lại hi-vọng đến sự giàu-sang mà vợ tôi có thể đem lại cho tôi. Tôi nghĩ

bụng :

- Thì người ta cho mình nhờ, người ta cũng có quyền hành hạ mình một chút. Sau này, hai ông bà Phán trăm tuổi, để của cho vợ mình, vợ mình chẳng để cho chồng con thì còn để cho ai ?

Vợ tôi về ở nhà được mười hôm thì từ đây cứ chín giờ là lại nhà bố mẹ ở ăn cơm cho đến bảy giờ tối, tôi ra đón mới lại về. Tôi hỏi duyên-có thì vợ tôi bảo : không thể chịu được cái vẻ mặt hằn học của mẹ tôi. Tôi cũng không muốn hai người ở cạnh nhau sợ xảy ra những chuyện sô-xát nên tôi cũng chiều. Mà chẳng chiều cũng chẳng được.

Nhà tôi từ đây như cái nhà mồ. Mẹ tôi thì mặt lúc nào cũng buồn dữ. Tôi thấy mẹ tôi buồn, tôi cũng buồn. Bữa cơm, hai mẹ con nhìn nhau dơ dớn nước mắt.

Tôi cố lấy lời khuyên-giải mẹ tôi :

- Thôi, mẹ cứ dần lòng, để chờ nó có con, thì thế nào nó cũng phải nghĩ lại.

- Bây giờ còn thế, sau này hòng gì ?

Tuy mẹ tôi không trách tôi, nhưng tôi nhìn cái nhìn đau xót của mẹ tôi, tôi cũng hình dung thấy cả một lời

nguyên rửa.

Cái cảnh nhà lạnh lẽo ấy làm cho tôi hồi tưởng lại xưa kia, tuy chúng tôi ở một cái nhà nhỏ, tuy không có đồ đạc sang trọng như ngày nay, nhưng mẹ con hòa thuận, vui thú biết bao.

Lúc ấy, tôi vụt nhận thấy một cách rõ rệt rằng những đồ đạc sang trọng không đem lại hạnh phúc cho người ta. Tôi lấy làm hối đã ham của không nghe lời mẹ tôi, lấy một người cùng trong cảnh ngộ nghèo nàn như mình. Có phải lúc này vợ chồng hòa thuận, mẹ con quăn-quít, và mình đã tránh được bao nhiêu sự nhục nhã rồi không.

Tôi tưởng tượng nếu cứ phải sống một cuộc đời mà gia-đình lục đục như thế này mãi, thì sự sống thật là một địa ngục.

Tôi như người sống trong một giấc mơ, lúc ấy mới chợt tỉnh.

Tuy sự đau đớn và sự chán chường đã chớm mọc trong lòng, nhưng nó chưa xâm chiếm hẳn. Trong thần trí mà mây sầu đã vây kín, vẫn còn một ánh lửa hi vọng.

Tôi hi vọng một ngày kia có con thì vì đưa con giàng buộc, vì thương con, vợ tôi sẽ đổi thái độ đối với tôi.

Loài người, dù ở cảnh ngộ nguy nan đến đâu, vẫn còn một chút hi vọng. Người ta sở dĩ chịu-dựng được hiện-tại cũng là vì có cái ngày mai mà mình chưa biết nó ra làm sao.

Trái đất thật là đầy những cảnh đau thương, nhưng trong những cảnh đau thương ấy, ông trời chỉ đặt vào một tia hi vọng con con là loài người sẵn-sàng ôm lấy để lừa dối mình, để kéo dài cái số-mệnh mình cho đến chỗ mà ông trời đã muốn mình phải kéo. Không có những viễn-ảnh tốt đẹp của ngày mai thì ai có thể sống, hờ trời !

Đi trên bãi sa-mạc với cái nắng thiêu người, chúng ta là những khách bộ hành trong đầu luôn luôn nghĩ đến một bóng mát, một giếng nước mà chúng ta tưởng-tượng thấy ở trước mắt, sau một con đường quặt. Ấy thế rồi chúng ta cố, cố mãi cho đến khi ngã gục xuống. Chúng ta rùng mình quay lại con đường dĩ vãng rồi chúng ta sững sờ tự hỏi :

- Sao chúng ta đã có thể đi được đến đây ?

Tuy ngã, nhưng chúng ta cũng có cái vui thích của kẻ đã đi được một con đường dài. Mà rồi chúng ta phải cảm ơn trời đã đem đến cho chúng ta cái sức mạnh để chịu đựng được đến như thế, mặc dầu cái sức mạnh ấy

chỉ là một ảo ảnh hạnh-phúc.

Hi vọng làm cho đau khổ có một thi vị, làm cho sự sống lúc nào cũng sôi nổi, mới lạ, làm cho ta nhận thấy ngay ở trong những gian-lao mà ta đang nếm trải một cái gì vừa ngon, vừa bổ.

Nó làm cho cái cảnh đầy đọa của kiếp người có một nghĩa. Cái nghĩa ấy là sự trường cửu và sự giác ngộ của loài người.

Tôi hi-vọng có một đứa con. Đứa con ấy sẽ quét sạch đi cho gia đình tôi những tử khí, rồi nó đem vào đây những cái êm đềm, ấm áp. Thì cái hi-vọng ấy đã đến.

Khi vợ tôi nói cho tôi biết rằng mình đã có mang, tôi nhảy lên, tôi ôm chầm lấy vợ tôi mà hôn mà hít, mà cắn mà cào.

- Làm cái trò tườu gì thế ?

Tôi say-sưa về những hứa hẹn của hạnh-phúc của ngày mai :

- Thì tôi tườu, thì tôi khỉ. Nhưng chúng ta sắp được làm papa, maman.

Vợ tôi cau mày :

- Con, con thì làm cái gì ? Để cho nhiều cái giống khôn nạn ấy ra thì chỉ tổ bêu diều. Cậu tưởng có con thì tôi sẵn sàng đem của về cho cậu hả ?

Tôi như vệt nhận được của Định mệnh tàn khốc một báo-hiểu ghê gớm. Tôi thoáng trông thấy ở trong thần trí cái hình ảnh kinh hãi của một bàn tay khổng lồ cầm cái búa sáng loáng bổ xuống đầu tôi.

Tôi trở mắt nhìn vợ tôi một lát lâu, rồi tôi cúi mặt xuống.

Thôi hết rồi ! Cái chủ tâm đê hèn của tôi đã đem đến những kết-quả khốc-liệt không thể tránh được nữa rồi. Tưởng đào được vàng, ai ngờ vàng chưa thấy, chính tôi đã tự đào cái mồ để chôn những trẻ trung, những vui vẻ của đời tôi rồi.

Có con mà vợ tôi vẫn khinh bỉ tôi như thế thì hết rồi. Tưởng tượng suốt đời tôi bị buộc liên bởi đứa con với một người vợ nó khinh tôi như một con vật, tôi thấy sắp phát điên vì đau đớn. Tôi há hốc mồm ngồi xuống. Mồ hôi từng giọt toát ra trán. Trong mồm tôi, có một mùi gì như mùi do, mùi trấu ở lòng ruột đưa lên.

Thôi hết rồi ! Tình mẫu tử nổi dậy ở trong lòng vợ tôi mà không thể làm thay đổi những tư-tưởng của vợ tôi

đổi với tôi thì từ nay cho đến mãi kiếp, cũng không cái gì có thể làm cho thay đổi được.

Cả những ngày mai của tôi hiện ra ở bộ mặt một thằng quỷ nó chỉ hứa-hẹn cho tôi những cực hình. Lúc ấy, tôi có cái cảm tưởng đã bị chìm vào địa ngục thâm-u.

Vẻ mặt cực kỳ đau-đớn của tôi như làm cho tôi cảm động. Vợ tôi lại gần di tay vào trán tôi :

- Cậu làm sao đấy ?

- Tôi chẳng làm sao cả.

Thôi hết rồi ! Tôi đã bị đâm một vết thương vừa sâu, vừa rộng không còn có một thứ thuốc gì ở trên đời có thể cứu chữa được nữa.

Cả tấm lòng tin-tưởng về tương lai bị nhỏ đến rế. Cả cái mộng nhà lầu ô-tô đồ sộ, để lại cho tôi nhìn thấy hình ảnh rõ ràng của một gia đình lục đục mà từ đây chồng thù vợ, vợ ghét chồng, mẹ nguyền con, con lườm mẹ.

- Cậu làm sao đấy ?

Sự đau đớn làm cho tôi có can đảm gắt với vợ tôi :

- Thì đã bảo tôi không làm sao mà !

- Không làm sao thì thôi ! Không làm sao mà há hốc mồm ra như cá ngỗng. Cậu thử vào soi gương xem có đẹp không ?

Nói xong, vợ tôi xuống thang, lại đằng nhà bố mẹ.

Lúc ấy, tôi muốn chạy theo mà giết nó đi. Nhưng đã bảo tôi là một thằng hèn mà. Không bao giờ tôi có đủ cương-quyết để thực-hành một điều gì mà.

Là một thằng hèn, có một tâm-tính ủy-mị, tôi chạy theo con đường phản động gián tiếp của những thằng hèn. Đáng nhẽ phải tìm cách thắng những cái buồn, thắng cái số mệnh éo le, tôi chỉ tìm cách để khuây lấp.

Đáng nhẽ gặp một việc cản trở khó khăn, tôi phải dùng hết sức vật ngã nó để bước đi, trái lại tôi đi nằm móp bên cạnh cái cản trở khó khăn ấy mà khóc lóc.

Thì đã bảo tôi chỉ là một thằng hèn mà.

Tôi không phải là hạng con trai giống khỏe, thấy cái khí-phách làm trai ngang tàng của mình đứng dựng dậy trước những nguy nan. Tôi không có cái kiêu-hãnh của một kẻ muốn làm người cho ra người. Tôi chỉ là một cái rom nó phó mặc thân-thể mình trôi theo dòng nước cuốn.

Tôi không phải là kẻ con trai giống khỏe I Tôi không phải là kẻ con trai giống khỏe !

Mà còn nói làm gì cho thêm nhục. Nếu tôi là một kẻ con trai giống khỏe, có một bản lĩnh ngạo nghễ và hùng-liệt thì khi nào tôi chịu tính đến cái nước lấy vợ giàu để định nhờ vả.

Khi nào tôi lại hạ cuộc hôn nhân xuống làm một bức thang để bước tới cảnh ô-tô, nhà lầu. Đã không phải là một thằng con trai oai hùng và khảng khái thì bị đàn-bà khinh bỉ là phải lắm rồi.

Đã có cái chủ-tâm lấy vợ để lợi-dụng những cái bám vào người của vợ thì bị vợ nhổ vào mặt là xứng đáng lắm rồi.

Tôi không phải là thằng con trai chí khí chỉ tin ở tài mình, chỉ hi-vọng ở sức mình. Tôi cũng không phải là một thằng gian hùng có đủ mánh-khỏe và nghị lực để có thể tàn nhẫn, tôi chỉ là một thằng mặt thịt sống với những ước-muốn hèn hạ của khối thịt. Tôi sợ đồ vỡ, tôi sợ eo-sèo, tôi chỉ ưa yên-tĩnh - thứ yên-tĩnh khôn nạn của con lợn - mà tôi lại muốn đi đào mỏ thì ngày nay bị nhục nhã, bị đau-đón là đáng đời cho tôi lắm rồi.

Đào mỏ, dù là một cái mỏ thịt, cũng không phải là một chuyện dễ.

Nó là cả một khoa học, cả một nghệ thuật dù là một nghệ thuật chó chết, một khoa-học ăn mày. Tôi chỉ tính đến ô-tô, nhà lầu mà tôi không tính tới lòng người.

Vợ tôi là một kẻ có tim óc, thế tất nhiên là phải khinh cái chủ-tâm hèn-hạ của tôi.

Dù ngày nay, nó đã làm cho đời tôi ê chề, nhục nhã, nhưng tôi cũng không thể oán nó, mà tôi còn nói rằng nó đáng kính-phục lắm lắm.

Ít nhất, trong lòng nó, cũng còn có một chút kiêu-hãnh, một chút liêm sỉ của kẻ muốn sống một đời sống sạch-sẽ, nên nó mới biết nhổ vào mặt tôi.

Những người đàn bà có một lòng tự ái là những người đàn bà khá. Họ trọng họ, nên họ mới biết khinh chồng.

Họ lại càng khinh tôi, một thằng đã tự khinh mình trước, đem sự hôn nhân thiêng liêng hạ thấp xuống thành một phương lược để mưu-cầu phú-quý.

Tôi là một thằng hèn.

Muốn giàu-sang, tôi không biết nhờ cậy ở mình. Đau-đớn, tôi chỉ biết khóc than rên rỉ.

Buồn, tôi khuây lấp sự buồn bằng cách chơi bời để cho thần-trí mê lú không cảm thấy buồn nữa. Muốn tự tử, tôi dùng cách tự tử khôn nạn nhất, ươn-hèn nhất : giết dần mình bằng rượu, bằng thuốc phiện, bằng gái.

Tôi đã giết luôn theo tôi cái đời trinh bạch, cần-lao của mẹ tôi.

Tôi đã làm đau đớn một người mẹ suốt đời hi-sinh cho tôi.

Tôi đã đem nhục nhằn đến cho ngài là người không bao giờ phải tự-thẹn với mình.

Tôi đã làm cho ngài phải chết một cách bi-ai.

Tôi đã đền ơn trả nghĩa cho mẹ tôi khi tuổi già bằng những nước mắt.

Trên đường chết, người mẹ ấy lại không nguyên rửa tôi mà lại còn cầu trời ban phúc lành xuống cho tôi nữa, mới là ghê gớm chứ ! Nghĩ lại mà tôi kinh hãi.

Bao nhiêu kỷ niệm đẹp đẽ của tuổi trẻ, bao nhiêu hi-vọng mà mẹ tôi đã kỳ-vọng cho tôi, bao nhiêu cảnh êm đềm mà tôi đã hứa hẹn sẽ đem đến cho ngài để mong trả cái công-ơn thủ tiết của ngài, thôi thế là tan-nát hết. Tan-nát chỉ vì tôi muốn lấy một người vợ giàu để hòng

nhờ vả.

Con vợ giàu mà trước kia tôi tưởng lấy được là một cái phúc thì bây giờ chính là một tai-họa, một tai-họa ghê gớm bởi nó đã nghiền nát đời tôi.

Cứ xem cách chơi-bời của tôi thì cũng đủ rõ tôi là một thằng hèn. Tôi chơi cái lối chơi bê-tha chứ không phải bảo như những kẻ ngông, trong một phút say-xưa, lao mình vào cuộc vui, bắt cái phút vui ấy phải vắt hết tủy ra cho mình hưởng, hay mình phải vắt hết tủy của mình ra để mua lấy. Ngày giờ chạy nặng-nề và chậm chạp đối với những kẻ mà lòng là một cối chết.

Tôi bắt đầu giết thì giờ bằng sự chơi tổ-tôm còm ở nhà xéc.

Tuy có hai sân quần, nhưng chính thực ra nhà xéc ở đây sở dĩ có bóng người ra vào cũng bởi các tay máu-mê hò-hẹn ở đấy. Cứ đến nhà xéc là đủ chân ngay.

Tôi bắt đầu chơi để giết thì-giờ. Rồi sau tôi mê. Gia-dĩ lại thua nhiều, tôi cay gỡ. Trong có ba tháng, tôi đã công-nợ bo-bíu.

Số nợ này không nhiều, nhưng nó làm khổ người ta hơn những món nợ lớn. Lại càng khổ cho tôi có cái tiếng lấy vợ giàu, không thể trảy lười, khát lần hẹn lửa

được. Thành ra luôn luôn tôi phải vay món này đập vào món khác.

Tôi nợ của ai ? Tôi nợ của bè-bạn, của anh loong-toong, của những mục hàng xáo. Toàn những món tiền giật lửa. Mà nếu sai hẹn thì họ liền đến nhà mình nhè. Họ đón ở ngã ba. Họ đón ở cổng tòa.

Làm quen những tay máu-mê, tôi theo họ đi chơi sau những canh bạc tàn, sau những lúc tôi thua cay.

Về đến nhà, đã chẳng có cái gì vui thì âu là theo họ đi để giải buồn. Tôi hút thuốc-phiện, tôi thấy thuốc-phiện đuổi đi được cho tôi những cái buồn, hàn dịt trong chốc lát vết thương lòng của tôi.

Tôi chơi gái, thấy gái đem lại cho tôi những cảm-giác mới lạ, làm cho tôi trong một phút say-xưa quên hết những khó chịu.

Rồi dần dần tôi thích.

Tôi không phải là hạng người có bản lĩnh, chơi mà làm chủ được sự chơi. Tôi bị sự chơi bời lôi-cuốn.

Thuốc phiện, gái, cờ bạc và rượu là những cái răng bánh xe nguy-hiểm nó không buông tha cho ai bao giờ một khi nó đã nghiền được. Huống chi với cái tâm tính

ươn hèn và ủy-mị của tôi, đã không có một sức mạnh gì ở bên trong để kìm hãm ! Tôi lại còn bị cảnh gia đình lục đục du vào cánh tay của chúng để chúng áp ủ và an ủi. Tôi bị chúng bóp chết dần.

Tôi bước trên một cái dốc nguy hiểm nó sẽ đưa tôi đến hồ trụy-lạc mà tôi không tự biết.

Cuộc chơi-bời có thể có ích cho người ta bởi đó là những bài học kinh nghiệm nóng hổi của đời. Nó đem đến cho người ta sự từng trải để nhìn đời rõ hơn, xấu hơn. Nhưng nó chỉ có ích cho kẻ nào có bản lĩnh : chơi để mà chơi. Chứ nó giết một cách chắc-chắn những kẻ tầm-thường chơi để mà mê như tôi.

Trong mấy tháng chơi-bời, tôi thấy được sống say sưa một cách mà tôi chưa từng sống. Tôi tìm thấy ở trong sự chơi nhiều cái sôi-nổi, mới lạ. Nó làm cho tôi quên hết những khổ-cảnh của gia-đình. Thấy cái ngày mai sâu thẳm, tôi không còn dám nghĩ đến ngày mai nữa. Rồi tôi tự nhủ :

- Ô, chả chơi cũng thiệt. Đã không hi vọng gì thì âu cứ hưởng cho thỏa thích những phút vui hiện-tại. Tội gì mà lo-lắng, mà nghĩ ngợi. Chết cũng đến hai tay buông xuôi.

Lúc ấy, tôi là kẻ đã mang hồn bán cho con quỷ khoái-lạc để cầu lấy ít phút mê-ly. Sự chơi-bời đối với tôi dần dần thành một thói quen.

Trước kia vì buồn, tôi đi chơi. Nhưng bây giờ không đi chơi, tôi buồn không chịu được.

Có một người có thể cứu vớt tôi, nhưng người ấy cũng vì chán nản mà sinh ra chơi bời cờ bạc như tôi.

Người ấy là mẹ tôi.

Con trai thế, con dâu thế, cảnh gia đình thế, còn hòng gì về tuổi già ! Thì âu là cứ chơi cho nó khuây, đến đâu hay đó.

Có lẽ mẹ tôi nghĩ thế, nên mẹ tôi đâm ra cờ-bạc, một thứ mà xưa kia mẹ tôi rất ghét. Mẹ tôi cũng bị thua. Mẹ tôi cũng bị công-nợ. Mẹ tôi cũng phải xoay-sở lần hồi như tôi.

Trước chơi để cho khuây, rồi sau thành mê, mẹ tôi cứ cờm xong là đi, nhà cửa thế nào mặc, chẳng ngó ngàng tới nữa.

Mỗi tháng mẹ tôi buộc tôi phải đưa cho mẹ tôi mười đồng. Không có số tiền ấy cho cụ tì cụ làm um nhà um cửa.

Trong ba tháng trời, mẹ tôi đi đánh bạc, tôi đi đánh bạc, vợ tôi thì cứ sáng là ra nhà bố mẹ đẻ, đến tối mới về, nhà tôi thật là cái nhà hoang, để mặc cho thằng xe, con sen muốn hoành hành thế nào thì nên thế.

Nhiều bữa không có cơm ăn, tôi và mẹ tôi đánh mỗi người vài bát phở rồi lại đi. Nhiều khi mẹ tôi đi đánh bạc năm sáu ngày không về đến nhà mà tôi cũng chẳng đề ý đến.

Mới đầu, tôi đi chơi khuya, vợ tôi hỏi thì tôi nói dối là lại nhà anh em truyện gẫu. Sau dần dần tôi cũng liêu đi chơi suốt sáng.

Cái đêm đầu tôi đi chơi suốt sáng, tôi lo lắm. Khi về tôi chỉ sợ vợ tôi dây la, nhưng không, tôi về đến nhà đã thấy vợ tôi ăn mặc tề-chỉnh sắp-sửa đi ra nhà bố mẹ. Vợ tôi thấy tôi chỉ cười nhạt :

- Khá đấy !

Rồi vợ tôi xuống thang, lại nhà bố mẹ ở hơn tuần lễ.

Mọi tối, cứ bảy giờ, tôi lại đón về nhà, nhưng từ khi tôi mê chơi thì mặc, muốn về bao giờ thì về, mà đi đâu thì đi.

Vợ tôi đối với tôi cũng thế. Đi đâu mặc, vợ tôi cũng chẳng thềm hỏi.

Một điều khiến cho vợ tôi càng thù ghét tôi là có mang được năm tháng thì tôi truyền sang cho vợ tôi cái bệnh tình ghê-gớm.

Nếu không tốt thuốc, nếu không có sẵn tiền thì có lẽ cả mẹ nguy lẫn con. Vợ tôi vì lòng tự ái nên không nói cho bố mẹ biết.

Lúc vợ tôi đi khám đốc tờ biết rằng mình bị truyền độc, vợ tôi khóc thảm thiết.

Khi tôi về thì vợ tôi liền ném cái chén vào mặt. Rồi vợ tôi dí cái đơn thuốc của đốc tờ vào tận mũi tôi :

- Đồ khốn nạn, mày làm hại cả đời bà !

Tôi biết mình có lỗi nên không dám nói gì. Tôi chỉ chối.

- Thế mà còn chối được thì thật là quân khốn nạn không biết chừng nào !

Tuy tôi chơi-bời cờ bạc, thuốc phiện và gái, nhưng tôi vẫn chơi lẩn lút, không dám cho bố mẹ vợ và vợ tôi biết. Nhưng đã chơi-bời thì còn dấu ai được. Nó như cái dùi ở trong bọc lòi dần ra. Thứ nhất ở trong cái tỉnh nhỏ

mà mỗi người sẵn sàng là một phóng viên nhà báo, mà người ta không còn cách gì giết thì-giờ thú vị hơn là bới xấu nhau, thì lại càng chóng tiếng tăm lắm.

Bố mẹ vợ tôi biết chắc-chắn là tôi chơi bời bê tha liền cho gọi tôi đến mắng một trận tàn nhẫn. Rồi hình như cũng biết vì con gái mình hỗn láo mà gây nên cái nông-nổi ấy, hai cụ liền bắt vợ tôi ở nhà không cho đến nữa.

Tối hôm ấy, vợ tôi hỏi đến tiền lương mà từ khi cãi nhau với mẹ tôi, vợ tôi không thềm giữ nữa.

Tiền lương ? Thì tôi còn đâu. Tôi còn nợ hơn ba bốn trăm bạc là khác.

- Đồn đến thế thì thôi. Từ tháng sau, phải đưa cho tôi đủ, không thì chẳng ra thế nào đấy.

Tuy công nợ bo-bíu, nhưng tháng ấy vì nể sợ, tôi cũng đưa cho đủ.

Mẹ tôi không thấy tôi đưa số tiền mười đồng cho liền làm tán loạn nhà cửa.

Vợ tôi thấy thế liền vắt ra mười đồng bạc đưa cho con sen đem xuống, rồi cười một cách khinh-bỉ :

- Mẹ cậu với cậu giống nhau !

Tôi công-nợ, nhưng vợ tôi vẫn chưa biết. Tháng ấy, không thể lấy tiền lương để trả, tôi lại đi vay chỗ khác để trả những món cần. Biết nhà vợ tôi giàu, người ta vẫn tin tôi.

Nhưng tôi vẫn ngay ngáy sợ một ngày kia vợ tôi biết. Tôi định bụng vay một món tiền, đánh một canh bạc thật to, nếu phát thì trả cho hết, rồi ở nhà. Nhưng rủi cho tôi, canh ấy tôi thua hơn hai trăm.

Ngày hôm sau, thấy tôi về nhà với một bộ mặt bơ phờ, vợ tôi liền chỉ vào mặt tôi bảo :

- Từ giờ tôi cấm cậu không được đi đâu.

Bảy giờ thì đã muộn rồi. Cấm cũng đã không được nữa rồi. Tôi cần phải xoay để trả nợ, tôi cần phải chơi vì tôi đã mê.

Từ đấy, vợ tôi làm đủ tình, đủ tội mà tôi cũng cứ đi. Rồi thì lương tháng tôi cũng không đưa cho vợ tôi nữa.

Ngăn-cản không được, vợ tôi dùng một chính sách cực tàn nhẫn. Hai bữa không để phần cơm tôi và mẹ tôi.

Mẹ tôi la hét thì vợ tôi trả lời :

- Không đưa tiền lương thì lấy gạo đâu mà thổi cơm ?

Xưa kia, lúc mẹ tôi không chơi bời, vợ tôi còn nề, nhưng từ khi mẹ tôi cờ bạc bê tha, thì vợ tôi không nề nữa. Mà mẹ tôi biết rằng mình trái, cũng không dám làm già với vợ tôi nữa.

Không có cơm thì tôi và mẹ tôi ăn phở. Thật không có cái cảnh-tượng gì nhục nhã cho bằng mẹ ngồi đầu bàn ăn phở, con ngồi đầu bàn ăn phở để trừ cơm trong lúc con sen, thằng xe cứ đi đi lại lại xung quanh.

Nhưng tôi và mẹ tôi đã đến cái thời kỳ quá mù ra mưa không còn biết gì là nhục nữa.

Ăn xong, tôi cấp mũ đi trước thì mẹ tôi cũng cấp ô đi sau.

Sự chơi bời bê-tha làm cho người ta mất nhân phẩm. Tôi thấy rõ ràng ở những thái độ của bạn-bè đối với tôi.

Lúc ấy đã đến cái lúc tôi vay đâu cũng không đắt mà những món nợ chồng-chất lại đã nhiều, người ta đòi hỏi riết lắm. Không có tiền trả, nhiều bạn, tôi bị riết móc thậm tệ. Nhưng biết làm thế nào !

Bấy giờ, tôi đi đâu cứ phải lần như trạch. Người ta biết tôi sợ vợ, người ta dọa đến nhà đòi vợ tôi. Lúc ấy, tôi phải hạ mình lạy van người ta như một con vật.

Tôi đã không còn biết cái gì là danh-giá, là nhân cách nữa. Tôi chỉ nghĩ có độc một cách xoay tiền để đánh bạc, để chơi gái, để hút thuốc phiện.

Xoay được năm mười đồng thì tôi xóc đĩa, ít xì, vài ba đồng, thì tài-bàn, tổ tôm còm. Có năm ba hào thì tôi đi hút. Thuốc-phiện dần dần đối với tôi là một sự cần dùng. Được bạc hay thua bạc, tôi cũng cần phải hút mới yên-ôn trong người. Ngoài giờ làm việc, tôi thấy cần-dùng phải đánh bạc, phải hút thuốc phiện. Tôi ở nhà thì như kẻ bị tra tấn.

Vợ tôi tìm hết cách để ngăn ngừa, nhưng vô-hiệu-quả. Chán rồi, vợ tôi cũng để mặc.

Được thả lỏng, tôi lại càng đắm đuối. Tôi dùng đủ các cách để xoay tiền. Tôi ăn lễ của dân, tôi chạy việc cho họ. Có khi túng quá, tôi lừa-dối, tôi dọa-dẫm họ để lấy tiền.

Từ một thằng bé ngoan ngoãn, chỉ một năm trời chơi-bời đã làm tôi thành một kẻ thân tàn ma dại. Tôi lại không biết tôi là thân tàn ma dại, mới cay-đắng chứ.

Thì ra người ta ngửi mãi mùi hôi rồi không thấy hôi nữa. Làm mãi điều xấu rồi không biết rằng xấu nữa.

Túng, tôi xoay. Không xoay đâu được, tôi ăn cắp của vợ hay tôi hạ mình xuống hỏi xin nó một vài đồng như một thằng ăn mày. Nó xỉ vả tàn tệ, tôi cũng không cần, miễn có tiền thì thôi. Tôi còn nhớ lần đầu tiên, tôi hỏi xin nó năm đồng, thì nó liền hỏi tôi :

- Có phải cậu bắt đầu thực hành cái chính-sách đào mỏ thì cậu bảo tôi ?

Tôi nhăn nhó, cười cười, nói nói :

- Có năm đồng thì đào mỏ, đào miếc gì ? Lạy mợ, cho tôi, tôi cần lắm.

Có lẽ vì không muốn nghe những lời lạy van nó chứng tỏ cái nhân cách của một thằng chồng khốn nạn, nó vất ngay ra.

Rồi từ đây, lúc một đồng, lúc hai đồng, tôi cứ xin luôn. Cho năm bảy lần, rồi nó không cho nữa. Mỗi lần tôi hỏi xin, nó phui áo đứng dậy quay mặt đi.

Có một lần, tôi cần tiền quá, vì tôi đã hẹn người ta đánh tổ tôm, nó quay đi, tôi cũng cứ tiến lại, lải nhải :

- Lạy mợ cho tôi, cho tôi một lần này nữa thôi.

Tôi hỏi mãi, nó cứ lặng-im. Lặng-im, tôi cũng cứ hỏi. Bỗng nó quay lại :

- Lấy bàn chải, chải đôi giày nhung kia đi, rồi tôi cho.

Chẳng ngần-ngù, tôi cầm bàn chải, chải giày cho nó. Chải xong, tôi đem lại trước mặt :

- Thôi đây, đã lau rồi, cho đi.

Nó móc túi, vớt ra ba đồng bạc rồi vật mình xuống giường khóc.

- Khốn-nạn đến thế này là cùng !

Nó còn nói gì nữa tôi cũng chẳng biết. Tôi đã lỏ xuống cầu thang ngay rồi.

Tuy thế, nhưng từ đấy, tôi không dám xin nữa. Tôi ăn cắp. Trước tôi còn ăn cắp một hai đồng, sau năm mười đồng.

Trước nó còn ngờ cho con sen thẳng xe, sau nó biết là tôi thì nó liền giữ diệt chìa khóa thành ra tôi không thể làm gì được.

Tôi cần tiền, cần tiền để trả nợ, để chơi, để hút. Cần quá, tôi đâm liều, tôi nghĩ bụng :

- Mình có lấy của nó vài trăm thì bất quá nó cũng chỉ dầy-la mình, chứ nó làm cóc gì mình được.

Ấy thế là một hôm bị mấy món nợ cần họ thúc, tôi liền đặt làm cho chiếc chìa khóa giả, rồi thừa lúc nó đi vắng, tôi mở tủ lấy hai trăm. Lấy xong, tôi đi biệt ba ngày không dám về.

Ngày thứ tư, lúc ở tòa ra, tôi thấy nó đứng lù lù ngay ở đấy.

Thấy tôi, nó liền quát :

- Cậu về ngay !

Rồi nó túm lấy tôi toan làm dữ.

Tôi sợ anh em chê cười liền lay van :

- Thì mợ để tôi về, rồi muốn làm gì thì làm.

Về đến nhà, nó túm lấy tóc tôi, cứ mặt mà tát. Tát chán mỗi tay, tôi mặc kệ.

Từ đấy, bao nhiêu đồ vàng và tiền nong, nó đem gửi hết ở đằng nhà bố mẹ.

Tôi được tin vợ tôi đẻ con giai trong khi tôi đang đánh tổ tôm. Nhưng vì chưa hết hội, mà chẳng ai chịu chia tiền, nên tôi phải ngồi lại đón đánh cho hết hội.

Về tới nhà hỏi thẳng xe thì mới biết mẹ tôi cũng đi từ chiều chưa về.

- Thế có những ai ở trên gác ?

Chỉ có cụ Phán bà, vú em và con sen.

- Thế sao lúc mợ dờ dạ, mày không đi gọi tao ?

- Con đi tìm cậu mãi, không biết ở đâu. Con phải lại nói với đảng cụ Phán để cụ sai người đi gọi đốc tờ và bà đỡ. Mãi sau con gặp ông Phán Di mới biết cậu đang đánh tổ-tôm ở nhà ông Ký Súly.

Không hiểu sao lúc tôi được tin tôi có con, tôi chẳng mừng một chút nào. Lúc ở nhà Ký Súly về, tôi lại băn khoăn bởi những ý-nghĩ ăn mày. Tôi cho nếu không vì hấp tấp, tôi đánh sai một cây thì ván bài cuối cùng, thế nào tôi cũng ù vét nọc.

Những ý-nghĩ ấy về đến nhà mới biến hết, bởi vì đã có những ý-nghĩ hèn-hạ khác xen vào. Tôi lo bị mẹ vợ tôi mắng. Chỉ lo bị mắng thôi, chứ trong lòng tôi lúc ấy không có một chút gì thương con, thương vợ cả.

- Đây cậu cả về mà xem con. Rõ thật là giai nhé !

Không thấy mẹ vợ tôi mắng, tôi mừng quá. Tôi chạy lại nhìn cái cục thịt đỏ hỏn mà người ta bảo là con tôi,

rồi tôi lại gần giường vợ tôi :

- Thế nào mợ có mệt không ?

Vợ tôi cứ nhắm mắt không giả nhời. Mẹ vợ tôi nhìn tôi một lát rồi sẽ bảo :

- Một xuýt nữa, giá tôi không mời đóc-tờ lại kịp thì có lẽ rồi chết ra đây cũng không ai biết. Vợ gần đến ngày đẻ mà bỏ đi chơi suốt ngày đêm thì cậu thật là tệ. Thế cụ nhà ta đâu ?

Tôi buộc lòng phải nói dối :

- Mẹ con đi lễ.

- Lễ gì mà gần mười hai giờ chưa về ? Thôi tôi biết hết cả rồi. Thế này thật là nhà tôi vô-phúc !

Nhà mẹ vợ tôi có vô-phúc hay không thì chưa rõ lắm, chứ quả tình cái cảnh vô phúc của gia đình tôi thì thật đã rõ-rệt. Câu nói của bà Phán làm cho tôi nghĩ ngợi.

Tôi sợ dĩ nghĩ ngợi, có lẽ là vì trái với mọi lần, mẹ vợ tôi dùng một thái độ ngọt-ngào, chứ không mỉa mai xỉ vả như trước.

Lúc ấy, tôi thấy hồi-hận. Tôi liền nắm tay vợ tôi đưa lên môi hôn :

- Tôi xin thề với mợ từ nay tôi không đi đâu nữa.

Vợ tôi đã mệt lử, cũng cố dặn ra được một câu :

- Thề gì, thề cá trê chui ống ấy ?

Rồi vợ tôi nức nở khóc.

Bà Phán thấy con khóc vội vàng trèo sang giường vợ tôi dỗ-dành :

- Thôi con thương thầy, thương mẹ, thương con con, con đừng có nghĩ ngợi. Máu gái đẻ... nhớ một cái thì khôn !

Lúc ấy, tôi thấy lòng tôi bồi hồi cảm động. Tôi nhìn con tôi đang khóc the thé, tôi nhìn vợ tôi mặt tái nhợt, tôi nhận rõ thấy cả cái trách nhiệm mà tôi phải gánh vác, tôi tự mắng tôi đã quá chơi bời hư hỏng. Nhưng được một lúc, tôi bỗng thấy đầu tôi choáng-váng, chân tay tôi rời rã; mồm cứ ngáp luôn, còn chân thì đứng không vững.

Thì ra tôi đã mắc nghiện. Mà tối hôm ấy, tôi chưa được hút. Mọi tối, cứ đánh bạc xong là chúng tôi kéo nhau lại nhà một người quen để hút.

Lúc ấy, tôi cũng chưa tin hẳn rằng tôi bị nghiện. Tôi cởi áo rồi đi nằm. Nhưng cả đêm tôi thấy mình mảy đau dần. Lắm lúc ngực như tắc thở, khiến tôi vừa chộp mắt đã phải vùng dậy để thở. Sáng hôm sau, tôi thấy người tan-tác, bước đi không muốn nổi mà mỗi lần ngáp thì nước mắt nước mũi cứ ràn rụa.

Tôi mặc quần áo, lần lại giường vợ tôi, hỏi thăm qua một câu rồi bảo xe kéo thẳng lại nhà thằng Pháo. Thằng Pháo là một tên ma-cô chuyên nghề gọi gái, trong nhà có sẵn bàn đèn.

Nhìn thấy bàn đèn, tôi hắt hơi một tràng đến hơn chục chiếc. Hút được mười điếu thì bao nhiêu cái mệt-nhoc, rờn-rã như «rụng» hẳn ngay đi.

Thôi chết rồi ! Tôi đã mắc nghiện. Chính cái lúc tôi hối hận, muốn bỏ sự chơi bời thì tôi thấy mình bị giam trong lao-tù của ả Phù-Dung ! Trước kia, vì đêm nào cũng hút, nên tôi không thấy biết gì hết.

Cuộc chơi bời đã gieo hạt, ngày nay đến lúc bành trướng. Tôi muốn thoát ra thì liền nhận thấy mình bị xích.

Trưa hôm sau, mẹ tôi mới về. Tôi trông thấy mẹ tôi thì tôi bực lắm. Giống người vốn là giống không biết lỗi

mình, chỉ biết lỗi người. Tôi bực với mẹ tôi mà chẳng tự biết rằng sự chơi-bời bê-tha của mẹ tôi là tự tôi gây nên.

Mẹ tôi nghe tin vợ tôi đẻ, lên gác ẵm cháu được một lúc thì đã thấy có người gọi. Mẹ tôi xuống thang, tôi giữ lại :

- Bà không ở nhà coi cháu, định đi đâu đấy ?

Mẹ tôi hẩy tay tôi ra :

- Chúng mày bây giờ đâu có còn là con tao, cháu tao nữa !

Ấy thế là mẹ tôi đi biệt cho đến tám giờ tối mới về.

Mẹ tôi về thì đến lượt tôi đi. Tôi muốn ở nhà mà không thể ở nhà được. Tôi bị thuốc-phiện hành-hạ dữ quá. Chưa được hút, tôi thấy mệt lả, trong xương như có dòi bọ đục, đứng không yên, ngồi không yên.

Tôi bảo mẹ tôi ngồi đấy với bà Phán rồi tôi lén xuống dưới nhà, đi thẳng đến nhà thẳng Pháo. Mười giờ tôi mới về, tôi vẫn thấy mẹ tôi và bà Phán ngồi đấy, nhưng chẳng ai nói chuyện với ai. Tôi nhìn cái điệu-bộ bà Phán thì biết bà khinh mẹ tôi lắm. Mà mẹ tôi đối với bà, hình như cũng thẹn. Bà Phán thấy tôi về liên bảo :

- Tôi tưởng cậu lại đi chơi nữa. Tôi chờ cậu về để đi về đây.

Bà Phán hất hàm chào mẹ tôi rồi đi ra. Khi tôi tiến bà đến ngoài cửa thì bà hỏi tôi :

- Tôi nghe người ta nói cậu cò-bạc nợ nhiều lắm có phải không ?

Tôi chối nguây-nguẩy.

Vì vợ đẻ, tôi phải ở nhà hết bảy hôm không đi đánh bạc, chỉ buổi tối tôi đi hút độ một vài giờ.

Vì tôi không đi đánh bạc, không có tiền để giặt món nợ bỏ món kia, nên các chủ nợ kéo đến nhà đòi dữ quá. Những chỗ tử-tế, tôi khát được, nhưng có cái năm chục đồng bạc của con mẹ Hai Thìn, tôi khát đã hàm nó cũng không nghe. Rồi nó toan túm áo tôi làm dữ.

Vừa lúc ấy thì mẹ vợ tôi đến. Nó liền phân vua :

- Ông bảo rồi ông xin cụ trả tôi thì cụ kia, ông xin đi. Tôi không thể để cho ông chịu nữa. Chỗ người nhón tôi nể ông, nể cụ mà ông chẳng biết nể tôi. Thế nào ông có định trả tôi hay không thì ông bảo ?

Mụ hai Thìn định rêu rao để cho mẹ vợ tôi bẽ mặt phải trả cho nó, chứ nó đã biết tôi không thể trả được

rồi.

Mẹ vợ tôi thấy nó lôi kéo tôi liền quát :

- Đừng có láo nào. Chị cứ buông ông Phán ra rồi đâu có đây.

Lời nhà giàu mạnh thực. Mẹ Hai Thìn buông tôi ra, rồi xin lỗi mẹ vợ tôi :

- Thừa cạ, chúng con không muốn làm chi thế. Nhưng dân vốn của chúng con chỉ có bấy nhiêu. Ông Phán bảo giết tạm ba hôm thì trả mà nay đã hơn năm tháng rồi.

Nó nói xong, khóc bù lu bù loa.

Mẹ Hai Thìn còn đang rắc-rối thì con mẹ Cai Cam đã lù lù tiến vào. Tôi không nợ mẹ này nên tôi có quyền gắt :

- Đi đâu, hỏi cái gì ?

Thấy tôi sùng-sộ, nó cũng sùng-sộ :

- Tôi hỏi cạ, làm cái gì mà ông sùng sộ với tôi ?

- Hỏi gì cạ ?

- Tôi hỏi nợ chứ tôi hỏi gì. Cạ vay tôi ba đồng hẹn đến chiều trả mà nay đã quá một trăm chiều rồi.

Thẹn, tôi phát cáu :

- Bà tôi nợ nần, tôi không biết, cắt đi !

Bị tôi mắng, nó nổi xung :

- Tôi không cắt. Tôi ngồi đây chờ cụ về tôi đòi. Bao giờ cái nhà này không phải là nhà cụ thì tôi mới đi.

Nó nói xong, cương-quyết ngồi xuống đất. Tôi bẽ mặt với mẹ vợ tôi quá, tôi toan tát thì mẹ vợ tôi đã can :

- Sao cậu lại thế. Cụ có nợ thì người ta mới dám đến đòi, sao cậu lại định đánh người ta ? Nhà chị kia, chị phải có phép. Nợ trả bằng nợ, chị đừng có láo. Có phải cụ nhà nợ ba đồng thì đây tôi cho cậu để trả cho cụ.

Mẹ vợ tôi móc túi lấy ba đồng đưa cho mẹ cai Cam. Rồi không bỏ lỡ một dịp tốt để mạt-sát mẹ tôi :

- Nợ người ta không trả, để cho người ta đến nhà réo róc thật là bêu.

Mu cai Cam được tiền rồi, cảm ơn mẹ vợ tôi rồi rít.

- Thôi còn bác Hai, bác cứ về đi, cậu ấy nợ bao nhiêu, cậu ấy không giả được đã có tôi.

- Thừa cụ, ông Phán nợ của con đã lâu lắm rồi, lúc ông Phán...

- Thế tôi đã trả chị bao nhiêu là lãi.

- Ông trả một vài đồng, tôi tiêu hết. Tôi cho vay không lấy lãi thì lấy gì ?

- Thôi tôi biết, chị cứ về đi rồi đâu có đấy.

Mẹ vợ tôi nói xong, hàm-hàm lên gác.

Vì vợ tôi non nớt, nên mẹ vợ tôi sợ vợ tôi buồn, không dám nói cho vợ tôi biết. Mẹ tôi sai vú em, con sen thu xếp quần áo cho vợ tôi, rồi đón cả hai mẹ con về nhà mình.

- Nó không thể ở đây được. Những cảnh bêu diều ấy mà đến tai nó thì nó chết mất.

Tôi không dám cản, đành phải nghe nhời.

Nói cho chí tình ra, lúc ấy, tôi nợ nần nhiều quá, tôi cũng không muốn cho vợ tôi ở nhà để nhìn thấy những cảnh nhục nhã của mẹ con tôi.

Vợ tôi đi rồi thì từ đấy, tôi lại đâu đóng đấy. Tôi lại chơi bạc, lại thuốc sái. Những hôm được bạc, tôi đi hát, mặc cho công-nợ réo-róc.

Có khi năm sáu hôm tôi không gặp mặt mẹ tôi. Nhưng ngày nào tôi cũng lại thăm vợ con tôi một lần.

Thằng bé được một tháng trông đã hay hay, không còn là một cục thịt đỏ hỏn như trước nữa. Lắm lúc nắm tay con, tôi thấy hồi hận, rung-rung nước mắt, nhưng tôi đã quá trụy lạc rồi, k ông còn có thể quay đầu về con đường sáng được nữa. Tôi chỉ hồi hận trong mấy phút, rồi khi ở nhà bố mẹ vợ ra, tôi lại đi theo các cuộc vui. Tôi lặn vào những cuộc vui để ngày nào cũng được say-sưa, cho mình không còn thì giờ mà nhìn... mình nữa.

Nhà tôi, từ khi vợ tôi đi thì lại như cái nhà mồ. Lắm lúc về đến nhà tôi thấy lạnh lẽo quá, tôi ăn vội ăn vàng rồi lại đi ngay, đi ngay để khỏi phải nhìn.

Mẹ tôi cũng thế !

Tôi mỗi ngày mỗi túng, mà mẹ tôi cũng mỗi ngày nợ nần thêm mãi lên.

Khách nợ đến nhà suốt ngày. Tôi phải trốn mà mẹ tôi cũng phải trốn.

Túng phải tính, tôi đem bán cái xe nhà của vợ tôi mua. Nhưng vô-phúc cho tôi, tôi lại bán cho cụ thừa Bạch là người vẫn có hiềm-thù với nhà bố mẹ vợ tôi. Từ khi tôi bán xe cho cụ, thì ngày nào cụ cũng cho thằng xe

nhà cụ kéo qua nhà bố mẹ vợ tôi cho bố mẹ vợ tôi trông thấy để trêu tức.

Vợ tôi nghe tin tôi bán xe, nhất định đòi tự tử. Mẹ vợ tôi phải dỗ-dành mãi, vợ tôi mới thôi.

- Thế này thì thật là đủ hết các thứ nhục nhã !

Mẹ vợ tôi vừa nghiêng răng mắng tôi, vừa xĩa tiền cho tôi đem chuộc.

Nhưng nào tôi có chuộc. Số tiền ấy một nửa tôi trả nợ, còn một nửa thì tôi đem nướng vào sòng bạc.

Rồi tôi trốn luôn không đến nhà vợ tôi trong bảy ngày.

Ông anh rể tôi ra tận tòa tóm cổ tôi về, rồi cùng đi chuộc xe với tôi.

Sự chơi-bời bê-tha của tôi cả tỉnh Bắc giang biết.

Là một nhà giàu, bố mẹ vợ tôi có rất nhiều kẻ thù ghen-ghét. Họ bàn ra nói vào. Những lời bàn ấy một hôm đến tai ông bà Phán.

Ông bà ấy chết điếng, nhưng nó rất có lợi cho tôi. Một hôm, ông Phán cho gọi tôi đến :

- Cậu nợ nần bao nhiêu ? những ai ? nói hết cả ra, tôi cho mà trả. Chứ để như thế, điều tiếng chẳng ra thế nào. Tôi cho cậu rồi thì cậu phải nên chừa đi, đừng chơi bời nữa. Mình chẳng gì cũng là ông nợ, ông kia trong hàng tỉnh. Cậu phải nên nghĩ về sau.

Câu khuyên ấy làm cho tôi thấy cả một mĩa-mai chua-chát của số mệnh.

Xưa kia vì tôi nghĩ về sau, cho nên tôi mới cố cày-cục lấy cho được một cô vợ giàu để khiến cho ngày nay, tôi muốn nghĩ về sau cũng không thể nghĩ được nữa !

Tôi đã mắc nghiện, mẹ tôi đã bê tha, tình mẫu tử cũng đã tan, tình vợ chồng cũng đã hết, nhân cách tôi đã mất, sức khỏe tôi đã kiệt, nghĩ về sau để làm cái gì ?

Nghe ông Phán nói thế, tôi liền nghĩ ngay đến cách làm tiền. Tôi tính mằm thì tôi nợ đến gần một nghìn. Nhưng món tiền to như thế, bố vợ tôi là người rất hà-tiện, không có thể cho, chứ một vài trăm thì có thể cho ngay.

Tôi liền làm bộ tính toán một lúc lâu, rồi tôi bảo bố vợ tôi :

- Nếu thầy thương con, cho con tiền trả hết công nợ thì con xin thề từ nay không bao giờ chơi-bời nữa. Thầy

cứu con như thế thì cái công ân của thầy một đời con không quên.

- Nhưng cậu nợ bao nhiêu chứ ?

- Con nợ vào khoảng ba trăm.

Ba trăm đồng ấy, cũng như tiền chuộc xe, một nửa tôi trả những món nợ cần, còn một nửa, tôi đem hiến thần Cờ bạc.

Tôi cũng đào mỏ được ít nhiều. Nhưng không phải để sướng vào thân, mà để đem hiến cho những tật xấu mà sự chủ-tâm đào mỏ của tôi đã gây nên cho tôi !

Tôi tự biết rằng đời tôi sẽ hỏng, sẽ dặc-dây, nhưng tôi cứ nhắm mắt lại mà chơi để quên sự dặc-dây khổ-ải nó đang chờ tôi ở đầu đường kia.

Không phải không có những phút giác ngộ nó đến cho cuộc đời trụy lạc của tôi. Nhưng chúng đến một cách không lâu-bền. Và cái sức của chúng, tuy rất là mãnh-liệt, nhưng sự tấn công vào linh hồn tôi không được liên hồi kế tiếp.

Tôi đứng vào một cảnh ngộ éo-le như con dê đã núng, nước lũ chảy xiết tứ bề, cừ đầu này thì thẳm lặn đầu kia. Thành thử sức người tuy cố, nhưng rút cục rồi cũng đến

phải vỡ.

Cốc rượu nhục nhằn tôi đã uống cho tới cạn. Nhưng đừng bảo thế là tôi không còn biết cái gì là nhục nữa. Tôi biết, tôi vẫn biết mà tôi vẫn để cho người làm nhục, hay mình lại vẫn tự làm những việc nhục nhã cho mình.

Ở bên trong, vẫn còn một tiếng lòng nó nổi dậy mặt-sát tôi thậm-tệ. Là con một người mẹ như thế, ít nhất trong người tôi cũng còn sót lại một cái gì. Nhưng không may cho tôi, tôi chẳng có một người thân-yêu để tiếp nghị-lực cho mình trong cuộc phản động với những thói quen khốc-liệt.

Tôi có vợ, tôi có mẹ. Nhưng vợ tôi và mẹ tôi đối với tôi là những kẻ thù. Vợ tôi khinh tôi là phường đào mỏ. Mẹ tôi thì oán tôi đã làm đau đớn tuổi già. Mẹ tôi lại càng oán tôi khi thấy vì tôi mà ngài cứ phải bước sâu vào con đường cờ-bạc bê-tha.

Tôi tin chắc rằng ở trong lòng mẹ tôi cũng có nhiều phút giác-ngộ, nhưng nhìn xung-quanh thấy hoàn cảnh đã như một chiếc nhà mà cột cái, cột con đều xiêu vẹo không còn hi vọng gì chống-chọi được với cơn gió cả, mẹ tôi lại lặn vào bàn chẵn để quên. Càng thấy mình phải hạ thấp bao nhiêu, mẹ tôi càng oán giận tôi bấy nhiêu.

Tôi thuộc vào hạng người yếu chỉ có thể theo con đường người ta đã vạch sẵn cho mình, chứ không thể tự mình vạch lấy con đường để đi.

Nhắc lại những phút giác-ngộ của tôi và những ước-mong của tôi - những ước-mong thôi, chứ tôi chẳng có một ý-định gì - thật là nhắc lại cả một lịch-sử bản-thủ của yếu-hèn.

Tôi ước-mong giá mẹ tôi hồi tâm lại thương tôi rồi ngài dùng cái oai-quyền làm mẹ - mà tôi vẫn kính trọng - bắt-buộc tôi phải thôi cờ bạc, thôi hút-sách. Rồi thì công-nợ ta trả dần.

Tôi ước mong giá vợ tôi thấu nỗi đau đớn, tấm lòng muốn cải thiện của tôi mà giả hết công-nợ cho tôi, rồi giữ riết tôi ở nhà bắt tôi chữa thuốc phiện.

Tôi nhờ cậy cả ở như sức người mà không biết nhờ-cậy ở như sức mình. Cái lẽ ấy rất dễ hiểu : tôi tự xét mình thấy mình là một người bỏ đi rồi, tôi cam nhận là một con zéro rồi, biết chắc chắn mình là một con zéro rồi.

Đừng tưởng thế mà tôi không biết khinh tôi. Tôi khinh tôi thậm-tệ. Tôi lặn vào nanh vuốt thần đồ bác, tôi lặn vào cánh tay ả phù dung để ra cái tiếng lòng thống-mạ

cũng như cái thẳng nhất gan đi qua nghĩa địa hét to lên để khỏi phải nghe tiếng đập sợ hãi của con tim.

Bây giờ, tôi mới biết thiếp-phục và rõ cái công ân của những người vợ, chồng đi hát thì xuống tận nhà hát tóm cổ lô về, mà chồng đi đánh bạc thì đến tận sòng bạc chửi vung tàn tán lên.

Đối với một con người như tôi chỉ có thể đóng cái địa vị số hai, chỉ có thể theo con đường người ta đã vạch sẵn, không đủ bản lĩnh để tự vạch lấy một con đường đi thì không còn có cách gì diệu hơn.

Giá tôi mà gặp một người vợ nanh nọc ? Thì tuy tôi phải sống hèn-yếu dưới bóng một cây... tùng, nhưng đời tôi sẽ không đến nỗi trụy lạc như thế này.

Tôi không trách những người đàn bà vũ phu hễ chồng lên đi chơi bởi là lòng cho kỳ được, làm cho bêu xấu bêu hổ, từ khi tôi biết xét rõ tôi.

Với một thằng chồng không có bản lĩnh, chơi rồi bê-tha, mất cả nhân-cách, không còn có thể tự chủ thì cho nó xấu một tí lúc ấy để tránh những cái xấu và những cái hại sau này, chẳng qua cũng là trong hai thứ đau đớn, chọn lấy cái đau đớn ít nhất đó thôi.

Nói thế, không phải tôi nghĩ rằng đàn-bà cần phải nanh-nọc cả. Lấy những ông chồng thì dù muốn nanh nọc cũng không dám. Cái bản lĩnh cứng rắn của người đàn ông đã chế ngự và làm cho người đàn bà thiếp phục rồi. Còn lấy phải những thằng chồng hèn thì cái sự phải dặt một cách mạnh mẽ như ông giáo dặt một đứa bé con là cần.

Muốn biết giá-trị một người đàn ông, không gì mâu-nhiệm bằng cách cân nhắc tấm lòng kính-trọng của vợ y đối với y.

Trong xã-hội mà sự xét người còn bị ảnh-hưởng bởi những cái mặt nạ, bởi những thành-kiến, bởi những cái bám vào người, người ta xét nhau còn có khi nhầm. Chứ ở chốn phòng khuê mà bao nhiêu mặt nạ đều phải rơi xuống, bao nhiêu thành kiến đều bị tan vỡ trước sự thân-mật của xác thịt, một người đàn bà có ít chút trác-kiến không bao giờ xét nhầm chồng cả. Cho nên những người đàn bà đã phải buộc lòng không thể nghĩ đến chỗ «xấu chàng hổ ai» chỉ đáng thương. Đáng khinh là thằng đàn-ông yếu hèn đã không biết tự dặt, phải nhờ tay một người khác dặt.

Đối với dư luận nông nổi, họ là một người đàn bà lăng loạn, nhưng đối với gia-đình, họ là một phúc-tinh cứu khổ, cứu nạn. Còn đối với người chồng, họ là bà

thần hộ-mệnh.

Đối với hạng chồng «ngựa», không đóng hàm thiếc thì nó chạy quàng chạy xiên. Thì âu là đóng hàm thiếc để cho nó phải chịu tiếng con vật, còn hơn thả lỏng cho nó để rồi nó chạy lao xuống vực.

Người ta không phải một lúc có thể bỏ chồng. Sự giữ rịt ở số nhà đối với những thằng chồng hèn yếu là cần.

Nếu tôi gặp được một người đàn bà già tay, lại biết nghĩ rằng ván đã đóng thuyền, không có thể một lúc bỏ nhau...

Tôi phải nhận rằng vợ tôi có nhiều đức tính, mà cái đức tính đẹp nhất là giàu một lòng danh-dự nó khiến nàng không thể ép tim yêu một thằng chồng mà nàng đã biết rõ ràng là hèn như tôi.

Nếu nàng lấy được một người chồng có bản-lĩnh thì nàng đã trở thành một vợ hiền, một dâu thảo.

Tôi chỉ phàn nàn và thương nàng - nếu trong địa vị tôi có thể dùng chữ thương - chứ tôi không hề bao giờ oán nàng.

Nàng là một thanh gươm đã vô phúc lọt vào tay đứa trẻ con. Đứa trẻ con đại-dột và vụng-về đã tự làm bị

thương mình và người chung-quanh bằng thanh gươm đáng lẽ một dũng sĩ có thể dùng để làm nhiều việc có ích.

Tôi càng yêu, càng kính vợ tôi từ khi vợ tôi khinh tôi ra mặt. Vì thế cho nên dù trụ lạc đến đâu, tôi vẫn là con cừ non trước mặt nàng.

Vợ tôi ở đằng nhà ông bà Phán được hơn ba tháng thì ông bà Phán bắt vợ tôi phải về nhà.

Ông bà nhạc tôi sợ dĩ buộc lòng phải bắt vợ tôi về là vì trong tỉnh, người ta bàn tán xôn xao lắm. Vợ tôi về ở nhà đã ba hôm, tôi cũng không hay, vì đã ít lâu nay cứ buổi chiều ở Tòa ra, tôi đi đánh bạc và đi hút suốt đêm.

Ngày thứ tư, thằng xe đem ra Tòa cho tôi một phong thư của vợ tôi chỉ gọn-lớn có mấy chữ :

- Đồ mặt giầy, không về nhà, cứ đi lang thang định để bêu xấu con đây phải không. Bêu xấu tôi còn chưa chán ư ?

Đọc bức thư, tôi cũng thản-nhiên, thản nhiên đối với con, thản nhiên đối với cái thái độ khinh bỉ của vợ.

Cái việc đầu-tiên của tôi khi ở Tòa ra là đến thẳng nhà thằng Pháo để hút thuốc phiện bây giờ, tôi đã cần

phải hút cả buổi trưa rồi - nhưng rủi cho tôi, thằng Pháo đi vắng, mà tôi thì không có sẵn tiền ở trong túi để đi hút chỗ khác. Vì bị thuốc-phiện hành-hạ, ruột tôi sôi, mắt tôi mờ, tôi không nhìn thấy một sự nhượng bộ của vợ tôi ở chỗ bế con ngồi chờ cơm tối, và khi tôi bước vào nhà thì hỏi tôi trước :

- Người thế thì thôi, vợ con không thèm đoái hoài gì cả.

Vợ tôi nói xong khóc nức nở. Không biết giả nhời ra sao, tôi tiến lại bế con.

Thằng bé bụ sữa trông kháu lắm. Nhưng lúc ấy, chân tay tôi dờn dạc, thần-trí tôi tán loạn, còn biết đâu con mình là một vật đáng yêu nữa. Tôi ôm nó vào lòng hôn qua loa mấy cái, rồi tôi ngồi ngẩn ra đấy cũng chẳng để ý gì đến sự vợ tôi đang nhìn vào tôi chùng chùng.

Con sen bung canh lên. Tôi đưa thằng Phương cho con vú, rồi cứ để nguyên mũ như thế, ngồi ăn.

Bữa ăn lặng lẽ chỉ lâu lâu điểm những tiếng thở giải của vợ tôi khiến tôi vừa buồn, vừa thẹn, vừa khó chịu.

Tôi và vôi-vàng hai bát, rồi tôi đứng dậy. Tôi còn thiết gì đến ăn. Cả thần trí tôi chạy về với cái bàn đèn có những hương vị thơm tho mà mỗi lần hình dung thấy,

tôi lại như người tự bấm vào cái lò so điện để cho nó dật mình co dúm cơ thể. Lúc ấy, con tôi cũng chẳng thiết, vợ tôi cũng chẳng thiết, cái mộng ô-tô, nhà lầu tôi cũng chẳng thiết. Tôi chỉ thiết hút, hút ngay. Tôi chỉ băn khoăn chạy sao được đồng bạc hay cùng lắm ba hào để cho đủ bữa thuốc trầu.

Rửa mặt xong, tôi cấp mũ toan đi thì vợ tôi giữ lại :

- Hăng lên gác tôi bảo đã.

- Bảo gì thì bảo ngay đi, tôi còn có việc cần.

Câu ấy làm cho vợ tôi kinh-ngạc vì xưa nay tôi không bao giờ dám trái ý vợ tôi cả.

Vợ tôi chỗ mắt nhìn tôi một khắc, rồi sông đến cầm mũ tôi ném xuống đất.

- À, có phải bây giờ cậu nghĩ tôi có con thì tôi phải cần cậu, chứ cậu không phải cần tôi nữa phải không ?

Tôi chưa biết giả nhời ra sao thì vợ tôi đã lại nói tiếp :

- Tôi nói cho cậu biết : cậu tôi cũng không cần, mà con tôi cũng không cần đâu.

Vợ tôi nói xong vùng vằng đi ra cửa gọi xe về nhà bố mẹ.

Thôi thế bao nhiêu sự nhượng bộ, bao nhiêu điều hiểu nhau, thương nhau có thể gây ra bởi đứa con đều tiêu tan cả. Lòng tự ái của vợ tôi nổi giậy do một điều nghĩ sai-lầm, đã đào cái vực đã sâu giữa chúng tôi càng thêm sâu. Vợ tôi không thể đi một bước lại tôi, tôi thì đã đi nhiều bước, những người ta không dơ tay ra đón lấy, nên tôi cũng không dám làm lại một lần nữa.

Vợ tôi đi rồi, tôi đứng ngẩn ra một lát, rồi tôi nhìn khắp chung quanh nhà, đầu choáng-choáng bởi bao nhiêu ý-nghĩ đau sót. Rồi vụt tôi nhìn thấy cái ví tiền vợ tôi để ở trên sập mà trong lúc giận dữ, vợ tôi đã không nghĩ tới. Nhìn thấy chiếc ví, tôi liền hết choáng-váng. Tôi nghĩ đến những điều thốc thom phức mà cái ví kia có thể mang lại cho tôi.

Tôi mở ví thấy có hơn bốn chục, tôi lấy cả, rồi tôi vội vàng đi ra, chỉ lo ngay-ngáy vợ tôi quay về. Đến cửa, con vú em bảo tôi :

- Thì cậu hăng hôn anh đi cái đã.

Tôi cúi đầu hít má nó thì liền bị nó nắm tóc. Tôi sợ vợ tôi có thể quay lại vội-vàng dăng ra để đi. Tôi dăng mạnh quá khiến thằng bé phải khóc, con vú em phải lấy làm lạ :

- Ô kìa, cậu làm một suýt nữa anh ngã.

Tôi hôm ấy, ba giờ sáng tôi mới về, sau khi đã thua sạch món tiền, nhưng cũng đã được hút một bữa rất say. Tôi về nhà với một mùi thuốc phiện nồng nặc.

Vợ tôi vẫn chưa ngủ, còn chong đèn xem tiểu-thuyết. Tôi thay áo, tôi lại hôn con, vợ tôi cũng cứ điềm nhiên xem, coi như không có tôi ở trong buồng. Nhưng đến khi tôi mon men lại giường toan nằm thì vợ tôi liền đập mạnh vào người tôi một cái :

- Cút đi, đồ ăn cắp. Không cho nằm đây.

Đập mặc, tôi cũng cứ trèo lên. Lúc ấy, cơ-thể tôi đã mỏi dần, tôi chỉ cần có một chỗ để ngủ.

Tôi vừa đặt mình nằm xuống thì vợ tôi vùng dậy :

- Cậu đã hút thuốc-phiện phải không ?

Tôi chối.

- Không mà làm sao mùi thuốc phiện sặc lên thế ? Cậu nghiện rồi phải không ?

Tôi lại chối.

- Thế tiền của tôi cậu lấy để làm gì ?

Tôi lặng im. Vợ tôi nổi xung, nắm lấy áo tôi lắc lắc lắc lắc.

- Cậu lấy làm gì, cậu phải nói ngay.

Lúc ấy, tôi chỉ còn là một cái xác người không có một chút nghị-lực, cả cái nghị-lực để nói dối nữa. Tôi chấp tay vái vợ tôi :

- Thôi tôi mệt quá, tôi lạy mợ để yên cho tôi ngủ.

Giọng nói câu van, thứ nhất cái vẻ mặt khốn-đốn của tôi lúc ấy hình như làm cho vợ tôi thương hại, vợ tôi buông tay rồi bảo :

- Cậu thử xem sự chơi bởi đưa cậu đến đâu. Cậu thử soi gương xem mặt bây giờ có như ma không ?

Đời tôi, tôi biết rằng rồi đây sẽ tan vỡ, tôi còn chẳng cần, tôi quan-tâm gì đến cái vẻ mặt như ma.

- Từ mai cậu không được đi đâu nữa. Tôi cấm cậu từ giờ không được đi đâu nữa.

Vợ tôi muốn gì, tôi đều hứa hết, hứa để cho được yên-thân, chứ tôi đã biết chắc không thể sao giữ được lời hứa.

Vợ tôi còn nói những gì, tôi cũng chẳng biết, vì tôi đã ngủ thiếp đi. Nhưng sáu giờ sáng, lúc tôi bừng mắt dậy, thì không hiểu sao, tôi đã thấy chúng tôi ôm lấy nhau...

Tôi vẫn băn khoăn tự hỏi mãi : sao một đôi vợ chồng đã coi nhau như quân hăn, quân thù mà còn có thể gần nhau về xác thịt ? Thì ra bây giờ tôi mới rõ ông giờ đã đặt vào sự trường cửu của loài người những sức cảm-dỗ không ngờ.

Sức cảm dỗ ấy phải mạnh lắm mới thắng nổi tâm lòng ghê tởm của vợ tôi đối với tôi.

Máy âm-dương nó cai trị xác thịt không bao giờ bị bận-rộn bởi những rối loạn của tâm hồn. Sau sự chung đụng xác-thịt ấy, tôi thấy vợ chồng như đã gần nhau được thêm một chút.

Giá tôi không bị mắc nghiện, giá tôi không mê cờ bạc, giá tôi không bị công nợ bo búa nó cứ bắt tôi phải tìm thiên phương bách-kế để xoay cho ra tiền thì may ra tương-lai cũng có thể vẫn hồi lại. Nhưng bây giờ đã quá lắm rồi. Dù tôi muốn ở nhà, dù tôi muốn làm một người cha tốt, chồng tốt, thuốc phiện và công nợ cũng chẳng để yên cho tôi làm.

Khi ở nhà và khi đã no thuốc phiện, tôi hứa đủ mọi điều với vợ tôi, nhưng hứa để mà không giữ, để làm cho vợ tôi càng ngày càng ngờ vực khinh bỉ tôi thêm lên.

Buổi trưa ở Tòa ra, tôi đi hút đến hơn mười hai giờ mới về, còn buổi tối cơm xong, tôi đi ngay, sớm lắm thì cũng mười hai giờ đêm mới về. Một tháng đầu, vợ tôi dầy la ghê lắm, nhưng mãi rồi cũng quen, vợ tôi mặc kệ.

Sự trác táng và thứ nhất sự rối loạn về tinh-thần đã làm cho cái cơ thể cường tráng của tôi chỉ còn là một bộ xương.

Một hôm, mẹ tôi đi vắng đã gần tuần lễ về, trông thấy tôi vội rú lên :

- Cậu làm sao thế ?

Mẹ tôi hỏi tôi giữa lúc một người chủ nợ đến đòi tiền vừa ra khỏi. Tôi đang bị bối rối nên tôi không nhận rõ thấy cái giọng sợ hãi gây ra bởi lòng thương con của mẹ tôi. Thành ra tôi giả nhời hơi sảng :

- Không, tôi có làm sao. Bà đi đâu mấy hôm nay mới về ?

Cái giọng sáng làm cho mẹ tôi giận :

- Tao đi đâu thì đưa nào có quyền hỏi tao.

Tôi vội vàng nói ngọt, những câu nói ngọt lúc ấy đã không còn công-hiệu nữa.

- Không, con hỏi thế cho biết, chứ con có dám nói gì đâu. Con sợ mẹ cứ đi thế người ta cười con.

Mẹ tôi trừng mắt rồi cười gằn :

- Mày cũng sợ người ta cười cơ à ? Mày cũng còn biết nghĩ đến mẹ cơ à ? Tao tưởng mày chỉ có một mẹ mày ở trên gác.

Tôi không dám nói gì nữa. Mà từ đấy mẹ tôi muốn ở, muốn đi, muốn về lúc nào, tôi cũng không dám hỏi nữa.

Lúc nào mẹ tôi cần tiền, hỏi, có thì tôi đưa, không có tôi đi vay. Tôi biết mẹ tôi bê tha cờ bạc mà tôi cũng không dám động chạm đến, bởi sự bê tha của mẹ tôi là tự tôi gây nên.

Mẹ tôi đối với vợ tôi từ đấy thật là như người dung. Không bao giờ hai mẹ con nói với nhau một câu. Không bao giờ mẹ tôi bước chân lên đến gác. Nhớ cháu thì mẹ tôi bảo con vú bé xuống nâng niu một lúc rồi lại đi, chớ cũng chẳng bao giờ mẹ tôi ở nhà lâu. Mẹ tôi không

muốn trông thấy cái cảnh chường tai gai mắt ở trong nhà cũng có, mẹ tôi mê cờ bạc cũng có.

Lòng tôi yêu vợ tôi, sợ vợ tôi có thể thắng nổi lòng mê cờ-bạc. Nhưng nó không thể nào thắng nổi hạc-sách của thuốc-phiện. Tôi vốn đã yếu, đã hèn, thuốc phiện lại càng làm cho tôi yếu hèn thêm. Miễn làm thế nào cho có hút, hút cho hả cơn nghiện lúc ấy, rồi sau muốn ra sao thì ra. Giá tôi có thể ở nhà thì lâu dần rồi vợ tôi cũng hồi-tâm, nghĩ đến tương lai của con mà giả nợ cho tôi, để cho gia cảnh được êm đẹp, nhưng tôi không thể ở nhà. Trong các thứ chơi buộc người có thuốc phiện là ghê-gớm nhất. Mà cũng không có thứ chơi nào phá-phách cơ-thể chóng bằng nó.

Nhiều khi soi gương, tôi đã nhận thấy ở trên mặt những di tích tàn phá của móng vuốt nó, môi tôi đã hơi thâm, da tôi đã hơi xanh, mắt tôi viên một quầng đen. Trước cái thân-hình tiều-tụy, nhiều lúc tôi cũng bùi-ngùi nhớ tới hình ảnh một thiếu-niên vạm vỡ mắt đầy những ánh sáng hi-vọng là tôi xưa kia. Nhưng nhớ tới, chẳng qua chỉ để tiếc thương đau xót, chứ có phải để nghĩ cách làm lại cuộc đời đâu. Tôi làm gì có đủ sức mạnh tinh thần để tấn công với những ma-quái nó kéo đến vây bọc tứ phía.

Nói cho đúng ra, cũng có một lần, tôi hồi quá, tôi uống thuốc chữa. Nhưng chữa thuốc phiện nào có phải là một truyện dễ và vui thích như khi mắc nghiện. Phải có tiền, phải có thì giờ, phải không có những việc lo-nghĩ khác, lại phải có một người thân yêu coi sóc cho mình.

Tôi nảy ra cái ý-định chữa thuốc phiện giữa trưa một hôm chủ nhật.

Tôi ở nhà thằng Pháo hút no say về, đến nhà chẳng thấy một ai. Lên đến gác thì thấy con đang khóc the-thé ở trong giường. Thấy thằng bé cái mồm méu xéch, đít dây be bét những phân, tôi vụt nhận thấy tôi là một thằng cha khốn-nạn. Vì tôi hư hỏng, vợ tôi chán ghét nên ngày nào cũng về nhà bố mẹ, vì tôi bất hiếu, mẹ tôi chán ghét nên suốt ngày dong chơi cờ bạc thành ra con tôi mới không có ai trông nom, phó mặc cho con vù.

Tôi bế con dậy lau rửa cho con rồi tôi ôm con vào lòng khóc rung-rức. Lúc ấy, tôi thấy tôi nhờ một tình phụ tử thiêng-liêng có thể đủ sức mạnh làm bất cứ một việc gì. Nhìn lên khuôn mặt thơ-ngây của trẻ nó đói yêu thương, đòi che chở, tôi nhìn thấy cả một kế-hoạch để làm lại cuộc đời. Miễn hăng chữa cho được thuốc phiện để ở nhà với con, rồi công nợ giả dần, chẳng ai bắt bô mình được.

Tôi dỡ một tờ báo cũ, tôi đọc khắp một lượt những quảng-cáo về thuốc giới-yên. Trước khi ra phố để mua thuốc, tôi quỳ xuống đầu giường con tôi để xin lỗi, rồi tôi dơ tay thề : thế nào cũng phải chữa cho được thuốc-phiện.

Đêm hôm ấy, ăn cơm xong, tôi uống thuốc rồi ôm con lên giường nằm với một ý-định cương quyết : thà chết ngay ở bên cạnh con, chứ không bao giờ ngậm đến cái dọc tẩu nữa.

Chín giờ đêm, lúc thuốc phiện bắt đầu hành-hạ tôi và tôi bắt đầu lên cơn sốt thì vợ tôi về. Vợ tôi thấy tôi nằm nhà liền cười khẩy :

- Ngoan nhỉ, hôm nay không đi chơi đâu. Nhà sắp có phúc rồi đấy.

Mở màn thấy tôi đang ôm con, vợ tôi liền bế thốc nó ra :

- Ôm nó hơi thuốc-phiện bám vào không ai chịu được.

Lúc ấy trong lòng tôi đã có một thần tượng, cái thần tượng gây ra bởi lòng thương con, tôi liền vùng dậy dằng lấy thằng Phương :

- Mợ đừng nên khinh bố nó như thế. Tôi vì nó mà ở nhà tối hôm nay đây.

- Ai cần cậu thương nó ? Cậu hãy thương lấy cậu !

- Sao mợ nở thế ?

Sức phản động của tinh thần chỉ đưa tôi đi được đến đấy. Rồi tôi bị cơn sốt làm cho mê đi. Nhưng mê không lâu. Người đang nóng rực, tôi bỗng thấy lạnh buốt tưởng chừng như xương tủy và ruột gan mình biến thành nước đá cả. Tôi run lên cầm cập; chứng đau bụng lúc ấy mới bắt đầu nổi, một thứ đau bụng mà trong tiếng nói loài người không có chữ để cực tả sự đau đớn. Tôi cố cắn răng để chịu, tôi ép bụng xuống giường cho đỡ đau, tôi cắn chặt lấy gối để khỏi rên. Bỗng tôi vùng thấy bụng sôi lên ầm ầm. Rồi thì... tôi dậy không kịp, đại, tiểu tiện ngay ra quần !

Cái ý nghĩ «không khéo vợ tôi biết» đem đến cho tôi một chút nghị-lực. Tôi gượng dậy xuống nhà. Lúc ở cầu tiêu ra, tôi ngã một cái bằng giới giáng, nhưng tôi cũng chẳng thấy đau. Tôi chỉ thấy rét. Mà còn lạ một điều rét thế mà mồ hôi cứ vã ra như tắm ! Thay quần áo xong, tôi bám tường lê được lên đến gác thì đã thấy vợ tôi đang thay «da». Trông thấy tôi, vợ tôi cau mặt.

- Thật là đồn đời quá. Sắp dở chừng rồi hay sao đây ?

Tôi còn sức đâu mà cãi, mà nói nữa.

Tôi chỉ mong sao cho chong chóng được nằm, nhưng vừa leo lên giường thì vợ tôi đã du xuống :

- Bước đi đâu mà nằm thì nằm. Đừng có nằm đây cho khổ mũi người ta nữa.

Tôi chẳng nói năng, lại nằm vật lên đi-văng.

Nhắc lại những cực-hình mà Phù-dung tiên-tử đã đem ra khảo đả tôi đêm hôm ấy thì thật không kể xiết. Nhưng tôi cũng cố và lúc nào tôi cũng thầm nhủ tôi :

- Mình phải vì con mà cố.

Không biết câu truyện này ai kể cho tôi nghe và từ bao giờ. Có lẽ từ khi tôi biết ngâm cái dọc tầu.

Xưa kia, có một tên tướng giặc kiệt-hiệt nghiện thuốc-phện. Một tay y đã giết bao nhiêu người và đã đánh cho quan quân đến tiểu y thua không biết bao nhiêu trận. Nhưng rồi rút cục vì cô thế cũng bị bắt đóng cũi đem về tỉnh.

Người ta muốn biết tên những đồng đảng của y, người ta nung kìm để tra khảo. Lúc sắp đem tra tấn, y với tay

vào trong hỏa lò than cầm một cục than hồng để lên đùi. Thịt cháy khét lẹt mà sắc mặt y vẫn không đổi, thân thể y cũng chẳng nhúc nhích. Y cười khà khà bảo với quan quân :

- Đã bắt được thì cứ giết đi, chứ tra lăm cũng mỏi tay vô ích thôi.

Nói xong, y lại cúi đầu thôi cho hòn than thật hồng lên làm cho thịt cháy sèo sèo.

Đứng trước một người gan liền như thế, người ta đành chịu. Người ta lại đem đốt y vào cũi.

Sau người ta biết y nghiện, người ta liền nghĩ ngay ra một kế, người ta đem đốt bốn cái bàn đèn chung quanh cũi, người ta cho lính tráng quây quần hút kê vo vo. Trước y còn thản nhiên, nhưng nửa giờ sau người ta thấy y chảy cả nước mắt, nước mũi, rồi sục lên như chuột bị hun.

- Nói đi thì cho hút.

- Sung ra, khai ra rồi cho hút.

Cả cái thân-thể rắn như thép không sợ kìm kẹp kia lúc ấy vật vã như đĩa phải vôi. Vụt, y kêu rống lên như lợn bị cắt tiết. Y nhô dậy :

- Nói với quan cho xin một bữa phiện say, rồi tôi xin cung hết. Đằng nào rồi cũng chết mà.

Người ta đặt bàn đèn vào trong cũi cho y. Y tiêm một chập ba chục điếu rồi ngồi dậy, lấy tiêm chọc thủng rốn, sê da bụng kéo cả ruột non ruột già ra đầy lòng, máu chảy như suối mà miệng y vẫn cứ léo séo :

- Đây, muốn biết thì đây, cho biết rồi đây.

Cái oai-quyền thuốc phiện ghê gớm là như thế mà tôi nén được một đêm thì tấm lòng thương con của tôi cũng đã mạnh mẽ lắm.

Sáng hôm sau, tôi chỉ còn là một cái xác người. Nhưng tôi cũng cố lê cho được đến tòa. Quan phó thấy tôi ngồi bàn giấy cứ ngáp, cứ khật-khừ liền thịnh nộ :

- Tối hôm qua anh đi chơi suốt đêm, bây giờ về tòa anh rũ ra như chim bị đạn phải không ? Tôi nói để anh biết nếu anh còn như thế, tôi sẽ tư giấy xin cách anh đây.

Thấy quan phó nói như thế, tôi sợ không dám xin nghỉ. Dở sống dở chết, tôi cố ngồi cho đến khi tan. Ở tòa ra, tôi muốn phóng xe bay ngay đến nhà thẳng Pháo. Nhưng tôi cố chết. Tôi sở dĩ còn cố được là vì tôi được nung đỡ bởi cái hình-ảnh của con tôi. Chân tôi muốn

bước đi, thì tay con tôi liền giữ lại.

Về đến nhà, tôi đã thấy ông bà Phán ở đây. Thì ra vô phúc cho tôi, người ta lại chọn ngày hôm nay để đến hạch tội tôi. Người ta nói những gì, tôi cũng chẳng nhớ hết. Tôi chỉ biết ngồi nghe chừng nửa giờ, tôi vùng dậy đập tay xuống bàn :

- Thế này thì chưa làm cái đêch gì nữa ! Rồi tôi cắp mũ đi ra gọi xe thẳng xuống nhà thẳng Pháo để hút cho đã.

Từ đấy, tôi không lại nhà bố mẹ vợ nữa. Mà ông bà Phán cũng không lại nhà tôi nữa. Người ta cho tôi là đồ đều, đào mỏ không được rồi dở mặt.

Vợ tôi bế con lại ở đằng nhà bố mẹ đã được hơn mười hôm. Trong lòng tôi, mọi tình cảm đều chết, nhưng tình phụ tử thì chưa chết. Tôi nhớ con tôi quá. Lại thăm thì tôi không thể lại, cực chẳng đã tôi phải viết cho vợ tôi một bức thư.

Mợ cả,

Tôi nói để mợ biết : mợ không có quyền đem con tôi ra khỏi nhà. Nếu từ giờ đến chiều, mợ không đem nó về nhà thì tôi sẽ nhờ pháp-luật can thiệp, lúc ấy mợ đừng có trách tôi là người tệ.

Chiều hôm ấy, vợ tôi bế thằng Phương về thật. Những cái giây liên-lạc tinh thần về vợ chồng từ đây đứt hẳn. Nếu không vì đứa con thì có lẽ tôi đã xin ly-dị rồi. Chúng tôi chẳng hỏi gì nhau.

Mà tôi thì cũng chẳng muốn cho vợ tôi hỏi han gì tôi cả.

Trông thấy con, nước mắt tôi cứ trào ra. Nhưng trào ra thì trào, ăn xong, tôi cũng phải đi hút. Mà từ đây, tôi biết rằng không thể chừa được nữa. Tôi không thể thử nếm lại những đau đớn ghê gớm ấy một lần thứ hai.

Vợ tôi từ đây cứ sáng là đi về nhà bố mẹ, tôi đến mới về nhà. Mọi việc trong nhà, vợ tôi không ngó ngang gì đến nữa. Cái nhà tôi đối với vợ tôi chỉ còn là cái «xăm», tôi đến ngủ trọ một đêm, rồi mai đi mà thôi.

Một điều ghê tởm là chúng tôi vẫn nằm cạnh nhau và chúng tôi lâu lâu vẫn gần nhau về... xác thịt.

Từ đây, vợ tôi không hạch sách gì tôi nữa. Những cái không hạch sách ở đây nó có một ý nghĩa ghê-gớm hơn là hạch sách.

Lâu lâu, tôi vẫn tìm cách «soay» được của vợ tôi ít nhiều để đi đánh bạc, hay giả những món nợ gấp.

Từ khi tôi nghiện nặng, tôi đã thấy không thích đánh bạc. Nhưng vì công nợ bo búa, tôi cứ phải đánh để soay, để mong gỡ.

Xưa nay, cờ bạc chỉ gỡ vào, chứ có bao giờ gỡ ra được, thành thử càng đánh, tôi càng nợ nhiều. Tôi tính mằm đã hơn một nghìn.

Mỗi lần tôi lĩnh lương thì các chủ nợ đứng đón tôi ở cửa tòa như bướm bướm. Lúc ấy, người ta đều rõ bố mẹ vợ tôi không cho tôi nhờ, nên không ai cho tôi vay nữa mà người ta chỉ xô nhau vào đòi rất riết-róng.

Lương hơn sáu chục, tôi phải trả nợ đến hơn năm chục. Còn mười đồng thì dùng để đánh bạc, đánh bạc để kiếm tiền hút thuốc.

Nước bạc bây giờ tôi đánh đã không to. Được hay thua, tôi cũng găm một đồng để hút.

Cái cảnh một thằng nghiện chạy tiền thuốc thật là nhục nhằn ai-oán. Tôi nhớ có một lần không xoay vào đâu được, tôi phải về «xoáy» một chiếc nhẫn của vợ tôi đem bán.

Nói rằng «xoáy» thì cũng không đúng. Nói rằng cướp thì đúng hơn.

Tôi chờ vợ tôi rửa mặt tháo ra để ở bàn, tôi vô lấy, rồi ù té chạy.

Tôi đi biển năm ngày mới dám bò về. Vợ tôi cũng chẳng nói gì. Nhưng từ đấy, một tí gì vợ tôi cũng để vào tủ, và tôi động sờ đến cái gì, y như vợ tôi đã nói mát :

- Đấy có cướp đem bán được thì đem bán đi.

* * *

Thằng Phương nó chết oan ! Nó chết vì không có ai trông-nom. Vợ tôi đi vắng cả ngày. Mẹ tôi đi vắng cả ngày. Tôi cũng đi vắng cả ngày. Con tôi phú-thác cho vú em.

Bốn giờ, người ta ra sờ gọi tôi về thì bệnh-tình nó đã trầm trọng lắm rồi.

Thầy thuốc đến xem lắc đầu, sẽ bảo tôi :

- Bệnh này giá biết ngay thì còn có thể, chứ để lâu xem chừng khó lắm.

Con tôi mắc chứng đau phổi (congestion pulmonaire). Vì lạnh mà đau. Vì không có người trông coi cẩn thận mà đau. Nhìn thằng bé nằm thõ như bò rổng, tôi quận đau ruột.

Lúc ấy, mẹ tôi cũng vẫn chưa về. Chỉ có tôi và vợ tôi ngồi túc chực ở bên nó. Nhưng chúng tôi ngồi túc chực ở đầu giường đứa con, không phải là để nối liền lòng với nhau trong hi-vọng hay trong đau thương. Chúng tôi ngồi đầu giường đứa con để thù nhau thêm, ghét nhau thêm. Tôi không muốn cho vợ tôi mớ đến con tôi. Vì quá thương con mà tôi tàn nhẫn :

- Mợ đi cả ngày để cho con đến nổi thế, bây giờ còn thương với xót gì. Giá nó mới đau mà biết ngay thì đâu đến nổi.

Vợ tôi cũng không chịu nhận lỗi mình :

- Nó vẫn ăn, vẫn chơi thì tôi biết đâu. Tôi đi lại đằng nhà có việc chứ đi đâu.

- Người đàn bà không có việc gì cần bằng việc trông con.

- Thế cậu cũng đi vắng thì sao ?

- Tôi đi làm.

- Thế trưa và tối cậu đi làm gì ?

Tôi ắng cổ không cãi được. Một lát sau, mẹ tôi về. Mẹ tôi thấy cháu thế khóc bù lu bù loa. Tôi tức, tôi bực, rồi tôi thành bất công :

- Bà cứ đi cờ bạc đi... rồi về mà khóc.

Mẹ tôi bị mắng trước mặt con dâu cũng tức :

- Con chúng mày thì chúng mày trông, chứ bà có phải là mọi cho chúng mày đâu.

Tôi điên tiết :

- Thế thì bà còn khóc làm gì ?

Gian buồng hôm ấy đã đốt ba tội phạm cùng phải chịu một cực-hình : nghe tiếng thở dốc ra của thằng Phương.

Lòng thương thằng bé của chúng tôi đều ngang nhau. Chúng tôi đều đau đớn như nhau. Càng đau đớn vì ai cũng tự nhận thấy tại lỗi mình mà nó sắp chết, nó phải chết.

Cứ nghĩ thế, tôi như phát điên muốn giết hết cả mọi người. Về mặt tôi lúc ấy chắc là ghê gớm nên vợ tôi cứ nhìn tôi lăm-lét.

Cơm dọn ra, chẳng ai buồn ăn. Còn ăn làm sao được nữa. Nhưng tôi cần phải hút, vì sắp đến giờ rồi. Tôi cần phải hút trong những phút cuối cùng của con tôi !

Thuốc phiện, mày ghê gớm thật ! Mày làm cho người ta coi rẻ tất cả, coi rẻ cả đứa con mà cái chết có thể làm cho người ta điên lên vì đau-đớn.

Tôi cúi đầu áp vào ngực con, rồi đứng dậy toan đi thì mẹ tôi vội ngăn :

- Con thế này, cậu đi đâu ?

- Tôi đi đâu thì bà hỏi làm gì ?

Mẹ tôi im không nói. Tôi ra gần đến cầu thang thì vợ tôi chạy theo nắm lại. Lúc ấy thì hình như đau-đớn đã làm cho vợ tôi sáng mắt ra một tí. Vợ tôi hình như nhận thấy vì mình mà tôi thành ra phần trí chơi-bời, hư-hỏng. Vợ tôi nắm lấy tay tôi cầu khẩn :

- Thôi em van cậu, cậu đừng đi đâu tối nay. Cậu ở nhà với con. Nó chẳng còn sống được bao lâu nữa !

Vợ tôi lay tôi lần ấy là lần đầu. Nhưng trong tâm-trạng tôi lúc ấy, còn đâu sự nhượng bộ, còn đâu sự thương-xót, còn đâu sự nghĩ đến ngày mai !

- Chính tôi cũng chẳng còn sống bao lâu nữa.

Rồi tôi hất tay vợ tôi ra, bước xuống. Vợ tôi chạy theo :

- Kìa cậu, cậu không thương con, thương tôi à ?

Tôi quay lại, quắc mắt :

- Mẹ có bao giờ thương tôi ?

Vợ tôi đặt tay lên vai tôi :

- Thôi cậu đừng đi, rồi tôi sẽ bỏ tiền ra trả hết công-nợ cho cậu.

Nhắc đến đồng tiền trước giường bệnh của đứa con hấp hối, nhắc đến đồng tiền nó đã làm cho tôi tan-nát cả một cuộc đời, làm cho mẹ tôi đã phải mang bao nhiêu đau-đớn, tôi không thể chịu được. Gia-đĩ thằng tôi bây giờ không phải là thằng tôi tham tiền đào mả trước kia nữa. Trước kia, tôi không cần tiền mà tôi yêu, tôi quý, tôi sợ đồng tiền. Bây giờ tôi rất cần tiền mà tôi khinh, tôi ghét, tôi ghê-tởm. Tôi cúi sát vào tận mặt vợ tôi rồi tôi hét :

- Mà mày có cho ông hàng triệu, ông cũng ỉa vào ! Con ông chết là hết !

Gần mười giờ tôi về thì con tôi đã chỉ còn là một cái xác. Mẹ tôi, vợ tôi và con vú ngồi chụm ở đầu giường khóc như ri. Lúc ấy, tôi không còn là người có lòng, có ruột gì nữa. Tôi chỉ còn là thất-vọng, là bức-tức, là hối-

quá hiện-thân.

Thấy mọi người khóc, tôi sốt tiết. Tôi bóp cho con vú em một cái thật mạnh rồi tôi quát :

- Cầm cái mồm. Nếu mày có thương em, mày trông-coi em cẩn-thận thì em đã không đến nỗi.

Rồi tôi quay sang vợ tôi và mẹ tôi :

- Nếu các người có thật lòng thương nó thì các người đã không giao phóng sinh, phóng địa cho con vú em. Bây giờ còn khóc, khóc cái nỗi gì ?

Mẹ và vợ tôi biết tôi quá giận, không ai dám nói gì.

Tôi đi đi lại lại trong buồng như một con thú dữ bị giam. Lâu lâu, tôi lại đến ngắm thi hài đứa con để nó nhắc cho tôi biết vì tôi là một người cha không ra gì mà đến nỗi nó phải chết oan, chết uống.

Bao nhiêu ký-ức xưa kia dồn đến óc. Chỉ vì cái lòng tham tiền khôn nạn của tôi mà bao nhiêu nhục nhã, tàn phá đã đi qua trên gia-đình tôi. Tôi tàn-phá cái đời tôi, tôi tàn-phá cái đời mẹ tôi, tôi tàn phá cái đời vợ tôi là một người con gái vừa đẹp, vừa có lòng.

Nghĩ đến đây, tôi giận tôi ghê lắm. Tôi bứt tóc, tôi đập đầu vào giường thình-thình. Vợ tôi chạy đến ôm

lấy tôi :

- Thôi em xin cậu, em lạy cậu, em biết lỗi của em rồi.

Những câu ấy, giá vợ tôi nói với tôi trước kia thì tôi sung-sướng biết mấy, nhưng bây giờ thì nó lại trở thành những lời mai mỉa đối với cái thân tàn ma dại của tôi, đối với cảnh tàn phá của gia đình tôi.

Tôi vẫn biết lỗi tại tôi mà tôi vẫn trách người. Tôi vẫn biết vợ tôi là người có lòng mà bây giờ tôi không thể yêu. Cái xác chết của con tôi nằm giữa chúng tôi. Cái đời bê-tha của mẹ tôi hiện lù-lù giữa chúng tôi.

- Bây giờ thì đã muộn rồi. Tôi đã là một thằng nghiện, một thằng cờ bạc, một thằng người không ra người nữa rồi.

Vợ tôi vẫn năn-nỉ :

- Thì cậu đừng đánh bạc nữa. Thì cậu chừa đi.

Tôi nhếch mép một cách chua-chát :

- Chừa. Chừa thuốc-phiện thì bây giờ tôi còn gì mà sống ở đời ? Tôi xin thề trên cái xác thằng Phương, không bao giờ tôi chừa thuốc phiện cả. Chôn cất nó xong, mợ cứ về ở đằng nhà, tôi không cần mợ đến đây nữa. Tôi không để cho mợ phải mang tiếng xấu lấy một

thằng chồng nghiện đầu.

Vợ tôi lấy tay bịt mồm tôi :

- Kia sao cậu lại nói thế ? Thì cậu cứ hút, em có bảo sao ?

Những nhượng bộ, những thương xót nay đều đã chậm rồi, tôi đã quá trí rồi.

- Mợ không bảo sao, nhưng tôi thì không thể bằng lòng như thế được.

Chôn con tôi xong, tôi đi biệt trong sáu ngày. Tôi không thể về đến cái nhà nó đã nhắc nhở cho tôi bao nhiêu đau đớn. Bây giờ thì nợ tôi cũng không cần. Cái gì tôi cũng không cần. Tôi chỉ cần hút, hút cho nhiều, cho say, cho quên !

Hôm thứ bảy, tôi về nhà thì vợ tôi cũng ở nhà. Đau đớn đã gây cho tôi một mối thù ghê gớm. Tôi thù cái đồng-tiền nó ẩn ở trong vợ tôi.

- Thế mợ chưa về đảng ấy cơ à ?

- Sao cậu lại nói thế.

- Tôi nói thật đấy. Cái nhà này rồi tôi cũng không ở nữa. Nhà này là nhà của mợ, chứ có phải của tôi đâu.

Nay mai tìm được nhà, tôi dọn đi ở chỗ khác.

Vợ tôi dơ dóm nước mắt :

- Thế thật cậu không thương em nữa à ?

- Một thằng nghiện, một thằng không danh-dự còn thương nỗi ai.

- Thế cậu không thể chữa được à ?

- Có chữa được, tôi cũng chẳng chữa, chữa để làm gì ?

Tôi nói xong thay quần áo rồi đi.

Từ hôm con tôi chết, mẹ tôi cũng đi biệt. Tôi hỏi dò mới biết mẹ tôi theo một người quen lên Thái nguyên. Tôi cũng chẳng đi tìm về. Tìm về để làm gì ? Tìm về để mẹ tôi phải nhìn cái cảnh khốn nạn mà thằng con bất hiếu đã dành cho mình lúc tuổi già ư ? Tôi chỉ hỏi chỗ ở để mỗi tháng tôi gửi lên cho mẹ tôi mười lăm đồng.

Tôi chưa kịp gửi tiền lên tháng nào thì có giấy thép ở trên ấy đánh về cho biết mẹ tôi ốm nặng. Tôi cũng chẳng nói cho vợ tôi hay. Tôi xếp một món tiền nhỏ, rồi tôi lên đón mẹ tôi về Phủ lạng. Mẹ tôi nhất-định không về, tôi phải lạy lục mãi mẹ tôi mới chịu.

Mẹ tôi lúc ấy đã yếu lắm rồi. Tôi đón mẹ tôi về đến nhà, vợ tôi biết liền trách tôi :

- Tại làm sao cậu không cho em biết để em cùng đi đón mẹ với cậu.

Tôi lặng im. Sự lặng im ấy vợ tôi hiểu. Vợ tôi không nói gì thêm nữa.

Mẹ tôi ốm vì nước độc một phần, vì hồi-hận một phần, mà nhiều nhất là vì đau đớn. Tôi không thể để cho vợ tôi trông nom mẹ tôi, vì tôi biết như thế càng làm tăng bệnh cho mẹ tôi thôi. Tôi rước bàn tĩnh về nhà. Tôi điềm nhiên rước về nhà. Lúc ấy cái dư-luận của loài người, cái dư luận của vợ tôi nào còn có nghĩa gì đối với tôi nữa.

Vợ tôi thấy thế cũng chẳng nói gì. Lần đầu tiên, tôi bày bàn tĩnh ra, y cũng tò mò ngồi xem. Tôi thì tôi coi như là y không có đấy. Tôi hút tự nhiên.

Hút say, tôi lại xuống nằm cái chõng kê ở cạnh giường mẹ tôi, tôi ngủ để mặc một mình vợ tôi ở trên gác. Và từ đấy, tôi không gần vợ tôi về xác thịt nữa.

Mẹ tôi ốm được hơn một tháng thì mất. Trong lúc hấp-hối, mẹ tôi luôn luôn gọi đến tên thằng Phương.

Mẹ tôi chẳng dối-dăng gì cho tôi. Lúc tôi quỳ xuống xin ngài tha tội, ngài chỉ dòm dóm nước mắt mà không nói.

Mẹ tôi chết, tôi không khóc, còn nước mắt đâu nữa mà khóc. Nhưng vợ tôi khóc. Tôi liền bảo, bảo trong khi có mặt ông bà Phán ở đây :

- Mợ đừng nên khóc nữa, tui vong-hồn mẹ tôi.

Ông bà Phán và vợ tôi bàn soạn định bỏ tiền ra làm ma to cổ lớn cho mẹ tôi, tôi không bằng lòng, tôi không chịu để cho hương hồn của mẹ tôi ở nơi chín tuổi phải chịu một mĩa mai cay đắng như thế.

Ông bà Phán nài ép, vợ tôi khóc lóc, tôi chỉ mỉm cười. Mẹ tôi không cần phải ma to, cổ lớn, một tấm lòng hối-hận của tôi đi sau quan tài đủ rồi.

Thấy vợ tôi mặc sô gai lẫn ra khóc, thấy bộ mặt rầu rầu của ông bà Phán, tôi ngửa tiết cho cái loài người. Chả nhẽ có mặt mọi người đấy, tôi lại đập cho tôi mấy chiếc, và đuổi ông bà Phán cút về. Cả cái giả dối của loài người, cả cái ti tiện của loài người bày ra trước mắt tôi một cách rõ rệt. Tôi đã hiểu nghĩa những cái khóc của những đám ma.

Tôi tuy hèn, nhưng bây giờ tôi thấy mình không hèn nữa. Hai cái xác chết thân yêu đã đem đến ánh sáng cho tôi. Tôi tuy là một thằng hút sách, cò bạc, nợ nần bo-bíu, nhưng tôi thấy mình bây giờ còn hơn chán vạn người mà thiên hạ gọi là những người lương-thiện, tử tế đang đi đưa đám ma mẹ tôi kia.

Cái chết của con tôi, cái chết của mẹ tôi đã biến đời tôi thành ra một con người khác.

Những di-hài thiêng-liêng ấy đã đem đến cho tôi một bản lĩnh có thể tự chủ được mình.

Ba ngày xong, tôi dọn nhà đi ở chỗ khác, chỉ đem theo có một va-ly quần áo với cái bàn tĩnh.

Vợ tôi lặn ra ngăn cản, nhưng ngăn cản làm sao được cái ý-định của tôi lúc ấy. Vợ tôi doa tự tử, tôi cũng mặc. Ngăn-cản không được, vợ tôi cũng dọn đồ theo tôi. Đến nhà mới, tôi bảo vợ tôi :

- Thế mợ nhất định không lại ở đằng ông bà à ?
- Cậu đi đâu thì em đi đấy, sao cậu lại nói thế.

Tôi dọn bàn đèn ra để hút. Vợ tôi sốt sắng xếp dọn dùm tôi. Vợ tôi đi lấy diêm đốt đèn. Vợ tôi gọi thằng xe pha nước. Tôi rất lấy làm khó chịu.

Trái-tim tôi rung mãi trong đau đớn đã bật ra được chút ít ánh sáng. Tôi đã phải dấn lên hai xác chết yêu-quý mới tìm ra được cái nghĩa của sự sống. Tôi xét tôi không thể gần vợ tôi được nữa. Nó nhắc nhở cho tôi nhiều quá. Tôi lại không thể đang-tâm làm hại cả một đời vợ tôi, vì tôi biết ở với tôi, vợ tôi chỉ còn tìm thấy cái khổ và cái đau. Dầu bây giờ vì một mối đau-thương chung, nàng ái ngại cho tôi mà bước một bước lại gần tôi. Nhưng một ngày kia, cái kỷ-niệm ấy mờ dần đi, thì bao nhiêu những sự khinh-bỉ nàng đối với tôi trước kia lại sẽ bắt đầu diễn mới lại. Nhưng bây giờ thì những sự khinh-bỉ ấy tôi không thể chịu được nữa rồi. Tôi phải tìm lấy một cách sống để cho tôi có thể yêu tôi được một chút.

Tôi hút năm điếu, rồi tôi đặt dọc tàu hỏi vợ tôi :

- Năm nay mợ bao nhiêu tuổi nhỉ ?

Vợ tôi hình như đã rõ những ý-nghĩ nó xui nên có câu hỏi ấy, nhìn tôi một cách sốt thương rồi bảo tôi :

- Em năm nay hai mươi hai. Cậu hỏi để làm gì ?

Tôi đánh dịp cái tiêm vào cái bóng đèn :

- Hai mươi hai. Chúng ta lấy nhau gần ba năm ! Trong ba năm ấy, tôi chẳng đem đến cho mợ một chút hạnh

phúc nào, mà chỉ bắt mợ phải chịu những đau-đớn và nhục nhã. Tôi tưởng tôi không có quyền giữ mợ lại đây để cho... mợ được tự do lập một cuộc đời mới.

Vợ tôi lấy tay chùi nước mắt :

- Con chết còn chưa xanh cỏ, sao cậu nữ nói thế. Cậu không thương em sao ?

Tôi nhìn thẳng vào mặt vợ tôi :

- Ấy vì mả con còn ướt cho nên tôi mới nói thế. Mợ hắng nhìn kỹ vào mặt tôi. Một người hèn-mạt, nghiện-hút, cò bạc dặc giầy như tôi không có quyền thương mợ. Vả lại, mợ chẳng có gì đáng thương. Mợ chỉ đáng yêu. Tôi thì tôi không đáng để yêu mợ và cũng không đáng để được mợ yêu.

Vợ tôi ngắt lời :

- Vợ chồng là duyên số. Cậu nói làm gì đến chỗ đáng và không đáng ấy. Thôi, cậu đừng nói nữa. Đã lấy nhau thì ở với nhau cho no đời mãn kiếp.

Vợ tôi nói xong bùng bật khóc hu hu. Tôi cũng chẳng đỡ. Tôi lại nằm xuống hút. Vợ tôi khóc chán, rồi leo sang ngồi cạnh tôi nắm lấy tay tôi :

- Thì bây giờ cậu cũng còn trẻ, em cũng còn trẻ, ta cùng gây hạnh-phúc cho nhau cũng còn chưa muộn cơ mà.

Tôi không giả nhời, lấy tay chỏ cái đèn thuốc phiện.

- Thì cậu cứ hút, em có bảo sao.

- Nhưng tôi không thể bằng lòng thế được. Mợ bỏ tôi, tôi thật không oán mợ, tôi thề ở trên vong hồn con tôi và mẹ tôi như thế. Sau này, nếu tôi thấy mợ lấy một người khác mà tìm thấy hạnh-phúc, tôi sung-sướng lắm. Mợ còn trẻ, đẹp, lại nhà giàu, bỏ tôi rồi thì thiếu gì người cầu cạnh.

- Nhưng em không thể đang-tâm bỏ cậu thì cậu bảo sao.

- Nghĩ đến ngày sau thì phải cố mà đang tâm đi. Đỡ tủi cho tôi và đỡ khổ cho mợ.

Tôi biết rõ rằng vợ tôi thương tôi, nhưng tôi, tôi không muốn cho ai thương tôi cả. Cái thân tôi phải tự tôi thương lấy. Tôi không muốn vì tình thương mà hai vợ chồng phải buộc liền lấy nhau cho đến chết, để chẳng ai có thể có một phút vui, một phút bông bột. Tôi biết rằng ngồi trước mặt vợ tôi, tôi không thể nói hết tình, tôi liền viết cho vợ tôi một bức thư.

Mợ Cả,

Tôi phải chờ đến cái chết của hai người thân-yêu mới rõ một điều là tôi làm hại đời mợ. Tôi viết bức thư này cho mợ một là để xin lỗi mợ, hai là để khuyên mợ nên nén một cái tình thương tâm thường mà nghĩ đến sự gây dừng lại cuộc đời mai sau.

Cái chủ-tâm tôi lấy mợ thành thực là chỉ định đào mỏ. Lúc tôi định lấy mợ, mẹ tôi đã khuyên tôi rằng đồng tiền không tạo ra hạnh-phúc. Tôi không nghe. Tôi mong được có ô-tô, nhà lầu ở cái hòm hời môn một người đàn bà đem lại.

Mợ là một người có lòng, biết cái dã-tâm của tôi như thế, liền khinh bỉ tôi. Mợ có quyền khinh-bỉ, và là người có danh-dự mới biết khinh-bỉ như thế. Tôi không trách mà tôi lại còn ơn. Bởi nhờ nó, tôi nhận ra được những điều mà xưa nay vì tham tiền, tôi không nhận thấy. Nhờ nó, tôi biết rằng kẻ con trai mà sống một cuộc đời hèn-thấp và nhục nhã là không nên sống.

Thất-vọng, tôi đâm chơi bời bê-tha. Tôi làm đủ các thứ xấu mà mợ đã biết. Tôi xin thành-thực cảm ơn sự khinh-bỉ của mợ nó đã đưa tôi đến đây để tôi có cơ hội học làm người cho ra người một tý. Bao giờ, tôi cũng vẫn phục mợ và bao giờ tôi cũng nói rằng mợ cao quý

hơn tôi nhiều lắm.

Người mẹ hiền từ xả thân để nuôi tôi, tôi đã phụ bạc. Sự nghiệp ngập của tôi ngày nay là một cực hình trời dành cho đứa bất-hiếu. Cái thân bêu-diếu của tôi ngày nay là kết quả dĩ nhiên của cái dã tâm đào mỏ đốn hèn.

Đứa con nó là cái dây liên-lạc cuối cùng của chúng ta đã mất, sao mợ còn muốn chúng ta cùng đeo xiềng-xích ở với nhau cho đến suốt đời. Tôi nói thế này không phải rửa con, cái chết của nó ích cho tôi và cho mợ. Ích cho tôi ở chỗ giác-ngộ, ích cho mợ ở chỗ có thể thư lòng mà làm lại cuộc đời. Nó sống, mợ vì nó phải ở với tôi thì mợ sẽ phải khổ suốt đời. Với tấm lòng khinh-bỉ thẳng chông đào mỏ như con vật, mợ còn tìm đâu ra hạnh phúc. Tôi làm khổ mợ trong ba năm, quá nhiều rồi. Tôi không có can-đảm làm khổ mợ nữa. Thứ nhất sau khi cái chết của con tôi và mẹ tôi đã vạch đường cho tôi đi, tôi càng không thể lẩn lăm.

Tôi biết bây giờ mợ thương tôi, nhưng tấm lòng thương ấy, tôi không cần đến. Không cần bởi vì bây giờ tôi sống theo một quan niệm khác, lòng thương ấy chẳng giúp ích cho tôi. Mà chắc-chắn nó sẽ làm nát cả những tháng năm còn lại của mợ.

Một thằng nghiện, một thằng khốn nạn ! mợ còn chờ mong gì ở tôi về tương lai. Tôi nhắc lại cái kỷ-niệm tôi cướp giật tiền của mợ, tôi là một thằng ăn cắp để mợ có đủ can đảm giết cái lòng thương nhỏ nhen nó sẽ làm lụy đến cả một đời mợ.

Ở đời cái gì cũng có thể quên, quên cả. Ngày tháng là thuốc dịt.

Mấy lời thành-thực, mợ nên xét kỹ. Và tôi mong trong ba hôm nữa, tôi về nhà, sẽ không còn thấy mợ ở đây nữa. Tôi gửi nhờ mợ về xin với hai cụ tha tội cho tôi.

Một lần nữa, tôi xin mợ đừng nghe theo cái lòng thương chốc lát mà để lỡ cả những tháng năm tốt đẹp còn lại.

«Mợ còn trẻ lắm, mợ còn trẻ lắm, mợ không thể để cho một thằng khốn-nạn nó chôn sống cuộc đời mợ», mợ cứ tự nhủ thế rồi mợ sẽ có thể coi những năm sum họp của chúng ta là một cơn ác mộng nên quên đi, nên quên mau mau đi.

Ngoài đường ánh sáng tung bừng, tại làm sao mợ lại cạn nghĩ để cho một lòng thương khốn nạn giữ mợ trong bóng tối ?

Một thằng chồng đồn mạt cầu lay mợ nên nghĩ đến ngày mai mà can đảm xa cái đồn-mạt của nó.

Tái bút. - Tôi gửi kèm đây tờ ly-hôn. Và nếu cần dùng phải ra tòa, thì tôi sẽ xin ra tòa tự nhận hết các lỗi để cho phân phải được về mợ.

Ba hôm, tôi cứ đi làm về là đến nhà thằng Pháo để ăn, để hút. Tôi mong mợ cho vợ tôi bỏ tôi để cho vợ tôi có thể tìm thấy chút ít hạnh phúc mà quên những đau đớn tôi đã gây ra cho nàng. Tôi định bụng một khi vợ tôi bỏ tôi rồi, tôi sẽ xin đổi đi một tỉnh xa để ăn-năn tội lỗi và cố chữa thuộc-phiện. Đời tôi ra sao tôi chưa biết, nhưng tôi tin nhờ hai cái xác chết chỉ nẻo, tôi sẽ không đến nỗi phải bước trên con đường nhơ nhớp như trước. Tôi chỉ lo ngay ngáy vợ tôi không dè nỗi cái lòng thương mà dứt tình được để cho vợ tôi được thanh thoát mà tôi cũng được thanh thoát. Tôi xét không thể để cho vợ tôi sống với một cái quá-khứ nó nhắc nhở nhiều đau thương nhục nhã như thế. Tôi thương vợ tôi nên tôi lại sai thằng Pháo đưa cho vợ tôi một bức thư nữa và dặn nó nếu đi rồi thì thôi.

Mợ cả,

Tôi rất lo mợ vì một tình thương mù quáng mà không
nỡ dứt tình nên tôi lại viết cho mợ bức thư này. Lúc này,
nếu mợ biết tôi làm gì thì mợ sẽ có can đảm bỏ ngay.
Lúc này là lúc tôi không có tiền hút thuốc, phải nhờ vợ
thằng Pháo bán cái mũ lấy năm hào để hút đây.

Với một thằng chồng như thế, còn mong nhờ gì về
mai sau, hờ mợ. Chiều mai tôi về, tôi rất vui-vẻ được
thấy mợ đã bỏ nhà lại đằng hai cụ. Mợ nên tin rằng
những câu chúc thành-thực của lòng tôi sẽ theo chân
mợ trên con đường hạnh-phúc của ngày mai.

Tôi tin chắc-chắn thế nào nhận được bức thư này vợ
tôi cũng sẽ đi.

Vừa cạo sái, tôi vừa nghĩ băng khuâng đến sự buồn
rầu của vợ tôi lúc bước ra khỏi cửa. Tôi thầm nhủ : buồn
rầu một ít lâu, rồi quên. Quên đi được là may. Nghĩ đến
sự khổ não tôi đã gây ra cho vợ tôi, tôi trào nước mắt.

Tôi đang lúi húi đánh sái thì cửa mở. Tưởng là thằng
Pháo, tôi không quay lại :

- Thế nào bà ấy đi rồi chứ ?

Một tràng khóc trả lời tôi. Tôi hoảng sợ, hoảng-sợ vì cái tình thương kia sẽ theo mình suốt đời, mà suốt đời, mình sẽ phải sống với cái cảm-tưởng làm cho một người đàn-bà khổ.

Tôi đứng dậy nắm tay vợ tôi :

- Tôi đã bảo mợ thế là hơn, sao mợ không nghe tôi. Mợ không thể tìm thấy hạnh phúc ở cạnh một thằng lấy vợ để đào mỏ đâu. Ba năm ở với nhau, tôi tưởng mợ đã rõ. Sao mợ...

- Nhưng bây giờ cậu không phải là... đào mỏ nữa thì cậu bảo sao ?

Rồi vợ tôi ôm lấy đầu tôi :

- Mà bây giờ em lại yêu cậu thì cậu bảo sao ?

Tôi không dám tin ở tấm lòng yêu của vợ tôi, tôi sẽ gỡ một tay vợ tôi ra.

- Bây giờ em nghĩ ái ngại cho anh thì em nói thế. Người ta ai có thể yêu được một thằng khôn-nạn.

Tôi trở cái bàn đèn và gian nhà hôi hám :

- Thì trông : cảnh khôn nạn nó bày ra trước mắt mợ đây. Mợ khinh tôi là phải.

Vợ tôi chẳng nhìn cứ ghì chặt lấy tôi :

- Em yêu cậu, em chẳng thấy gì là khôn-nạn cả. Cậu bây giờ chẳng có cái gì để cho ai có thể khinh được cậu cả. Cũng vì em một phần.

Vợ tôi vừa nói, vừa lấy tay vuốt mặt tôi :

- Nếu cậu không về thì em cũng nhất định ở đây với cậu. Cậu có về không nào ?

Vợ tôi vừa nói, vừa kéo tôi đi.

Tôi ấp-úng :

- Thì cũng phải để cho tôi mặc áo đã chứ.

Mặc áo xong, tôi băng khuâng nhìn tứ phía. Vợ tôi lại nép đầu vào ngực tôi :

- Cậu khuyên em quên thì bây giờ em cũng lại khuyên cậu nên quên đi. Yêu cậu em quên được. Yêu em, sao cậu lại không có thể quên, hờ cậu ?